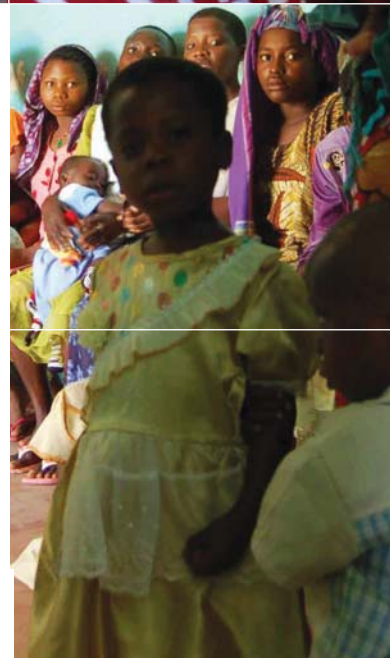

JÄMSTÄLLDHET ÄR EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET

 **UN
WOMEN**
NATIONELL KOMMITTÉ
SVERIGE

JÄMSTÄLLDHET ÄR EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET

EN HANDBOK OM FN:S KVINNOKONVENTION
OCH PEKINGPLATTFORMEN

Jämställdhet är en mänsklig rättighet
är producerad av UN Women nationell
kommitté Sverige (tidigare UNIFEM Sverige)

Text: Anna Norlin 2008, reviderad upplaga
av Anna Norlin och Jenny Rönngren 2011
Grafisk form: Jenny Harler (SCENCIA)
Omslagsfoto: Scanpix och IRIN (Foto, sida 7: FN)
Tryckt av PRINTON PRINTING HOUSE 2011
Originalutgåvan trycktes 2008
ISBN: 978-91-633-2524-3

FÖRORD

Jämställdhet är en mänsklig rättighet är namnet på den här handboken. Den handlar om kvinnors bristande tillgång till de mänskliga rättigheterna och hur det leder till ojämställda villkor världen över. Den handlar om FN:s kvinnokonvention och om Pekingplattformen. Två milstolpar i den globala kampen för rättvisa och jämställdhet.

Kvinnokonventionen antogs av FN:s generalförsamling redan 1979. Det är en av FN:s nio kärnkonventioner och efter Barnkonventionen den som flest länder har skrivit under, idag över 95 procent av FN:s medlemsstater. ¹ Pekingplattformen är en konkretisering av hur det internationella arbetet för jämställdhet ska gå till, den antogs på FN:s kvinnokonferens i Peking 1995.

Men trots att Kvinnokonventionen kan ses som en världsomfattande jämställdhetsgrundlag och därmed utgör en ram för svensk och internationell jämställdhetspolitik är den märkligt okänd för de flesta svenskar. Ibland till och med hos dem som professionellt arbetar med frågorna. Detsamma gäller för Pekingplattformen.

UN Women nationell kommitté Sverige anser att det är viktigt att lyfta fram och tydliggöra kopplingen mellan jämställdhet och mänskliga rättigheter. Det är också ett mål för den här handboken. Vi vill sprida kunskap om Kvinnokonventionens och Pekingplattformens innehåll och betydelse för det internationella och nationella jämställdhetsarbetet. Kunskap om vilka rättigheter som regleras och hur det globala och nationella arbetet ser ut för att främja jämställdhet och motverka könsdiskriminering är värdefulla verktyg för att på ett kraftfullt sätt kunna påverka.

Ambitionen är att sätta in Kvinnokonventionen och Pekingplattformen både i ett historiskt sammanhang och hur de fungerar i vårt samhälle idag. Hur ser arbetet med kvinnors tillgång till de mänskliga rättigheterna ut i praktiken? Hur fungerar det på nationell och internationell nivå? Hur påverkar Kvinnokonventionen svensk jämställdhetspolitik? Vilken koppling har myndigheten Diskrimineringsombudsmannen till konventionen? Hur arbetar frivilligorganisationer med de internationella överenskommelserna? Hur arbetar man ute i världen med Kvinnokonventionen och Pekingplattformen?

UN Women nationell kommitté Sverige verkar för att avskaffa diskriminering av kvinnor både nationellt och internationellt. I detta arbete är kampen för mänskliga rättigheter, och i synnerhet kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, ett oundgängligt verktyg. Att jämställdhet i grunden är en mänsklig rättighet är ett viktigt budskap som behöver nå ut till fler.

Handboken är uppdelad i två delar; en om Kvinnokonventionen och en om Pekingplattformen som ska kunna läsas fristående från varandra. Eftersom konventionen och handlingsplanen berör samma frågor och har starka kopplingar till varandra - inte minst som verktyg i en politisk praktik - innebär det att vissa fakta kan finnas med i båda delarna.

Tanken är att denna handbok ska kunna användas i undervisning, som underlag för diskussioner i grupp eller för fördjupning och reflekterande på egen hand. Därför finns efter varje kapitel frågor att besvara och fundera vidare på samt tips på var man kan hitta mer kunskap.

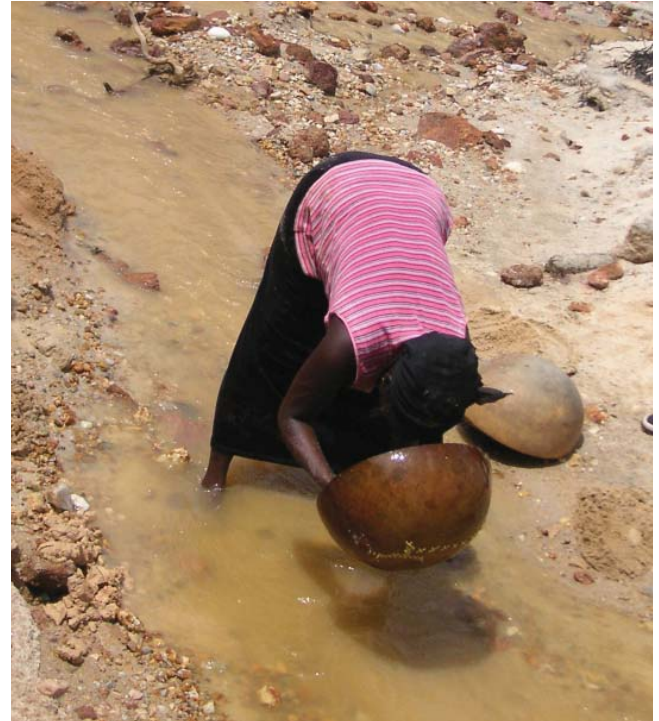

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. FN och kvinnors rätt

Mänskliga rättigheter – kvinnors rättigheter	11
Historisk bakgrund till Kvinnokonventionen	13
FN:s internationella kvinnokonferenser	16
UN Women	18
Intervju med Carolyn Hannan	20
FN:s Kvinnokommitté	21
Ta reda på/Fundera på/Läs mer	23

2. Kvinnokonventionen och dess artiklar

Staters ansvar att avskaffa könsdiskriminering	25
Kvinnokonventionens artiklar (1-16)	27
Kvinnokommitténs allmänna rekommendationer	43
Kvinnokonventionens tilläggsprotokoll	45
Granskning av hur länder lever upp till konventionen	47
Intervju med Göran Melander	49
Reservationer mot konventionen	50
Ta reda på/Fundera på/ Läs mer	51

3. Sveriges arbete med Kvinnokonventionen

Regeringens arbete	53
Kommitténs kritik av Sverige 2008	54
Kvinnokonventionen och svensk lag	56
Intervju med Diana Amnéus	57
Kvinnokonventionen och svensk jämställdhetspolitik	58
Intervju med Gertrud Åström	59
DO och Kvinnokonventionen	60
Intervju med DO Katri Linna	60
Kommuner har ansvar för mänskliga rättigheter	63
Ta reda på/Fundera på/Läs mer	63

4. Kvinnokonventionen och frivilligorganisationer

CEDAW-nätverket	65
UN Women och Kvinnokonventionen	65
Intervju med Eva Fager	66
Intervju med Ines Alberdi	68
UN Women Sverige arbetar för ökad kunskap om kvinnors rättigheter	69
Intervju med Margareta Winberg	70
Kvinnokonventionen och fredsarbete	71
Intervjuer med Cora Weiss och Milkah Kanuah	72
Kvinnors rätt till sin egen kropp - en känslig fråga	73
Ta reda på/Fundera på/Läs mer	74
Intervju med Mónica Róa	75

5. Pekingplattformen

FN:s kvinnokonferens i Peking	77
Pekingplattformens innehåll	79
Kvinnor och fattigdom	80
Kvinnors rätt till undervisning och utbildning	81
Kvinnors hälsa	82
Våld mot kvinnor	83
Kvinnor i väpnade konflikter	84
Kvinnor och ekonomi	86
Kvinnor och beslutsfattande	87
Organisering av jämställdhetsarbetet	88
Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna	89
Kvinnor och medier	91
Kvinnor och miljö	92
Flickors situation	93
Institutionella och ekonomiska frågor	94
Ta reda på/Fundera på/Läs mer	94

1. FN OCH KVINNORS RÄTT

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER - KVINNORS RÄTTIGHETER

Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter. Det borde vara självklart men är det ännu inte. Det paradoxala är att vi måste uppmärksamma att kön spelar roll för att uppnå målet att kön inte ska spela roll. Det kan tyckas motsägelsefullt att i strävan för att uppnå ett samhälle där diskriminering, eller otillbörlig särbehandling på grund av kön, inte längre existerar, så måste vi för att lyckas samtidigt lyfta fram och ständigt visa på vilken betydelse könet har i olika sammanhang. Även arbetet med Kvinnokonventionen och Pekingplattformen är exempel på detta.

Med andra ord; kön spelar roll! Det spelar roll för hur mycket pengar vi tjänar, för hur mycket kapital vi har i form av pengar eller egendom och det spelar roll för hur mycket arbete vi utför. Det spelar också roll för vilket slags arbete vi utför och hur mycket tid vi lägger ner på obetalt arbete i hemmet såsom städning, matlagning och omsorg om barn och äldre.

Det spelar roll för hur mycket vi kan påverka samhället och våra gemensamma liv i form av politiska beslut på alla nivåer. Det spelar roll för vår hälsa och vårt välbefinnande och det spelar roll för vilken utbildning vi får. Det spelar också roll för rätten till vår egen kropp och sexualitet. Det spelar roll för vår personliga säkerhet och vår kroppsliga integritet, bland annat i form av mängden våld och sexuella övergrepp vi riskerar att utsättas för av partners och andra närstående. Könet har helt enkelt en avgörande betydelse för hur mycket makt och inflytande vi har.

Kvinnor drar kortaste strået

I alla de här frågorna är det absolut vanligast att det är kvinnor som drar det kortaste strået. Så ser verkligheten ut världen över. Om detta handlar FN:s Kvinnokonvention och Pekingplattformen.

På ett teoretiskt plan finns det idag ett internationellt samförstånd på flera av de områden där könsdiskriminering sker. Diskriminering av kvinnor ska avskaffas! Andra områden är tyvärr fortfarande mycket kontroversiella och orsakar stridigheter, som kvinnans rätt till sin egen kropp och jämställdhet inom familjen till exempel.

TILL VÄNSTER: Dhaka, Bangladesh.
En kvinna passerar en muslimsk
grupp av män under bönestunden.
Mer än 80 procent av befolkningen
i Bangladesh är muslimer. Näst
störst är den hinduiska gruppen.
Foto: IRIN

Eleonor Roosevelt fick stor betydelse för utformandet av FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Som ordförande för arbetsgruppen såg hon till att den ursprungliga texten ändrades och att Den allmänna förklaringen inkluderar såväl kvinnor som män Foto: FN

Men – även där världssamfundet på policynivå är någorlunda ense om att lika villkor bör gälla – så ser realiteten väsentligt annorlunda ut. I många kvinnors vardag är det ofta långt kvar till jämställdhet. Även om över 95 procent av FN:s medlemsländer har skrivit under Kvinnokonventionen, och därmed förbinder sig att avskaffa diskriminering av kvinnor på alla områden, är glappet stort mellan juridiska texter och människors vardagsliv. Staters implementering och verkställande saknas.²

Lika tillgång till mänskliga rättigheter

FN:s arbete för jämställdhet handlar om att kvinnor ska få tillgång till de mänskliga rättigheterna på samma villkor som män. Det är med andra ord inte en kamp för att kvinnor ska ha särskilda rättigheter och män andra. Kanske kan någon förledas att tro så eftersom det heter FN:s Kvinnokonvention och att man talar om "Kvinnors rättigheter". FN:s Kvinnokonvention, vars långa och fullständiga namn är *Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor*, kom till för att stoppa den diskriminering på grund av kön som pågår. Svårare än så är det inte. Och inte heller lättare.

När Förenta Nationerna bildades alldeles i slutskedet av andra världskriget, den 24 oktober 1945, var organisationens uppdrag enligt FN-stadgan att arbeta för fred och säkerhet, mänskliga rättigheter och social utveckling. FN-stadgan är det första internationella dokument som slår fast att män och kvinnor har samma rättigheter. Texten kom in i stadgan tack vare att ett antal envisa delegationer och kvinnoorganisationer krävde det. Men det fanns motstånd. En del regeringar kunde inte förstå varför freds- och säkerhetsorganisationen FN skulle bry sig om kvinnor och deras rättigheter.³

HISTORISK BAKGRUND TILL KVINNOKONVENTIONEN

1948, tre år efter att Förenta Nationerna bildades, antog FN:s generalförsamling den första och grundläggande universella deklarationen om mänskliga rättigheter, Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter. Den allmänna förklaringen gäller alla människor oavsett kön, ålder, etnicitet etc.⁴ Den första artikelns berömda ord slår fast att "alla människor är födda fria och lika i värde" och att detta gäller överallt i hela världen.

Ingen människa får diskrimineras eller hindras från att utnyttja sina mänskliga rättigheter. Det är en av hörnstenarna i arbetet för mänskliga rättigheter och en grundläggande princip i alla demokratiska rättsstater. Den allmänna förklaringens artiklar gäller lika för kvinnor och män. Principen om att inte diskrimineras på grund av kön slås fast i artikel 2 genom formuleringen "envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter, som uttalas i denna förklaring, utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt".

FN diskriminerar kvinnor

Vid tiden för FN:s bildande var diskriminering av kvinnor världen över ännu mer utbredd än idag. Bristen på jämställdhet var stor inom ekonomi, politik, utbildning, vård- och hälsa, familjeliv och på en rad andra områden. FN-systemet självt var inget undantag. Ett avslöjande och inte så lite pinsamt exempel på hur pass normaliserad könsdiskrimineringen var finner vi i FN:s kärndokument, nämligen den nyss nämnda *Allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter*. Det ursprungliga textförslaget till den första artikel löd på följande sätt "Alla män hör till samma familj och är födda fria, äger lika värdighet och rättigheter och skall respektera varandra som bröder".

En förklaring låg i att den arbetsgrupp som hade till uppgift att utforma dokumentet till en början enbart bestod av manliga delegater. Uppenbarligen uteslöt männen genom denna formulering helt framtida halva jordens befolkning från att omfattas av de mänskliga rättigheterna (!). Till historien hör också att den franska delegaten, René Cassin, som ansvarade för utkastet så småningom fick Nobels fredspris för sin insats.⁵

Lyckligtvis hann kvinnogrupper reagera i tid på innehållet och Eleonor Roosevelt, "Amerikas första dam" blev ordförande för arbetsgruppen och fick därmed ett avgörande inflytande. Men det är också tydligt att det var svårt att helt ändra på den manliga norm som styrde formuleringarna. Den första artikelns slutord präglas fortfarande av detta och meningen avslutas med "att mänskligheten ska handla mot varandra i en anda av broderskap".⁶

Deklaration, konvention eller resolution?

En deklaration är inte juridiskt bindande. Den talar om FN:s inställning i en fråga och är moraliskt bindande för de länder som antar den. Ett exempel på en deklaration är "FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna" En deklaration kan omvandlas till en konvention.

En konvention är juridiskt bindande för de länder som ratificerar den. I och med detta är landet tvungen att följa konventionen och FN granskar hur konventionen efterlevs.

En resolution talar liksom en deklaration om FN:s inställning i en fråga. En resolution kan både vara juridiskt bindande eller inte, beroende på var den tas. Resolutioner antagna av generalförsamlingen och FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) är inte juridiskt bindande. De är ett uttryck för medlemsländernas uppfattning och har samma juridiska status som en deklaration. Om resolutionen antas i FN:s säkerhetsråd däremot, blir den juridiskt bindande för alla FN:s medlemsstater. Resolutioner har dock inget granskningsförfarande kopplat till sig som majoriteten av FN:s kärnkonventioner har.

Flaggor från FN:s medlemsländer
vajar i vinden utanför FN:s hög-
kvarter i New York. Foto: FN/
Andrea Brizzi

FN:s Kvinnokommission bildas

Det fanns dock en medvetenhet om att diskrimineringen av kvinnor var omfattande, vilket gjorde att man 1946, ett år efter att Förenta Nationerna bildades, inrättade en Kvinnokommission (Commission of Status of Women, CSW) inom FN-systemet. Kvinnokommissionen fick det övergripande ansvaret att arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män och att driva på utvecklingen inom detta område.

FN:s Kvinnokommission består av representanter från 45 medlemsstater som väljs på en mandatperiod om fyra år efter en rättvis geografisk fördelning. Länder som inte har representanter i Kvinnokommissionen är välkomna att delta som observatörer i kommissionens arbete. De nordiska länderna delar på en plats. Sverige har varit medlem i kommissionen under perioderna 1954-1959, 1975-1978 och 1988-1991. Under 2007 blev Sverige invalt igen och tillträdde sin plats 2008. Kommissionen har ett cirka två veckor långt möte varje år på våren då alla FN:s medlemsländer har rätt att närvara. Internationella folkrörelser med rådgivande ställning i FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) har också rätt att vara med.

Diskriminering kartläggs

I början när Kvinnokommissionen bildades gjordes kartläggningar för att utreda inom vilka områden som diskrimineringen av kvinnor var som mest omfattande. Politik, utbildning, arbetsmarknad och ekonomi var några av dessa områden. Kommissionen kunde till exempel konstatera att kvinnor till stor del saknade politiska rättigheter. När FN bildades hade kvinnor rösträtt i

endast 31 länder. Ett annat exempel är att år 1950 skrevs bara sju procent av flickorna i utvecklingsländer in i grundskolan.

När Kvinnokommissionen hade kartlagt prioriterade områden ur diskrimineringssynpunkt, blev nästa steg att utarbeta internationella normer eller konventioner för att stoppa diskrimineringen. Eftersom hälften av de länder som blev medlemmar i FN 1945 inte tillät kvinnor att rösta ansåg Kvinnokommissionen att en konvention som krävde det var den mest angelägna. En konvention om kvinnans politiska rättigheter antogs av generalförsamlingen 1952. Konventionen trädde i kraft 1954.

Med Konventionen om kvinnans politiska rättigheter kan man säga att Kvinnokommissionen blev banbrytande för arbetet med mänskliga rättigheter eftersom generalförsamlingen först 1966 kunde anta Konventionen om politiska och medborgerliga rättigheter, vilken inte trädde i kraft förrän 1976. Kvinnokommissionen tog sig också an kvinnans familjerättsliga ställning. Konventionen om den gifta kvinnans nationalitet antogs 1957 och Konventionen om medgivande till äktenskap och minimiålder för äktenskap antogs 1962. Under 1960-talet började Kvinnokommissionen att utarbeta en deklaration om att avskaffa all slags diskriminering av kvinnor. Den utgjorde sedan basen för FN:s Kvinnokonvention som generalförsamlingen antog 1979. Sverige var det första landet som ratificerade Kvinnokonventionen 1980.

Följer upp handlingsplanen från Peking

Idag är en av Kvinnokommissionens främsta uppgifter att följa upp det slutdokument som togs vid FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking 1995, handlingsplanen från Peking. Det sker på de årliga mötena i New York där Kvinnokommissionens ledamöter samlas. Varje år lyfts något av de tolv kritiska områden som anges i handlingsplanen från Peking upp till behandling. 2009 var det rättvis arbetsfördelning mellan män och kvinnor i familjer och våren 2010 stod Pekingplattformen som sådan i fokus för att markera 15-årsjubileet. År 2011 är temat utbildning – ”tillgång till och medverkan av kvinnor inom utbildning, vetenskap och teknologi, inklusive främjandet av kvinnors lika tillgång till full sysselsättning och anständigt arbete”.

På senare år har Sverige drivit många frågor inom Kvinnokommissionen gemensamt med övriga EU-länder. EU har därigenom blivit en alltmer betydelsefull aktör inom FN-systemet. Vid möten före eller parallellt med Kvinnokommissionens möten, kommer EU-länderna överens om vilka förslag EU ska driva eller lägga fram. Kvinnokommissionen rapporterar till FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) som i sin tur rapporterar vidare till FN:s Generalförsamling där frågor behandlas.⁷

Hur konventionen kom till

● I november 1967 antar FN:s generalförsamling en särskild deklaration om avskaffande av diskriminering av kvinnor. ● 1972 förhör sig FN:s generalsekreterare på uppmaning av Kvinnokommissionen om medlemsstaternas åsikt om form och innehåll i ett bindande rättsligt instrument – en konvention – om avskaffande av diskriminering av kvinnor. ● Året därpå, 1973, etablerar FN en särskild arbetsgrupp med mandat att behandla denna fråga. ● 1974 börjar Kvinnokommissionen förhandla fram ett konventionsutkast. ● Kvinnokonferensen i Mexico City 1975 uppmanar världssamfundet att arbeta fram en konvention försedd med ”effektiva procedurer för dess genomförande”. ● 1977 lägger Kvinnokommissionen fram ett utkast inför Generalförsamlingen. ● Generalförsamlingen ger en särskild grupp i uppgift att slutföra arbetet under 1978. ● Konventionen antas av Generalförsamlingen den 18 december 1979. ● Den 3 september 1981 träder konventionen i kraft, genom att 20 länder ratificerar den. ● 2008 har 185 länder ratificerat konventionen.⁸

Kvinnor från Goma, Kongo, sjunger ut sin glädje efter att ett avtal om eld upphör slutits på en FN-konferens för fred, säkerhet och utveckling i Norra och Södra Kivu, Goma. Foto: FN

FN:S INTERNATIONELLA KVINNOKONFERENSER

Kvinnokommissionen ansvarar också för förberedelser och genomförande av FN:s internationella kvinnokonferenser. De fyra kvinnokonferenser som hittills har hållits har haft en avgörande betydelse för att driva på arbetet mot diskriminering av kvinnor.

Första konferensen i Mexico

1975 hölls den första konferensen. På förslag av Kvinnokommissionen beslutade FN:s Generalförsamling att 1975 skulle utropas till ett internationellt kvinnoår med temat jämställdhet, utveckling och fred. Samma år anordnades den allra första internationella kvinnokonferensen i Mexico City. Den dominerades av ekonomiska och politiska frågor, bland annat utvecklingsländernas krav på en ny ekonomisk världsordning. På konferensen antogs en principdeklaration och en aktionsplan, och på konferensens förslag beslutade Generalförsamlingen att utropa tiden 1976-1985 till FN:s kvinnoårtionde.

Mexico-konferensen och det internationella kvinnoåret 1975 ledde också till att FN:s utvecklingsfond för kvinnor, UNIFEM, bildades. Ett internationellt institut för forskning och utbildning, INSTRAW, inrättades också för att främja kvinnors fulla deltagande i utvecklingsprocessen genom studier, utbildning och information. Det var även Mexico-konferensen som betonade vikten av att FN:s generalförsamling skulle anta en särskild konvention om att avskaffa all slags diskriminering av kvinnor. Kvinnokommissionen fick uppdraget att arbeta fram en konventions-text som antogs i FN:s generalförsamling fyra år senare, 1979.

Köpenhamn 1980

Den andra internationella kvinnokonferensen ägde rum i Köpenhamn 1980. Konferensen inriktades på kvinnors arbete, hälsa och utbildning och präglades i hög grad av motsättningar i Israel-Palestinafrågan. Av de 48 resolutioner som antogs saknades i vissa fall en direkt anknytning till konferensens huvudtema. Trots motsättningar kunde konferensen genomföra en värdefull granskning av de resultat som uppnåtts sedan Mexico-konferensen och fastställa ett handlingsprogram för andra hälften av kvinnoårtiondet. Programmet innehöll rekommendationer om hur jämställdhetsfrågorna borde uppmärksammas framför allt på det internationella planet, men även på det nationella.

Nairobistrategierna

Den tredje internationella kvinnokonferensen ägde rum i Nairobi 1985 och utvärderade resultaten från FN:s internationella kvinnoårtionde 1975-1985. Nairobikonferensen blev framgångsrik eftersom man där enhälligt kunde anta ett huvuddokument som innehöll framåtblickande strategier för tiden fram till år 2000, de så kallade Nairobi-strategierna.

Dokumentet är omfattande med 372 paragrafer, indelade i fem huvudavsnitt. Det behandlar jämställdhet, utveckling, fred, olika kategorier av särskilt utsatta kvinnor och internationellt samarbete. En stor del av konferensen ägnades åt att diskutera de ekonomiska klyftorna i världen och särskilt utvecklingsländernas stora skuldbörda. Det betonades att kvinnors situation inte kan ses isolerat från den allmänna politiska, ekonomiska, sociala och tekniska utvecklingen. För att åstadkomma verkliga framsteg för kvinnor i världen och nå de tre målen om jämställdhet, utveckling och fred, krävs medvetna ansträngningar på alla nivåer av både män och kvinnor.

Handlingsplanen från Peking

Vid den fjärde och senaste kvinnokonferensen, som anordnades i Peking i Kina 1995, antogs ett handlingsplan som innehåller en rad åtgärder inom tolv särskilt kritiska områden inom vilka kvinnor diskrimineras. Det handlar om fattigdom, utbildning, hälsa, våld, väpnade konflikter, inflytande, mänskliga rättigheter, media, miljö och unga flickors situation.

Handlingsplanen innehåller 361 paragrafer med förslag på hur flickors och kvinnors villkor kan förbättras. Handlingsplanen är inte ett juridiskt bindande dokument utan innehåller endast rekommendationer. Men den är moraliskt bindande för de 189 länder som antog den genom konsensus, det vill säga utan omröstning. 62 länder reserverade sig dock mot olika paragrafer i dokumentet. De flesta reservationer gällde kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter, frågan om aborter och flickors arvsrätt. Vatikanstaten reserverade sig mot hela avsnittet om hälsa. *Läs mer om handlingsplanen från Peking i del 2 i denna bok.*

Syster Teresa Boyaxhiu (Moder Teresa), chef för The Missionary Sisters of Charity i Calcutta, Indien, gör ett uttalande på FN:s första internationella kvinnokonferens i Mexiko City 1975. Foto: FN/ B Lane

Den 14 september 2010 utnämndes Michelle Bachelet till UN Womens första chef (undergeneralsekreterare) av FN:s generalsekreterare Ban-Ki Moon. Foto: FN

UN WOMEN

Den 2 juli 2010, efter flera års förhandlingar med medlemsländerna, fattade FN:s generalförsamling det historiska beslutet att etablera en ny jämställdhetsorganisation – UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). Beslutet var enhälligt och efterlängtat av den globala kvinnorörelse som envist drivit på för att få till stånd en starkare FN-organisation för kvinnors och flickors rättigheter runt om i världen. En högnivåpanel inom FN lade 2007 fram förslaget om en förstärkt jämställdhetsenhet inom FN. Bland annat ansåg man att genusfrågorna splittrats på för många enheter som dessutom var underfinansierade.

I och med att UN Women sjösattes den 1 januari 2011 har FN gått in i en ny fas när det gäller arbetet med kvinnors rättigheter. De fyra enheter som tidigare ansvarade för jämställdhetsfrågor inom FN-systemet (se faktaruta) har fogats samman för att nå större genomslag. Minst en dubblering av enheternas sammanlagda budgetar har bedömts nödvändiga som investering för att svara upp mot de behov som UN Women ska tillgodose.

Det normativa arbetet inom UN Women finansieras inom FN:s reguljära budget, medan det operativa arbetet är beroende av frivilliga bidrag från medlemsstaterna och privata finansörer.

Satsningen på UN Women innebär ett erkännande av att jämställdhet inte bara är en grundläggande mänsklig rättighet, utan även en förutsättning för social och ekonomisk utveckling. UN Women ersätter inte, utan stärker det arbete som bedrivs för jämställdhet och respekt för kvinnors rättigheter av alla enheter inom FN-systemet.

UN Women har två centrala funktioner:

- Att stödja mellanstatliga organ, exempelvis Kvinnokommissionen, i arbetet med att formulera och implementera globala standarder och normer, erbjuda tekniskt och finansiellt stöd till de länder som begär det, och utveckla effektiva partnerskap med det civila samhället.
- Att stödja FN-systemet i arbetet med att svara upp mot egna åtaganden när det gäller jämställdhet och regelbundet genomföra granskningar av hur arbetet fortskrider inom hela systemet.

UN Women har en styrelse som leder och övervakar verksamheten. Styrelsen består av 41 ledamöter och Sverige innehar en av platserna. UN Women leds av en undergeneral-sekreterare med ansvar direkt under FN:s generalsekreterare, som sitter med i alla beslutsfattande organ. Syftet är att höja frågornas prioritet och status. En annan avsikt är att stärka FNs förmåga att erbjuda enhetligt och snabbt stöd som bygger på medlemsländernas efterfrågan. Hittills har FN inte kunnat möta alla länders behov av stöd och expertis när det gäller att främja jämställdhet och kvinnors rättigheter.

I ett inledande skede arbetar UN Women operativt i de 80 länder där UNIFEM verkade. Den nya organisationens utökade kapacitet inriktas på nya områden med utgångspunkt från behov. Det civila samhället, särskilt kvinnoorganisationer, hade en avgörande roll för tillkomsten av UN Women och har en fortsatt central betydelse när det gäller att främja jämställdhet i världen. Kvinnors organisationer och nätverk har en stark röst i arbetet med att ta fram prioriteringar, riktlinjer och program för UN Women, som i sin tur erbjuder organisationerna sitt stöd.

I september 2010 utsåg FN:s generalsekreterare UN Womens första chef, Michelle Bachelet. Michelle Bachelet är utbildad kirurg och har under stora delar av sitt liv varit politiskt engagerad. Hon har innehaft posterna som hälsominister och försvarsminister i den chilenska regeringen och valdes som första kvinna till Chiles president 2006, ett ämbete hon innehade till mars 2010.⁹

“Kvinnokonventionen och handlingsplanen från Peking förstärker varandra”

Carolyn Hannan
ledde FN:s enhet
för kvinnors fram-
åtskridande (DAW)
under åren 2001–
2009.

Kvinnokonventionen har funnits i drygt 30 år nu. Hur tycker du att utvecklingen har varit?

– Det har varit en mycket positiv utveckling på många sätt. Idag är det få länder som inte har undertecknat konventionen. Det är ett oerhört framsteg. Kvinnokonventionen är ett fantastiskt instrument för kvinnors rättigheter. Den används mycket strategiskt av FN:s medlemsländer, inklusive av enskilda organisationer och kvinnogrupper. Under senare år har kvinnokommitténs arbetsmetoder blivit mycket effektiva. Kommittén är mycket väl förberedd för de konstruktiva dialoger som hålls med de länder som granskas. Den sammanställer konkreta rekommendationer om jämställdhetsarbete som är direkt anpassade till varje land. På senare år har kommittén också satsat på uppföljning av dessa rekommendationer och ökat trycket på de länder som aldrig har rapporterat eller som ligger efter i rapporteringen. Detta är viktigt för att säkerställa ett reellt genomförande av konventionen.

Hur ser förhållandet ut mellan Kvinnokonventionen och handlingsplanen från Peking?

– Kvinnokonventionen och handlingsplanen från Peking kompletterar och förstärker varandra och det finns viktiga synergieffekter i genomförandet av dessa två viktiga instrument. I den årliga uppföljningen av handlingsplanen från Peking beaktar FN:s Kvinnokommission systematiskt genomförandet av Kvinnokonventionen. Samtidigt uppmärksammar kvinnokommittén genomförandet av handlingsplanen från Peking i dialogen med länderna. Slutdokumentet från både 10- och 15-årsuppföljningen av Pekinghandlingsplanens genomförande (2005

och 2010) bekräftade vikten av det nära förhållandet mellan kvinnokonventionen och handlingsplanen för framsteg i jämställdhetsarbetet.

Hur går det med genomförandet av kvinnors rättigheter?

– Kvinnors rättigheter har förstärkts avsevärt de senaste tio åren – även om det fortfarande finns allvarliga brister och mycket kvar att göra. Framgångar med genomförandet av kvinnokonventionen har som redan nämnts bidragit till ökad uppmärksamhet på kvinnors rättigheter. FNs generalförsamling har sedan 2006 haft en stor satsning på att motverka våld mot kvinnor. Det kulminerade 2008 i generalsekreterarens fleråriga kampanj om våld mot kvinnor som redan har lett till ökade aktiviteter runt om i världen för att försäkra kvinnors rättigheter. Av stor vikt i krigs- och efterkrigssammanhang är säkerhetsrådets ökade uppmärksamhet på och konkreta rekommendationer för att motverka sexuellt våld mot kvinnor.

Vad är de stora utmaningarna för kvinnors rättigheter?

– Jag ser tre stora utmaningar för att uppnå kvinnors rättigheter globalt. Den första rör våld mot kvinnor, som både är ett brott mot mänskliga rättigheter och ett stort hinder för jämställdhet och utveckling. Kvinnors bristande inflytande inom samhällets alla sektorer – till exempel politik, media, utbildning, rättsväsende och näringsliv – utgör en annan utmaning. Det är helt obegripligt att det fortfarande finns så få kvinnor på beslutsfattande positioner överallt i världen. Den tredje utmaningen är stereotyper. Inskränkta föreställningar och attityder om kvinnors och mäns roller i samhället utgör ett stort hinder för jämställdhetsarbetet och är mycket svåra att motverka. Det är relativt enkelt att ändra lagar, utveckla policydokument och att sätta upp institutioner jämfört med att ändra väl etablerade negativa attityder. Framgångar inom detta område kräver stora insatser i form av utbildning och attitydförändringar, genom bland annat skolor och media.

Rundabordssamtal om FN:s Kvinnokonvention. Kvinnokommitténs ordförande Ayse Feride Acar sitter längst till vänster i bild. Med i samtalen är också José Antonio Ocampo, undergeneral-sekreterare för ekonomiska och sociala frågor. Foto: FN

FN:S KVINNOKOMMITTÉ

FN:s kvinnokommitté (kallas också för CEDAW-kommittén) bildades 1982 och består av 23 oberoende experter som enligt Kvinnokonventionen ska vara "moraliskt högstående, sakkunniga med stor kompetens på det område konventionen behandlar".

Kvinnokommitténs främsta uppgift är att granska hur konventionsstaterna lever upp till FN:s Kvinnokonvention. Det görs vid kommitténs sammanträden som sker två till tre gånger per år. Efter att ett lands rapport har granskats publicerar kommittén sina avslutande kommentarer. Den kritik och rekommendationer som då kommer fram baseras på rapporten och ett muntligt förhör med regeringsföreträdare från det granskade landet. Kvinnokommitténs avslutande kommentarer ska översättas och spridas i respektive land.

Ledamöter till kommittén utnämns genom en hemlig omröstning där man tar hänsyn till rättvis geografisk fördelning av platser och att olika kulturer blir representerade. Majoriteten av ledamöterna väljs på en period om fyra år. Sverige har haft tre representanter i kommittén; Johan Nordenfeldt 1982-84, Margareta Wadstein 1985-88 och Göran Melander 2001-2004.

Varje år lämnar Kvinnokommittén en verksamhetsrapport till FN:s generalförsamling. I den kan kommittén lägga fram förslag och rekommendationer grundade på ländernas rapporter.¹⁰

Den 2 juli 2010 röstade FN:s generalförsamling igenom förslaget att skapa en ny och förstärkt organisation för FN:s arbete för jämställdhet och kvinnors rättigheter. UN Women, som den nya organisationen heter, påbörjade sitt arbete den 1 januari 2011. Foto: FN

Föregångare i FN:s arbete för jämställdhet

Fram till att UN Women etablerades den 1 januari 2011 fördelades det övergripande ansvaret för jämställdhetsfrågorna inom FN mellan flera olika institutioner, dessa var:

- OSAGI, Office of the Special Advisers on Gender Issues, var en högnivåpost direkt under FN:s generalsekreterare som tillkom för att stödja implementeringen av Pekingplattformen.
- DAW, Division for the Advancement of Women, Enheten för kvinnors framåtskridande, hade ett övergripande ansvar för att stödja FN-arbetet för jämställdhet.
- UNIFEM, United Nations Development Fund for Women.
Har arbetat operativt med ekonomiskt och tekniskt stöd till verksamheter som främjar kvinnors rättigheter, politiska deltagande och ekonomiska makt.
- INSTRAW, United Nations International Research and Training Institute for the Advancement of Women, var ett forskningsorgan som utsågs av FN:s ekonomiska och sociala råd, ECOSOC.

Dessa fyra institutioner ryms idag inom UN Women.

Två institutioner fortsätter sitt arbete som tidigare:

- CSW, The Commission on the Status of Women, eller Kvinnokommissionen som den heter på svenska, ligger under FN:s ekonomiska och sociala råd, ECOSOC. Kommissionen är ett politiskt organ och består av valda representanter från FN:s medlemsländer och får numera ett samlat stöd i sitt arbete av UN Women.
- CEDAW, The committee of the elimination of discrimination against women. Kvinnokommittén som den kallas på svenska har det specifika uppdraget att granska länders efterlevnad av Kvinnokonventionen, och sorterar under FN:s kommission för mänskliga rättigheter tillsammans med de andra rättighetskommittéerna.
- Generalförsamlingen, ECOSOC styr tillsammans med CSW det normativa arbetet inom UN Women, och delar ansvaret för den operativa verksamheten med UN Womens styrelse.

TA REDA PÅ

- Hur löd den ursprungliga texten i "Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter"? ● Vad har FN:s Kvinnokommission (CSW) för uppdrag? ● Vad har FN:s internationella kvinnokonferenser haft för betydelse för kvinnors rättigheter? ● Vad är kvinnokommitténs uppgift? ● Varför etablerades UN Women? ● Vilka frågor arbetar UN Women med?

FUNDERA PÅ

- Hur kommer det sig att det även inom FN, som verkar för mänskliga rättigheter, förekommer könsdiskriminering? ● Varför tar processen att implementera kvinnors lika rätt så lång tid? ● Vad behöver göras för att FN:s arbete med jämställdhet ska bli mer effektivt?

LÄS MER

- Läs mer om Kvinnokonventionen på www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/convention.htm
- Lär dig mer om UN Womens arbete internationellt och i Sverige på hemsidorna www.unwomen.org och www.unwomen.se

2. KVINNOKONVENTIONEN OCH DESS ARTIKLAR

STATERS ANSVAR ATT AVSKAFFA KÖNSDISKRIMINERING

Mål och syfte med Kvinnokonventionen är att avskaffa alla former av diskriminering av kvinnor och att uppnå kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga fri- och rättigheter på lika villkor som män.

Staters ansvar att avskaffa diskriminering kan indelas i tre åtaganden:

- Stater har ansvar att säkerställa att all direkt eller indirekt diskriminering av kvinnor avskaffas i lagar och att kvinnor är skyddade mot diskriminering av offentliga myndigheter, rättsväsende, organisationer, företag och i privatlivet.¹¹
- Stater har ett ansvar att främja faktisk jämställdhet genom konkreta och effektiva aktiva åtgärder och program.
- Stater har ett ansvar att motverka könsstereotypa attityder, normer och sedvänjor som utförs inte enbart genom individuella handlingar men också förekommer i juridiska och samhällsliga strukturer och institutioner.

Ansvar att införa jämställdhet i praktiken

Med jämställdhet avser Kvinnokonventionen både juridisk och faktisk jämställdhet (de jure och de facto). Konventionen nöjer sig därför inte med staters ansvar att avskaffa diskriminering rent juridiskt i lagar och förordningar, stater har även ett ansvar att säkerställa jämställdhet och icke-diskriminering genom aktiva åtgärder. "Att med alla tillgängliga medel" införa faktisk jämställdhet. Konventionsstater är skyldiga att respektera, skydda och främja kvinnors rättigheter och att tillförsäkra utveckling och framåtskridande för kvinnor.

Principen om att inte diskriminera på grund av kön återfinns i samtliga av FN:s kärnkonventioner men det är först i Kvinnokonventionen som kvinnors rätt till jämställdhet och ickediskriminering regleras i detalj. Det är också i Kvinnokonventionen som det internationella mänskliga rättighetssystemets förståelse av jämställdhet och könsdiskrimineringens natur för första gången är klart och tydligt uttalad.

TILL VÄNSTER: En kvinna vaskar guld med en kökskalabass i en flodbädd i Sierra Leone. Denna kvinna och andra med henne utgör ryggraden i Sierra Leones småskaliga guldindustri, där 90 procent av arbetet utförs av kvinnor.

Foto: Victoria Averill/IRIN

Kvinnokonventionen uppmärksammar att ojämlika maktförhållanden i privat- och familjelivet starkt bidrar till ojämställdhet på andra områden.

Diskriminering inom privatlivet förbjuden

Enligt Kvinnokonventionen har stater ett ansvar att helt och hållet ta bort de många olika former av könsdiskriminering som kvinnor utsätts för. Stater är enligt konventionen ansvariga både för sitt eget agerande men också för att avskaffa den diskriminering som utförs av privatpersoner och av organisationer och företag.

Kvinnokonventionen gör på så sätt väldigt tydligt att staters ansvar även gäller privatlivet. Historiskt har detta varit ett av de största hindren för att uppnå jämställdhet eftersom man tidigare har ansett att staten inte ska blanda sig i privatlivet, just på det område där mycket av diskrimineringen utspelas, som våld mot kvinnor exempelvis. Kvinnokonventionen uppmärksammar att ojämlika maktförhållanden i privat- och familjelivet starkt bidrar till ojämställdhet på andra områden.

Diskriminering av kvinnor ett strukturellt problem

Kvinnokonventionen betonar att könsdiskriminering är ett strukturellt problem och att den ofta är djupt rotad i kultur, familj och i mellanmännsliga förhållanden. Om inte förändring sker på dessa plan kommer inte jämställdhetsarbetet att lyckas. Det medför att konventionen, som ett sätt att motverka detta, även ålägger stater att arbeta mot skadliga kulturella attityder, könsstereotyper och fördomar.

Kvinnokonventionen säger också att stater har rätt att använda sig av tillfälliga åtgärder som kvotering och positiv särbehandling för att snabba på en jämställdhetsprocess på ett område där kvinnor har diskriminerats under lång tid. Det kan till exempel handla om att öka andelen kvinnliga parlamentariker.¹²

KVINNOKONVENTIONENS ARTIKLAR 1-16

Kvinnokonventionens artiklar består av tre huvudgrupper. Den första gruppen artiklar, artikel 1-5, definierar och förklarar könsdiskrimineringens natur och räckvidd samt vilket ansvar stater har att motverka könsdiskriminering. Den andra gruppen av artiklar, artikel 6-16, reglerar de olika rättigheter där könsdiskriminering sker och vilka åtgärder stater är skyldiga att vidta för att avskaffa just denna typ av diskriminering. Den sista gruppen som består av artikel 17-30 beskriver procedurer och regler för Kvinnokommitténs tillkomst, hur kommittén ska arbeta, hur en stat ansluter sig till konventionen, hur tvister ska lösas och andra formaliteter. Följande kapitel handlar om rättighetsartiklarna, det vill säga artikel 1 till 16.¹³

Artikel 1- Definition av diskriminering

Diskriminering av kvinnor definieras som varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syftar att begränsa eller omintetgöra erkännandet av kvinnors åtnjutande eller utövande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgerliga området, eller på något annat område.

Kvinnokonventionen är det första internationella dokument som definierar vad diskriminering av kvinnor innefattar. Definitionen gäller för alla konventionens artiklar.

De rättigheter och friheter som anges i artikel 1 innefattar:

- Rätt till liv
- Rätt att inte utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Rätt till frihet och personlig säkerhet
- Rätt till lika skydd av lagen
- Rätt till jämställdhet inom familjen
- Rätt till högsta uppnåeliga standard vad gäller fysisk och mental hälsa
- Rätt till rättvisa och gynnsamma arbetsförhållanden

Kvinnokommittén har i sina rekommendationer förtydligat att även könsbaserat våld ska ingå i definitionen av vad som är diskriminering av kvinnor. Detta gäller oavsett om det är staten eller en privatperson som är förövare. Alla former av uteslutande eller förhindrande av kvinnor att åtnjuta eller utöva sina mänskliga rättigheter är diskriminering även om diskrimineringen är oavsiktlig. Artikel 1 omfattar även diskriminering som sker i hemmet och på det privata planet genom formuleringen "eller på något annat område".

Regeringsformen får kritik för ojämställdhet

I Regeringsformen, som är en av Sveriges fyra grundlagar, finns principen om icke diskriminering på grund av kön angiven. I Regeringsformens andra kapitel paragraf 16 står följande: Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon medborgare missgynnas på grund av sitt kön, om ej föreskriften utgör led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt.

I en rapport från grundlagsutredningen konstaterades att den svenska regeringsformen inte riktigt har hängt med i jämställdhetsutvecklingen. I och med propositionen 2009/10:80 En reformerad grundlag, som bygger på ett betänkande från grundlagsutredningen, görs språket könsneutralt. I stället för att referera till medborgare och riksdagsledamöter som enbart han eller honom finns nu även hon och henne med.

Andra delar av rapporten tas varken upp i betänkandet eller i propositionen. Där framgår att grundlagen bygger på principen om formell jämställdhet, men att detta utgår från en idealiserad syn på samhället, som bara delvis återspeglar faktiska förhållanden. På så sätt riskerar regeringsformen att befästa de faktiska skillnader som finns.¹⁴

Regeringsformen får kritik för ojämställdhet (forts.)

Regeringsformen saknar också en tydlig markering om på vilka sätt ökad jämställdhet ska främjas, en syn som riskerar att konservera rådande ordning i stället för att förändra den, enligt rapporten.

Inte heller finns något uttryckligt avståndstagande mot könsrelaterat våld, vilket är ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Genom att inte formulera det könsrelaterade våldet som ett problem bidrar regeringsformen till att såväl osynliggöra den verklighet som många kvinnor lever i som att förminska ett problem som för många kvinnor handlar om liv och död, menar rapporten. För att vara i takt med tiden måste relationen mellan den formella och den faktiska jämställdheten klargöras i grundlagen, hävdar rapporten. Det är intressant att se att kritiken mot Regeringsformen just pekar på det Kvinnokonventionen så starkt för fram – staters ansvar att åstadkomma faktisk jämställdhet.

Artikel 2 - Staters skyldighet att avskaffa diskriminering av kvinnor

Konventionsstaterna fördömer diskriminering av kvinnor i alla dess former och är eniga om att inrikta sin politik på att avskaffa diskrimineringen. Konventionsstaterna åtar sig att;

- a) införa principen om jämställdhet mellan män och kvinnor i sina nationella grundlagar eller andra lämpliga författningar, om så inte redan skett, och säkerställa att jämställdhetsprincipen genomförs i praktiken genom författningar och andra lämpliga medel
- b) införa lagstiftning och andra åtgärder som förbjuder all diskriminering av kvinnor
- c) skapa rättsligt skydd för kvinnors rättigheter på samma grunder som för män och genom behöriga nationella domstolar och andra offentliga institutioner säkerställa ett effektivt skydd för kvinnor mot varje diskriminerande handling
- d) avstå från varje diskriminerande handling mot kvinnor och säkerställa att myndigheter och offentliga institutioner handlar i överensstämmelse med denna skyldighet
- e) vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor från enskilda personers, organisationers eller företags sida
- f) vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att ändra eller upphäva gällande lagar och förordningar, sedvänjor eller bruk som innebär diskriminering av kvinnor
- g) upphäva alla nationella straffbestämmelser som innebär diskriminering av kvinnor

Artikel 2 beskriver vilka skyldigheter konventionsstaterna har för att avskaffa diskriminering av kvinnor. Kvinnokommittén menar att artikel 2 är en av de grundläggande artiklarna i konventionen och att de stater som ansluter sig till konventionen gör det eftersom de håller med om att all diskriminering av kvinnor ska fördömas. Av denna anledning är det inte acceptabelt att reservera sig mot artikel 2.

I artikel 2 e) och f) betonas att diskriminering inte enbart är något som stater kan utöva utan även enskilda personer. Staten blir ansvarig för enskilda individers handlande om inte tillräckligt har gjorts för att förhindra diskriminering.

Artikel 2 anger att det är den faktiska efterlevnaden av konventionen som är viktig. Att stater har ett ansvar att främja jämställdhet genom aktiva åtgärder och inte enbart genom lagstiftning. I Kvinnokommitténs rekommendation nummer 19 uppmanas stater att utbilda tjänstemän i genusfrågor för att säkerställa att konventionen efterlevs.

Artikel 3 - Utveckling och framsteg för alla kvinnor

Konventionsstaterna är skyldiga att på alla områden, och särskilt på de politiska, sociala, ekonomiska och kulturella områdena vidta alla lämpliga åtgärder inklusive lagstiftning för att garantera full utveckling och framsteg för kvinnor, och därmed garantera kvinnor åtnjutande och utövande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på grundval av jämställdhet mellan könen.

Med artikel 3 är konventionsstaterna skyldiga att fullfölja åtagandena i artikel 2. Alla lämpliga åtgärder ska vidtas för att på alla områden säkerställa jämställdhet mellan kvinnor och män.

Artikel 4 - Tillfälliga åtgärder för att uppnå jämställdhet

1. Konventionsstaternas vidtagande av tillfälliga, särskilda åtgärder för att påskynda faktisk jämställdhet mellan kvinnor och män ska inte betraktas som diskriminering enligt denna konvention, men får inte medföra ett bibehållande av olikvärdiga eller skilda normer; dessa normer ska upphöra när jämställdhet i fråga om möjligheter och behandling har uppnåtts.
2. Konventionsstaternas vidtagande av särskilda åtgärder, inklusive de åtgärder som nämns i denna konvention, för att skydda moderskapet, ska inte anses vara diskriminerande.

Norges nya lag ger världsrekord i kvinnlig representation

I Sverige är positiv särbehandling men inte kvotering tillåten. Detta eftersom kvotering anses strida mot EG-rätten. Trots detta förs stundom en het debatt om att införa kvotering inom näringslivet på grund av den låga andel kvinnliga ledamöter i börsnoterade bolagsstyrelser.

Ett lagförslag togs fram och föreslogs träda i kraft år 2008 men skrotades när Sverige bytte regering hösten 2006. I Norge blev det ramaskri på sina håll när man i januari 2006 införde en betydligt tuffare lag än det svenska förslaget. Lagen innebär att styrelser i börsnoterade aktiebolag senast januari 2008 skulle ha 40 procent kvinnor för att förhindra tvångsupplösning av styrelsen. Och lagen har gett effekt. Några företag hann bli varnade men redan 1 april 2008 hade samtliga uppfyllt sina förpliktelser. Motståndarna varnade för kompetensras. I själva verket hade kvinnorna som kom in så hög kompetens att de höjde genomsnittet.

Även i övriga Europa råder kvoteringsvindar. Lagförslag om kvotering diskuteras bland annat i Nederländerna, Ungern och Storbritannien. Tyskland inför en frivillig regel, Spanien har en lag för bolag med över 250 anställda som blir tvingande 2014 och EU:s människorättskommissionär är beredd att lägga fram lagstiftning för att säkra kvinnors medverkan i privata företags beslutsprocesser.¹⁶

Enligt Kvinnokonventionen är inte metoder som positiv särbehandling och kvotering diskriminerande om det används som en tillfällig åtgärd för att uppnå jämställdhet. Kvinnokommittén har i sammanlagt fyra rekommendationer (nr 5, nr 8, nr 23 och nr 25) uppmanat konventionsstaterna att använda sig av artikel 4 i större utsträckning än vad som hittills gjort för att uppnå konventionens mål på arbetsmarknaden, inom utbildningen och politiken.¹⁵

Artikel 5 - Stereotypa könsroller

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att

- ändra mäns och kvinnors sociala och kulturella beteendemönster för att avskaffa fördomar samt seder och bruk som grundar sig på föreställningar om det ena könets underlägsenhet eller på stereotypa roller för män och kvinnor.
- erkänner att män och kvinnor har ett gemensamt ansvar för sina barns uppfostran och utveckling.

Kvinnokommittén betonar att könsstereotypa föreställningar är ett grundläggande hinder för att uppnå jämställdhet. Kommittén uppmanar i en av sina tidiga rekommendationer (nr 3) konventionsstaterna att utbilda och informera allmänheten för att förändra förlegade synsätt för att på så sätt uppnå kulturell och social jämlikhet. Artikel 5 understryker åter igen att stater har ett ansvar att motverka diskriminering även inom privatlivet.

Könsdiskriminerande reklam inte förbjuden

I april 2008 avvisade den svenska regeringen ett förslag om förbud mot könsdiskriminerande reklam, med hänvisning till att en sådan kan strida mot yttrande- och tryckfrihetslagstiftningen. Även effektiviteten i ett sådant förbud ifrågasattes.

Istället förlitar man sig på självsanering inom branschen.

Den 1 januari 2009 inrättade föreningen för Sveriges annonsörer Stiftelsen Reklamombudsmannen, RO. Dit kan allmänhet, företag och andra organisationer vända sig med klagomål på könsdiskriminerande och oetisk reklam. RO:s friande eller fällande beslut publiceras för att offentliggöra övertramp och öka kunskapen om vad som betraktas som god sed, men i övrigt finns inga sanktionsmöjligheter.¹⁷

Artikel 6 - Prostitution och handel med kvinnor

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder inklusive lagstiftning för att bekämpa alla former av handel med kvinnor för sexuella ändamål eller tvångsarbete samt utnyttjande av kvinnoprostitution.

Redan 1949 antogs FN:s konvention om människohandel och prostitution som helt tar avstånd från koppleri och prostitution samt förbjuder bordeller. Artikel 6 i Kvinnokonventionen går steget längre genom att föreskriva att konventionsstaterna inte bara ska lagstifta för att komma åt problemen utan även angripa de bakomliggande orsakerna till trafficking och prostitution. Artikel 6 omfattar även andra former av sexuellt utnyttjande som sexturism, skenäktenskap eller "hustruimport" i samma syfte.¹⁸

Fyra miljoner offer för människohandel varje år

FN uppskattar att upp till fyra miljoner kvinnor och barn varje år faller offer för människohandel, och att merparten av dem utnyttjas sexuellt och prostituerar. Det som främst skiljer handel med kvinnor från annan organiserad internationell brottslighet, exempelvis handel med droger och vapen, är att en kvinna kan säljas upprepade gånger. FN beräknar att kriminella nätverk varje år tjänar cirka sju miljarder dollar – över 50 miljarder svenska kronor – på trafficking.

Det innebär att människohandel idag är världens tredje största form av organiserad brottslighet, efter narkotika och vapen. Enligt International Organization for Migration, IOM, uppskattas cirka nio av tio kvinnor bli erbjudna vanliga arbeten utomlands via annonser eller kontakter. De absolut flesta kommer från svåra ekonomiska och sociala förhållanden och erbjudandet om arbete utomlands ses som en chans till ett bättre liv.

Rikskriminalpolisen beräknar att ungefär 400-600 kvinnor varje år kommer till Sverige som offer för sexslavhandel, de allra flesta från Östeuropa, Baltikum och Ryssland. Kvinnorna är ofta mycket unga, vanligtvis i 20-årsåldern. Många är barn, i vissa fall så unga som 14-17 år.

Sverige har en sexköpslag som kriminaliserar köparen och inte säljaren vilket gör den unik i världen. Lagstiftningen vilar på uppfattningen att prostitution är ett övergrepp, därför är det köparen som straffas och inte säljaren. Inom EU ser utvecklingen ut att gå åt motsatt håll. Fler och fler länder legaliserar prostitution och andelen prostituerade ökar. Det finns tydliga kopplingar mellan prostitution och trafficking. De länder som har legaliserat prostitution i Europa är också de länder som i ökad omfattning blir destinationsländer för trafficking t.ex. Tyskland, Holland m fl.¹⁹

Skådespelerskan Julia Ormond som är Goodwill-ambassadör för UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) talar ut om trafficking under en presskonferens på FN:s högkvarter i New York. Foto: UN Photo/Mark Garten

Få kvinnor i världens parlament

Att aktivt delta i politiskt beslutsfattande på alla nivåer är en grundläggande förutsättning för jämställdhet och demokrati. Idag är andelen kvinnor i världens parlament mycket låg, endast knappt 19,2 procent i genomsnitt.

De nordiska länderna ligger högst internationellt sett med drygt 42,1 procent kvinnor i genomsnitt. EU, om man räknar bort de nordiska länderna, ligger endast en knapp procent över världssnittet med 19,9 procent kvinnliga parlamentariker. Sist kommer arabländerna med 10,5 procent kvinnor i genomsnitt. Åtta länder har ingen kvinna som parlamentariker alls, bland andra Qatar, Saudiarabien och Salomonöarna.

En del länder har börjat använda sig av kvotering (Artikel 4) för att snabba på en jämställdhetsprocess när det gäller politisk representation. Det gör att Rwanda idag är det land som har flest kvinnor som parlamentariker i världen. Sverige kommer tvåa och Kuba kommer på fjärde plats efter Sydafrika.²⁰

Artikel 7 - Politiskt och offentligt liv

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor i landets politiska och offentliga liv och särskilt säkerställa kvinnors lika rätt att

- a) rösta vid alla val och folkomröstningar samt vara valbara till alla organ tillsatta genom allmänna val
- b) delta i utformningen och förverkligandet av de styrande samhällsorganens politik samt inneha ämbeten och fullgöra alla officiella åligganden på alla nivåer i förvaltningen
- c) delta i icke-statliga organisationer och sammanslutningar inom landets offentliga och politiska liv.

Ett lands politiska och offentliga liv innefattar allt utövande av politisk makt som lagstiftande, juridisk och administrativ. Det innefattar internationell, nationell och kommunal politik samt alla former av offentlig administration. I detta räknas politiska partier, fackföreningar, olika sammanslutningar och ickestatliga organisationer.

Rättigheterna i 7 a) och b) återfinns i tidigare människorättsinstrument men Artikel 7 tar uttryckligen upp lika rätt att delta i folkomröstning vilket inte gjorts tidigare och ger kraven en större tyngd genom att rättigheterna ska "säkerställas". Det kan göras med hjälp av positiv särbehandling eller kvotering i enlighet med Artikel 4.

OVAN: Kvinnliga ledamöter i riksdagen 2007 tillsammans med talman Per Westerberg Foto: Melker Dahlstrand

Artikel 8 - Internationellt arbete

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att tillförsäkra kvinnor, på lika villkor och utan diskriminering, möjligheten att företräda sina regeringar på internationell nivå och att delta i arbetet i internationella organisationer.

Artikel 8 syftar exempelvis på deltagandet i diplomatiska, ekonomiska och militära frågor samt officiella delegationer på internationell nivå.

FN:s Resolution 1325 kvinnor, fred och säkerhet

Idag fattas beslut i globala frågor såsom freds- och konfliktlösning, kärnvapenedrustning, utvecklings-samarbete, klimat- och miljö med ett mycket begränsat antal kvinnor. Det står i stark kontrast till andelen kvinnor som engagerar sig i dessa frågor på icke-statlig nivå, exempelvis i frivilligorganisationer.

År 2000 antogs Resolution 1325 av FN:s säkerhetsråd. Resolution 1325 syftar till att öka kvinnors deltagande och inflytande i arbetet med att förebygga, hantera och lösa konflikter - en viktig förutsättning för demokrati, jämställdhet och utveckling. Kvinnor och barn tillhör majoriteten av dem som drabbas negativt av väpnade konflikter och det är inte möjligt att skapa fredliga samhällen och en fredlig värld utan att kvinnor deltar som aktörer i arbetet för fred och säkerhet. Resolutionen kräver också att kvinnor och barns behov av skydd ska tillgodoses.

I Sverige har fem kvinnoorganisationer gått samman och bildat paraplyorganisationen operation 1325. Operation 1325 arbetar med att informera om hur genomförandet av resolution 1325 utvecklas i Sverige och i andra länder. Man bedriver opinionsbildning gentemot regeringar och makthavare och utbildar kvinnor till uppdrag inom freds- och konfliktområdet. UN Women nationell kommitté Sverige är en av de organisationer som utgör Operation 1325.

Artikel 9 - Medborgarskap

1. Konventionsstaterna ska ge kvinnor och män lika rätt att förvärva, byta eller behålla sitt medborgarskap. De ska särskilt säkerställa att varken äktenskap med en utlänning eller makens byte av medborgarskap under äktenskapet automatiskt ska medföra ändring av hustruns medborgarskap, göra henne statslös eller påtvinga henne makens medborgarskap.
2. Konventionsstaterna ska ge kvinnor och män samma rättigheter i fråga om deras barns medborgarskap.

Medborgarskap är en grundläggande förutsättning för ett aktivt deltagande i samhället. Medborgarskapet påverkar rösträtt, valbarhet, boende och tillgång till sociala förmåner som exempelvis vård och utbildning. I många stater påverkas en kvinnas medborgarskap av hennes makes. Det leder till att kvinnan automatiskt får samma medborgarskap som mannen vid äktenskap, eller blir helt utan.

Kampanj för kvinnors rätt till medborgarskap

Ett stort antal länder, framför allt i Mellanöstern och Nordafrika, har reserverat sig mot hela eller delar av artikel 9 om medborgarskap. Reservationerna riskerar att få förödande konsekvenser för kvinnor och deras familjer i dessa länder.

Om en kvinna gifter sig med en utländsk man kan vare sig maken eller de gemensamma barnen få kvinnans nationalitet. Barnen riskerar att nekas skolgång och hälsovård. Många kvinnor känner sig tvingade att flytta till makens hemland. Barn som växer upp utan medborgarskap möter många svårigheter. De får svårare att utbilda sig, resa och gifta sig.

Kvinnoorganisationer tröttnade på diskrimineringen och i sju länder i Mellanöstern och Nordafrika (Libanon, Egypten, Syrien, Bahrain, Jordanien, Marocko och Algeriet) inleddes 2006 en kampanj för kvinnors rätt till medborgarskap. "My Nationality a Right for Me and my Family". Kampanjen har lett till förändrad lagstiftning i Marocko och Egypten, men fortsätter i andra länder. ²¹

Artikel 9 stärker rätten till medborgarskap, som återfinns i andra konventioner och i den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter, genom att uttryckligen förbjuda att kvinnans medborgarskap ska vara beroende av hennes mans medborgarskap.

Artikel 10 - Utbildning

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor och för att tillförsäkra dem samma rättigheter som män när det gäller utbildning och särskilt säkerställa

a) samma villkor för yrkesvägledning, tillträde till studier och erhållandet av diplom från utbildningsinstitutioner av alla slag, såväl på landsbygden som i städerna. Denna jämställdhet ska säkerställas i förskolor och i allmän teknisk utbildning liksom i all yrkesutbildning

b) tillträde till samma studiekurser och examina, tillgång till lärarpersonal med lika höga kvalifikationer och skollokaler och utrustning av samma standard

c) avskaffandet, på alla nivåer och inom alla former av utbildning, av stereotypa uppfattningar av kvinno- och mansroller genom att främja samundervisning och annan slags undervisning som kan bidra till att detta syfte uppnås och särskilt genom att se över läroböcker och läroplaner och anpassa undervisningsmetoder

d) samma möjlighet att få stipendier och andra studiebidrag

e) samma möjlighet till återkommande utbildning, inklusive alfabetiseringsprogram för vuxna, särskilt sådana som syftar till att så snabbt som möjligt minska klyftan i utbildning mellan kvinnor och män

f) en minskning av antalet kvinnliga elever som avbryter sina studier och upprättande av studievägar för flickor och kvinnor som har slutat skolan i förtid

g) samma möjligheter att delta aktivt i idrott och gymnastikundervisning

h) tillgång till detaljerad pedagogisk information för att säkerställa familjers hälsa och välbefinnande inklusive information och rådgivning om familjeplanering.

Att utbilda flickor minskar fattigdom

Över 125 miljoner flickor och pojkar i världen går inte i grundskolan. De flesta av dem som inte går i skolan är flickor, även om gapet mellan pojkar och flickors tillträde till utbildning minskat på alla nivåer under det senaste årtiondet. 776 miljoner vuxna människor kan inte läsa en bok eller skriva sitt namn. Av dem är nära två tredjedelar kvinnor.

Det finns flera orsaker till att flickor och kvinnor saknar utbildning. Kulturella värderingar och traditioner, men också fattigdom spelar in. Många familjer tycker inte att det är värt att investera i döttrar eftersom de ändå ska gifta in sig i en annan familj. Miljontals barn – framför allt flickor – tvingas arbeta för att hjälpa till med försörjningen och har varken tid eller råd att gå i skolan. Tidiga äktenskap och tonårsgraviteter är andra orsaker till att flickor aldrig börjar skolan eller tvingas hoppa

av tidigt. Att utbilda flickor minskar fattigdomen i världen. Få investeringar är så framgångsrika för ett lands utveckling. Mest tydlig är effekten på kvinnors löner. Lönerna stiger mellan 10-20 procent för varje ytterligare år i skolan. Att flickor får utbildning har en avgörande effekt på hälsoläget och familjeplanering. Utbildade kvinnor gifter sig senare och föder färre och friskare barn. Dessutom för kvinnorna kunskaperna vidare till sin familj och startar en positiv spiral som gynnar hela samhället och kommande generationer.

Att gå i skolan innebär trygghet. Utbildning är det främsta instrumentet för att skydda barn från skadligt arbete och sexuell exploatering. De skyddas dels direkt genom att befinna sig i skolan istället för på gatan, dels indirekt genom att de får lära sig läsa och skriva och därmed kan ta tillvara sina rättigheter.²²

Kvinnors inkomst 70 procent av mäns

Om man ser till hela inkomsten under ett år, det vill säga summan av inkomst från arbete och kapital, och olika ersättningar som sjukersättning, föräldrapenning och bostadsbidrag motsvarar kvinnors genomsnittliga inkomst bara 70 procent av männens i Sverige år 2008. En viktig förklaring är att kvinnor oftare än män arbetar deltid. Men kvinnor får också mindre betalt för sitt arbete än män.

Om man räknar om kvinnors löner till heltid, uppgår genomsnittslönen för kvinnor år 2009 till 85,2 procent av genomsnittslönen för män, en skillnad på 14,8 procent. En del av skillnaden beror på att kvinnor i större utsträckning arbetar i offentlig sektor, där lönerna är lägre än i den privata sektorn, och att kvinnor ofta arbetar i yrken där lönen är lägre än i yrken där många män arbetar. En del beror också på kvinnors större frånvaro från arbetet, på grund av föräldraledighet, sjukfrånvaro, vård av barn, vilket pressar kvinnors löner neråt.

Tidigare hade kvinnor generellt en lägre utbildningsnivå än män men idag är det tvärtom. I själva verket ökar lönegapet om man räknar med effekterna av utbildning. Jämfört med män tjänar kvinnor mindre på att utbilda sig.

Artikel 11 - Arbetsmarknad och arbetsplats

1. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden för att, med jämställdhet som grund, säkerställa samma rättigheter, särskilt

- a) rätten till arbete såsom en oförtytlig rätt som tillkommer alla människor
- b) rätten till samma anställningsmöjligheter, inklusive användning av samma urvalskriterier vid anställning
- c) rätten till fritt val av yrke och anställning, rätten till befordran, anställningstrygghet samt alla anställningsförmåner och tjänstevillkor, liksom rätt till yrkesutbildning och omskolning, inklusive lärlingsutbildning, högre yrkesutbildning och återkommande utbildning
- d) rätt till lika lön, inklusive förmåner, och till lika behandling vad beträffar arbete av lika värde liksom till lika behandling i fråga om arbetsvärdering
- e) rätt till social trygghet, särskilt då det är fråga om pensionering, arbetslöshet, sjukdom, invaliditet och ålderdom samt annan arbetsoförmåga liksom rätten till betald semester;
- f) rätt till arbetarskydd, inklusive skydd för fortplantningsfunktionen

2. För att förhindra diskriminering av kvinnor på grund av äktenskap eller moderskap och för att säkerställa kvinnors faktiska rätt till arbete, ska konventionsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att

- a) förbjuda, med stöd av rättsliga påföljder, avskedande på grund av graviditet eller moderskapsledighet, liksom också diskriminering vid avskedande grundad på civilstånd
- b) införa moderskapsledighet med lön eller jämförbara sociala förmåner utan förlust av anställning, kvalifikationstid eller sociala bidrag
- c) främja nödvändig social service som gör det möjligt för föräldrar att förena familjeplikter med yrkesansvar och deltagande i det offentliga livet, särskilt genom att verka för att ett system för barnomsorg skapas och byggs ut
- d) ge särskilt skydd för gravida kvinnor i arbeten som visat sig ha skadlig inverkan på dem

3. Skyddslagstiftning i frågor som behandlas i denna artikel ska regelbundet omprövas mot bakgrund av vetenskaplig och teknologisk kunskap och ska vid behov ändras, upphävas eller utvidgas.

Artikel 11 garanterar kvinnor samma anställningsmöjligheter, tjänstevillkor, förmåner och skydd som män. Staterna som anslutit sig till konventionen har förbundit sig att se till att all diskriminering, vare sig direkt eller indirekt, mot kvinnor i anställningssituationer och på arbetsplatser upphör. Kvinnor ska ha samma möjligheter till befordran, vidareutbildning och säkerhet på arbetsplatsen. Och självfallet lika lön för likvärdigt arbete.

I kommitténs allmänna rekommendation nummer 17 diskuteras allt det oavlönade arbete som utförs i hemmen av framförallt kvinnor.

Kommitténs allmänna rekommendation nummer 19 anger att sexuella trakasserier ska klassas som könsbaserat våld. Sexuella trakasserier definieras som ovälkommen fysisk kontakt, kommentarer med sexuell underton och sexuella krav, i ord eller handling. Porr på arbetsplatser kan också klassas som sexuellt trakasserier. En kvinna diskrimineras på sin arbetsplats om hon har skäl att tro att hennes invändningar mot trakasserier leder till oturelig stämning på arbetsplatsen, försämring av hennes anställningsförhållanden eller chanser till befordran.

Chefer och VD:ar

67 procent av alla chefer i Sverige är män. Inom privat sektor är skillnaderna störst där 75 procent av cheferna är män. I offentlig sektor är det förhållandevis jämt med 38 procent manliga chefer. I börsnoterade företag är 261 av 269 VD:ar män. 80 procent av styrelseledamöterna i börsföretagen är män.

Sverige anses som ett föregångsland när det gäller jämställdhet och betraktas som ett av de tryggaste länderna på jorden men trots det är skillnaderna i levnadsvillkor betydande. Jämfört med män är det 65 procent svårare för kvinnor att få fram 15 000 kr på en vecka och 33 procent mer sannolikt att de haft erfarenhet av en ekonomisk kris.

Kvinnor känner också större otrygghet. De är sju gånger mer benägna att avstå från att gå ut ensamma och de är 28 procent oroligare att förlora arbetet inom det närmaste året. Det visar en undersökning som Statens Folkhälsoinstitut har genomfört där 30 584 kvinnor och 26 305 män deltog.²³

Artikel 12 - Hälsovård

1. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor när det gäller hälsovård för att, med jämställdheten som grund, säkerställa tillgång till hälso- och sjukvård, inklusive sådan som avser familjeplanering.
2. Utan hinder av bestämmelserna i punkt 1 ovan ska konventionsstaterna tillförsäkra kvinnor lämplig vård vid havandeskap och förlossning samt under tiden efter nedkomsten, varvid fri vård ska stå till förfogande när det är nödvändigt, liksom även lämplig kost under havandeskapet och amningstiden.

Krav på familjeplanering är unikt för kvinnokonventionen. Kvinnokommitténs rekommendation nr 24 behandlar kvinnor och hälsa och ger ingående riktlinjer för hur artikel 12 ska tolkas och hur konventionsstaterna ska agera. Flera av kommitténs övriga rekommendationer kan också kopplas till artikeln om kvinnors hälsa (nr 12, 14, 15, 18, 19 och 21). Kommittén ger i dessa bland annat riktlinjer för hur konventionsstaterna ska motverka könsstympning, HIV/AIDS och våld mot kvinnor.

I rekommendationerna anges bland annat att utsatta grupper ska uppmärksammas särskilt; som flyktingar, prostituerade, barn, äldre och de med fysiska eller psykiska handikapp. Flyktingar har rätt till traumabehandling och terapi, offer för trafficking har rätt till information och vård trots att de befinner sig illegalt i landet. Kommittén anger också att det är viktigt att vårdpersonal utbildas för att kunna upptäcka fall av våld mot kvinnor.

Ojämsställd vård

Runt om i världen dör en halv miljon kvinnor varje år i samband med graviditeter, förlossningar och illegala aborter. Kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa är ett hälsoområde som är starkt eftersatt. Här kan sjukdomen HIV/AIDS räknas in och hur ojämställda relationer mellan kvinnor och män gör att kvinnor är särskilt utsatta.

Kvinnor har sämre tillgång än män till en rad olika vårdformer och drabbas oftare av brister i kvalitet och problem i vården, även i Sverige. Det visar en kunskapsöversikt om hur kvinnor och män behandlas inom vården, (O)jämsställdhet i hälsa och vård (2007), från Sveriges Kommuner och Landsting.

Sammanställningen visar bland annat att kvinnor har mindre chans än män att få nyare, bättre och dyrare läkemedel och att kvinnor får vänta längre än män på grästaroperationer. Kvinnliga rökare får vänta längre på lungundersökningar än manliga rökare, trots att grupperna löper en lika stor risk att få lungcancer.

Kvinnor som får borrelia riskerar att bli fel-diagnosticerade, eftersom många läroböcker endast beskriver de ringformade symtom som är vanliga bland män. Kvinnor som har nackbesvär ordineras psykofarmaka, medan män som uppvisar samma symtom skickas till provtagning. Kvinnor med magproblem får höra att de bör ändra livsstil, medan

männen röntgas och undersöks.

För kvinnor som drabbas av hjärtinfarkt är dödligheten högre än bland män. Mäns symtom är grundligt utredda, dokumenterade och därmed lättare för vårdpersonalen att pricka in. Kvinnors symtom betraktas som diffusa och svårtolkade. Det är heller inte ovanligt att kvinnor som dyker upp med avvikande symtom möts av misstro och skepsis.

I vissa fall drabbas också män av kunskapsbristen. Till exempel har en del studier visat att deprimerade män riskerar att bli förbisedda, eftersom läkarna betraktar depressioner som en sjukdom som drabbar kvinnor.

Artikel 13 – Sociala och ekonomiska förmåner

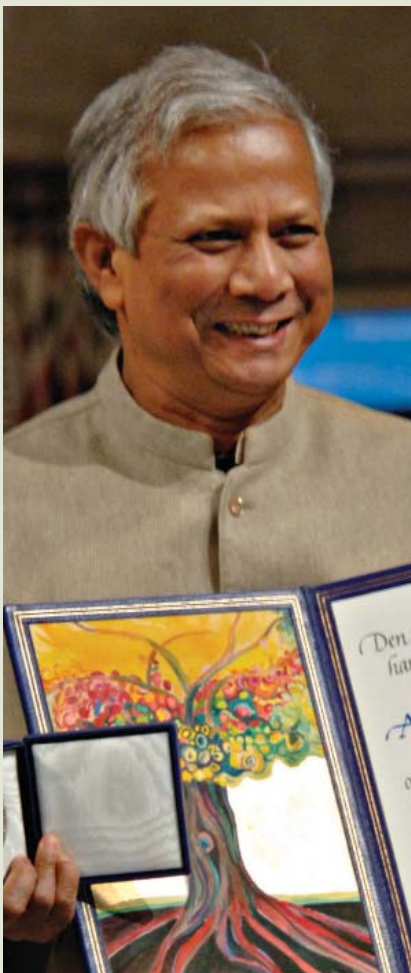
Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor inom andra områden av de ekonomiska livet och samhällslivet för att med jämställdheten som grund tillförsäkra kvinnor samma rättigheter särskilt

- a) rätt till familjeförmåner
- b) rätt till banklån, hypotekslån, och andra former av kredit
- c) rätt att delta i fritidsverksamhet, i idrott och i kulturlivets i alla dess former.

Mikrokrediter - väg till utveckling

Mikrokrediter är ett lånesystem som har goda effekter inte bara på kvinnors möjlighet att försörja sig och sin familj utan även på skolgång, hälsa och utveckling i stort. Mikrokrediter innebär att fattiga människor får låna en mindre summa pengar utan säkerhet. Systemet bygger på tillit. Det ger kvinnor som inte har möjlighet att få lån i en traditionell bank en chans att förverkliga sina drömmar, bli självförsörjande och ger på så sätt ökad självständighet. Samtidigt tillhör kvinnor de fattigaste låntagarna. En kritik som riktats mot mikrokreditsystemet är att kvinnorna ofta får de nöja sig med mindre summor än männen och att kvinnornas tillgång till kredit, trots satsningar, är alltför begränsad.

År 2006 fick ekonomen Muhammad Yunus från Bangladesh Nobels fredspris för "sina ansträngningar att skapa ekonomisk och social utveckling underifrån". Muhammed Yunus grundade Grameen Bank i Bangladesh 1976.

TILL VÄNSTER (MOTSATT SIDA): Uppskattningsvis 21.000 barn dör i mässlingen varje år i Pakistan, vilket gör vaccinationer i högsta grad nödvändiga. Foto: Muzammil Pasha/UNICEF

TILL VÄNSTER (DENNA SIDA): År 2006 fick ekonomen Muhammad Yunus från Bangladesh Nobels fredspris. Muhammed Yunus grundade Grameen Bank i Bangladesh 1976. Enligt uppgifter från banken har över fem miljarder dollar lånats ut sedan starten, nästan alltihop till kvinnor. Muhammad Yunus upptäckte att kvinnor var bättre på att hantera lån än män och att de betalade tillbaka i högre grad. Foto: Ken Opprann/The Norwegian Nobel Institute 2006

Kvinnor som arbetar med jordbruk i staden Bouaké i centrala Côte d'Ivoire (Elfenbenskusten) i Västafrika. Foto: Maud Edgren-Schori

Artikel 14 - Landsbygdens kvinnor

1. Konventionsstaterna ska ta hänsyn till de särskilda problem som möter kvinnor på landsbygden och den viktiga roll de spelar för familjens försörjning, särskilt genom att utföra oavlönat arbete, och ska säkerställa att bestämmelserna i denna konvention tillämpas på landsbygdens kvinnor.

2. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor på landsbygden för att säkerställa att de, med jämställdheten som grund, deltar i och drar fördel av landsbygdens utveckling, och ska särskilt tillförsäkra dessa kvinnor rätt att

- a) delta i utarbetandet och genomförandet av utvecklingsplaner på alla nivåer
- b) få tillgång till tillfredsställande hälso- och sjukvård, inklusive upplysning, rådgivning och hjälp i familjeplaneringsfrågor
- c) direkt dra nytta av program för social trygghet
- d) få teoretisk och praktisk utbildning av alla slag, inklusive sådan som avser läs- och skrivkunnet, samt dra nytta av bland annat alla former av lokala samhällsliga tjänster och rådgivningsverksamhet för att öka sitt tekniska kunnande
- e) organisera självhjälpsgrupper och kooperativ för att uppnå lika möjligheter på det ekonomiska planet genom anställning eller egen verksamhet
- f) delta i alla slag av samhällsaktiviteter
- g) få tillgång till krediter och lån för jordbruksändamål, anordningar för marknadsföring och lämplig teknologi samt att få lika behandling vid land- och jordbruksreformer liksom vid nyodlingsprogram
- h) ha tillfredsställande levnadsförhållanden, särskilt ifråga om bostäder, sanitära anläggningar, elektricitets- och vattenanläggningar samt transporter och kommunikationer.

Många länder har stora sociala, ekonomiska och kulturella skillnader mellan stad och landsbygd.

Artikel 14 riktar sig i första hand till de länder där kvinnor på landsbygden utsätts för särskilt hårda levnadsvillkor och möter en utbredd diskriminering. Fattigdom, sjukdomar, stora brister i tillgången på sjuk- och hälsovård och utbildning, tungt arbete som är oavlönat, bristande läs- och skrivkunnet, förtryckande traditioner och sedvänjor. Så ser verkligheten ut för miljoner kvinnor som bor på landsbygden i utvecklingsländer.

Kvinnor har ofta en starkt underordnad ställning i byar på landsbygden vilket gör att de har en begränsad möjlighet att påverka både sin egen vardag och gemensamma politiska beslut. Patriarkala traditioner, sedvänjor och religiösa föreställningar har ett särskilt starkt fäste i fattig landsbygd och våld mot kvinnor är ett utbrett problem.

Dessa förhållanden skapar ett behov av Kvinnokonventionens artikel 14, som uppmärksammar landsbygdens kvinnor som särskilt utsatta för diskriminering, och vilka åtgärder som krävs av staterna för att avskaffa diskrimineringen.

Artikel 15 - Likhet inför lagen

1. Konventionsstaterna ska tillförsäkra män och kvinnor likhet inför lagen.
2. Konventionsstaterna ska på det civilrättsliga området tillförsäkra kvinnor samma rättsliga befogenheter som män och samma möjligheter att utöva dessa befogenheter. De ska särskilt ge kvinnor samma rätt att ingå avtal och förvalta egendom samt lika behandling under hela förfarandet inför domstol.
3. Konventionsstaterna kommer överens om att alla avtal och andra privata skriftliga handlingar med rättsverkan som syftar till att inskränka kvinnors rättsliga handlingsförmåga ska anses ogiltiga.
4. Konventionsstaterna ska tillförsäkra män och kvinnor samma lagliga rättigheter såvitt avser rätten att resa och friheten att välja bostad och hemvist.

I många länder är inte kvinnor och män lika inför lagen ens i juridisk mening. Det kan handla om att kvinnor inte har samma rätt att äga och arva som män. I en del länder kan inte kvinnor skriva under kontrakt eller ta lån själva, de måste ha sin mans eller en manlig släktings tillstånd. Det gör att kvinnors möjligheter att äga mark och egendom begränsas, de får svårare att driva företag eller att ingå i någon annan typ av juridiskt bindande kontrakt. Konsekvensen blir ett omyndigförklarande och ett starkt beroende av maken eller andra manliga släktingar.

Kvinnors status som exempelvis vittnen i domstolar ges många gånger mindre respekt och väger lättare än mäns. Även i Sverige har detta uppmärksamats inte minst i samband med våldtäktsmål och sexualbrott. Ingående frågor om kvinnors klädsel och tidigare sexliv för att göra en bedömning av om ett övergrepp har ägt rum upplevs som kränkande, i synnerhet som de misstänkta förövarna slipper liknande frågor.

Kvinnokommittén har i sin allmänna rekommendation nummer 21 betonat hur viktigt det är att konventionsstaterna följer artikel 15 i konventionen och ger ingående riktlinjer för hur staterna bör agera.

TA REDA PÅ

- Hur ser staters ansvar att avskaffa diskriminering ut enligt Kvinnokonventionen?
- Hur definierar Kvinnokonventionen könsdiskriminering? ● Vad menas med att könsdiskriminering är strukturell?
- Vilka åtgärder kan en stat ta till för att avskaffa diskriminering av kvinnor?
- Hur ser Kvinnokonventionen på mäns våld mot kvinnor? ● Hur hänger prostitution och handel med kvinnor för sexuella ändamål ihop? ● Hur ser kvinnlig politisk representation ut idag i Sverige och i världen? ● Vad är Resolution 1325 och vilken koppling har den till Kvinnokonventionen?

FUNDERA PÅ

- Varför används inte kvotering i Sverige för att snabba på en jämställdhetsprocess?
- Bör könsdiskriminerande reklam förbjudas?
- Hur arbetar Sveriges regering för att motverka stereotypa könsroller? ● Hur kommer det sig att Sverige har en hög andel kvinnliga politiker? ● Hur kan kvinnors deltagande i beslut som rör freds- och konfliktslösning öka?

LÄS MER

- Womenwatch är FN:s webbportal om jämställdhetsfrågor. Här finns alla fakta om Kvinnokonventionen, FN:s organ som arbetar för jämställdhet, de internationella kvinnokonferenserna med mera. Gå in på www.un.org/womenwatch ● Regeringen har en innehållsrik hemsida om mänskliga rättigheter där även mycket fakta om Kvinnokonventionen finns. Gå in på www.manskligarattigheter.gov.se
- På www.ipu.org Inter Parliamentary Unions hemsida finns statistik och fakta om världens parlament och om kvinnors politiska deltagande.

Artikel 16 - Jämställdhet inom äktenskapet och i familjen

1. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor i alla frågor som gäller äktenskap och familjeförhållanden samt ska särskilt, med jämställdhet som grund säkerställa

- a) lika rätt att ingå äktenskap
- b) lika rätt att fritt välja make och att ingå äktenskap endast med sitt eget fria och fulla medgivande
- c) lika rättigheter och skyldigheter under äktenskapet och vid dess upplösning
- d) lika rättigheter och skyldigheter som föräldrar, oberoende av civilstånd, i frågor som gäller barnen, varvid dock barnens bästa alltid ska komma i första hand
- e) lika rätt att fritt och under ansvar bestämma om antalet barn och tidsrymden mellan havandeskapen samt att få tillgång till upplysning och utbildning liksom till de medel som erfordras för att kunna utöva denna rätt
- f) lika rättigheter och skyldigheter när det gäller förmyndarskap eller godmanskap för barn, vårdnad om barn och adoption eller liknande, om sådana begrepp förekommer i nationell lag, varvid dock barnens bästa alltid ska komma i första hand
- g) lika rättigheter i personligt hänseende som man och hustru, inklusive rätten att välja familjenamn, yrke och sysselsättning
- h) lika rättigheter för båda makarna i fråga om ägande, förvärv, skötsel, förvaltning, förfogande och avyttring av egendom, vare sig detta sker utan kostnad eller mot vederlag.

2. Barns trolovning och giftermål ska inte ha någon rättslig verkan och alla nödvändiga åtgärder, inklusive lagstiftning, ska vidtas för att fastställa en minimiålder för äktenskap och för att göra officiell registrering av äktenskap obligatoriskt.

Artikel 16 handlar om diskriminering av kvinnor inom äktenskapet och i hemmet. Kvinnokommittén anser att reservationer mot artikel 16 är oförenliga med konventionens syfte och att inga traditioner, nationella, religiösa eller kulturella orsaker kan berättiga dem. Rekommendation nummer 21 behandlar denna artikel.

Tvångsäktenskap och förhållanden som fattigdom som gör att kvinnor känner sig tvingade att gifta sig för sin och sina barns försörjning strider mot artikel 16. Samma sak gäller för månggifte, polygami.

Samboförhållanden omfattas av artikeln. Liksom i artikel 10 betonas vikten av familjeplanering. Kvinnokommittén föreslår att minimiåldern för äktenskap ska vara 18 år för både kvinnor och män. Våld i hemmet finns inte uttryckligen med i artikel 16 men enligt kvinnokommitténs rekommendation nummer 19 ska det ingå.

Länder reserverar sig mot jämställdhet inom äktenskap och familj

Artikel 16 är en av de artiklar som har fått flest reservationer trots att det inte borde vara möjligt. Kvinno-kommittén är mycket oroad över det stora antal reservationer som har gjorts mot hela eller delar av Artikel 16, där länder hävdar att artikeln står i strid med kulturella eller religiösa uppfattningar om familjen.

Många av dessa länder har en starkt patriarkal syn på familjen som ger pappan, mannen eller sonen en överordnad position. Kommittén kräver att alla stater ska dra tillbaka sina reservationer, särskilt till Artikel 16. Jämställdhet, eller brist på jämställdhet, i hemmet är centralt eftersom det får effekt för kvinnors villkor på så många andra områden som utbildning, ekonomi, politik och arbetsmarknad. Det obetalda arbete som utförs i hemmet ses i första hand som kvinnans ansvar. Så är det även i Sverige. Under en vecka utför kvinnor i Sverige drygt 28 timmar och män knappt 20 timmar obetalt arbete.

Även i förhållande till barn så har kvinnor ett huvudansvar. Sedan 1974 har Sverige haft en föräldraförsäkring där dagarna kan delas lika mellan föräldrarna. Idag, drygt 30 år senare, tar männen ut cirka 22 procent av föräldradagarna. Och hela 60 procent av männen tar inte ut någon föräldradag alls under barnens första år.

KVINNOKOMMITTÉNS ALLMÄNNA REKOMMENDATIONER

Artikel 21 i Kvinnokonventionen möjliggör för Kvinnokommittén att utfärda allmänna rekommendationer baserat på granskningen av de rapporter som länderna kommer in med. De allmänna rekommendationerna vänder sig till samtliga konventionsstater och syftet är att förtydliga hur kommittén tolkar konventionens artiklar och vilket ansvar det medför för konventionsstaterna.

Hitintills har Kvinnokommittén antagit 25 allmänna rekommendationer. Till en början var rekommendationerna kortfattade och rörde främst procedurer kring rapporteringen. De två första rekommendationerna handlar exempelvis om brister i ländernas rapportering och krav från kommittén att länderna ska följa de regler som finns beskrivet i Kvinnokonventionen vad gäller innehåll och när rapporterna ska lämnas in.

Sedan i början av 1990-talet har kommitténs allmänna rekommendationer blivit mer detaljerade och omfattande och ger konventionsstaterna tydliga riktlinjer hur Kvinnokonventionen ska tolkas.

Kvotering förespråkas

Kommittén har i flera av sina rekommendationer lagt stor vikt vid att stater i större utsträckning bör använda sig av de tillfälliga åtgärder som beskrivs i konventionens Artikel 4. Detta för att snabba på en jämställdhetsprocess och för att öka kvinnors makt och inflytande inom olika områden.

Den första rekommendation som handlar om detta är nr 5. I den skriver Kommittén att tillfälliga åtgärder för att uppnå de facto jämställdhet mellan kvinnor och män är nödvändiga. Kommittén rekommenderar länderna att använda de åtgärder som beskrivs i Artikel 4 i större utsträckning, såsom positiv särbehandling och kvotering, för att påskynda kvinnors inflytande inom utbildning, ekonomi, politik och arbetsmarknad.

Även i rekommendation nr 8, nr 23 och i den senaste rekommendationen nr 25 betonar kommittén hur viktigt det är att länder i högre omfattning använder sig av tillfälliga åtgärder för att uppnå jämställdhet. Så här uttrycker sig kommittén i rekommendation nr 25.

"Kommittén betonar att länder behöver utforma, använda och utvärdera handlingsplaner för tillfälliga åtgärder. Kommittén rekommenderar länderna att rapportera om hur handlingsplaner med tillfälliga åtgärder som motverkar kvinnors underrepresentation, som omfördelar makt och resurser och som bidrar till institutionella förändringar för att överbrygga tidigare diskriminering och för att påskynda de facto jämställdhet används. Staterna ska i högre grad anstränga sig för att använda tillfälliga åtgärder inom utbildning, ekonomi, politik, arbetsmarknad samt representation på internationell nivå."

Tillfälliga åtgärder för att snabba på en jämställdhetsprocess är nödvändiga anser FN:s kvinnokommitté. Massmedier är en av de branscher där kvinnor är starkt underrepresenterade både på högre beslutsfattande positioner och i de produkter som medierna producerar.

FN bedömer att en tredjedel av alla världens kvinnor utsätts för våld och sexuella trakasserier under sin levnadstid. Mäns våld är ett av de största hindren för att förverkliga kvinnors mänskliga rättigheter.

Foto: Stockphoto

Mäns våld mot kvinnor hindrar mänskliga rättigheter

Två av rekommendationerna behandlar mäns våld mot kvinnor. I rekommendation nr 12, som kom 1989, förtydligar kommittén att artiklarna 2,5, 11, 12 och 16 kräver att stater måste agera för att skydda kvinnor mot allt slags våld som inträffar inom familjen, på arbetsplatsen eller på något annat område. Stater har skyldighet att se över det lagliga skyddet av kvinnor vad gäller allt slags våld inkluderat sexuellt våld, familjevåld och sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Stater har också ansvar för att inrätta kvinnojourer och att upprätta nationell statistik vad gäller omfattningen av mäns våld mot kvinnor. Hur staterna arbetar för att motverka könsbaserat våld ska redovisas i de periodiska rapporterna. I rekommendation nr 19 förtydligas att våld mot kvinnor är en diskriminering som gravt hindrar kvinnor att åtnjuta sina fri- och rättigheter.

Rekommendation nr 14 handlar om könsstympning. Kommittén rekommenderar regeringarna att skärpa bekämpningen genom att kartlägga förekomsten och att stödja kvinnoorganisationer på nationell och lokal nivå som arbetar för att utrota könsstympning. Staterna bör också uppmuntra bland andra politiker, religiösa ledare och medier att samarbeta för att påverka attityder.

Andra allmänna rekommendationer från Kvinnokommittén rör frågor som diskriminering av kvinnor kopplat till HIV/AIDS (nr 15), hur kvinnors obetalda arbete ska räknas in i ett lands BNP (nr 17), diskriminering av funktionshindrade kvinnor (nr 18), jämställdhet inom äktenskap och familj (nr 21) samt kvinnor och hälsa (nr 24). Den allmänna rekommendationen nr 20 rör problemet med länders reservationer till Kvinnokonventionen.²⁴

KVINNOKONVENTIONENS TILLÄGGSPROTOKOLL

Redan under arbetet med kvinnokonventionen kom flera förslag, bland annat från Sverige, att konventionen skulle innehålla någon form av klagorätt på samma sätt som de andra stora människorättsinstrumenten gör. Men det kom att dröja runt 20 år efter att Kvinnokonventionen antagits innan detta genomfördes.

Under FN:s världskonferens för mänskliga rättigheter som hölls i Wien 1993 fördes frågan på nytt fram. Kvinnokommissionen (CSW) fick i uppdrag att undersöka olika möjligheter att införa individuell klagorätt i ett tilläggsprotokoll till Kvinnokonventionen. Frågan fortsatte att behandlas på kvinnokonferensen i Peking. Efter några års arbete antogs så tilläggsprotokollet i FN:s generalförsamling i oktober 1999 och började att gälla i december 2000. År 2003 skrev Sverige under protokollet. Det är inte lika många länder som har anslutit sig till tilläggsprotokollet som själva konventionen. 2010 hade 99 länder ratificerat.²⁵

Individuell klagorätt och undersökningsförfarande

Tilläggsprotokollet innehåller två delar, dels en individuell klagorätt och dels ett undersökningsförfarande. Den individuella klagorätten ger personer eller grupper av personer rätt att komma in med klagomål till kvinnokommittén. För att kvinnokommittén ska ha möjlighet att ta upp ärendet måste den stat som kränkt kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna vara ansluten till tilläggsprotokollet.

Det krävs också att klagomålet är skriftligt och att det inte är anonymt. Det är också viktigt att alla nationella rättsmedel har uttömts, det vill säga att fallet måste ha blivit prövat i samtliga av landets relevanta juridiska instanser. Undantag kan dock göras om det nationella rättssystemet är omotiverat långsamt, kostar för mycket eller på något annat sätt kan bedömas som verkningslöst.

Själva kränkningen behöver inte vara en aktiv handling av staten. Om en stat har låtit bli att agera för att förhindra att en kvinnas rättigheter kränks eller om inte staten uppfyller sina åtaganden enligt Kvinnokonventionen kan det utgöra en grund för att klaga till kommittén.

Kommittén har också möjligheter att inleda undersökningar på eget initiativ om man har anledning att tro att allvarliga och systematiska kränkningar av Kvinnokonventionen sker i ett land. Kommittén genomför då en mer grundlig undersökning som tillsammans med kommentarer och rekommendationer överlämnas till landet i fråga. Inom sex månader ska landet själv komma in med kommentarer. Slutresultatet publiceras i Kvinnokommitténs årsrapport och på dess hemsida.

En ung flicka säljer tändstickor och eukalyptusindränkta bomulls-
rundlar att använda i badet på
marknaden i Oaxaca City, Mexiko.

Foto: FN (F Keery)

25 anmälningar har kommit in

Kvinnokommittén fattade sitt första beslut enligt tilläggsprotokollet i juli 2004. Sedan tilläggsprotokollet började gälla har sammanlagt 25 anmälningar kommit in. Kommittén har även gjort en utredning på eget initiativ. Det handlar om situationen i staden Ciudad Juárez i Mexiko där ett stort antal kvinnor, de flesta mellan 13 och 22 år gamla, har utsatts för våldtäkter och mord. Myndigheter och polisväsende har kritiserats för överksamhet och för att göra alldeles för lite för att hitta de skyldiga och för att skydda kvinnorna.²⁶

GRANSKNING AV HUR LÄNDER LEVER UPP TILL KONVENTIONEN

De stater som har anslutit sig till konventionen har åtagit sig att rapportera till FN:s kvinnokommitté hur arbetet med att införa konventionens bestämmelser går framåt. En konventionsstats rapportering inleds med en initial rapport som måste lämnas in inom ett år efter att konventionen trätt i kraft. Därefter ska rapporter lämnas minst vart fjärde år eller när kommittén begär det.

Från juni 2002 finns det nya riktlinjer för hur en rapport ska se ut. Bland annat måste konventionsstaterna beakta alla artiklar från 1 till 16 med tillhörande rekommendationer när rapporten skrivs. Om en stat har reserverat sig mot någon av artiklarna så måste en förklaring till varför reservationen först gjordes och varför den fortfarande finns kvar ingå i rapporten till kommittén.

Den första initiala rapporten ska förklara vilka lagar som redan lever upp till konventionens krav och hur planerna ser ut för att ändra de lagar som inte gör det. Den första rapporten utgör grunden för de kommande, periodiska rapporterna, vilka i sin tur ska fokusera på vad som gjorts under den fyraårsperiod som förflutit mellan rapporterna. I de periodiska rapporterna ska staterna också lägga särskild vikt vid områden som kommittén gett kritik på eller kommenterat.

Enligt handlingsplanen från kvinnokonferensen i Peking 1995, så ska rapporterna också innehålla information om staternas agerande i relation till de tolv kritiska områden som kvinnokonferensen definierade.²⁷

Vilka ingår i kvinnokommittén och hur arbetar den?

Kvinnokommittén är ett oberoende FN-organ som består av 23 experter inom olika områden som väljs på en period om fyra år. Kvinnokommittén har sessioner två till tre gånger per år där länders rapporter granskas.²⁸ Varje sådan session pågår under tre veckor. När ett land granskas kallas även regeringsrepresentanter från det land som står under granskning till ett muntligt förhör. Dessa möten med kvinnokommittén ska ske i en anda av "konstruktiv dialog".

För att ett lands medborgare ska ges möjlighet att lämna synpunkter på hur regeringen sköter jämställdhetsarbetet uppmuntras frivilligorganisationer att lämna in alternativa rapporter, så kallade skuggrapporter, till Kvinnokommittén. Dessa skuggrapporter har oftast mycket stor betydelse för granskningen och kommittén är noga med att hämta in den kunskap och den oberoende kritik som finns att hämta däri. Vid det muntliga förhöret bjuds även ansvariga för skuggrapporterna in.

Kritik och rekommendationer

Efter att ha granskat regeringsrapporten, oberoende skuggrapporter och genomfört det muntliga förhöret kommer Kvinnokommittén med skriftlig kritik och rekommendationer för hur länderna ska fortsätta sitt jämställdhetsarbete. Dessa rekommendationer ger en samlad syn av kommitténs inställning till landets arbete med att avskaffa all slags diskriminering av kvinnor. Rekommendationerna består av detaljerade råd och anvisningar i viktiga frågor där kvinnokommittén anser att det finns brister i implementeringen och där landets regering bör skynda på arbetet med att förverkliga konventionen och vilka steg som bör tas för att komma vidare.

Kvinnokommitténs rekommendationer offentliggörs och respektive land har ett ansvar att sprida kunskap om innehållet i rekommendationerna till sina medborgare. Samtliga rekommendationer finns också med i Kvinnokommitténs årliga rapport till Generalförsamlingen.

Under 2007 firade kvinnokommittén sitt 25-årsjubileum eftersom den bildades 1982, ett år efter att Kvinnokonventionen trädde i kraft. Under dessa år har Kvinnokommittén sammanlagt granskat 401 landrapporter skrivna av totalt 154 konventionsstater.

“Dumt att Kvinnokonventionen inte gäller som svensk lag”

Göran Melander är professor i folkrätt, grundare av Raoul Wallenberginstitutet och expert i FN:s kvinnokommitté 2001-2004.

Vilka erfarenheter fick du som expert i FN:s Kvinnokommitté? Hur ser du på den tiden?

– Det var mycket intressant och jag fick lära mig att använda Kvinnokonventionen på ett sätt som jag inte gjort tidigare. Samtidigt var jag den enda av experterna som var folkrättsjurist och som hade en MR-bakgrund, vilket ibland var ett problem. En annan sak som är betänklig är att det nästan bara är kvinnor som sitter i kommittén. Veldig få män föreslås att ingå. Uppenbarligen tyder det på att kvinnors rättigheter ses som en angelägenhet för enbart kvinnor, vilket är märkligt. Det är som om enbart barn skulle sitta i FN:s Barnrättskommitté.

Kommittén är bekymrad över konventionens status i nationell rätt, på vilket sätt?

– I de länder där den har införlivats och gäller som inhemsk lagstiftning är det ovanligt med direkta hänvisningar till konventionen. I Sverige har vi valt att inte införliva Kvinnokonventionen eller andra internationella konventioner i svensk lag vilket är mycket dumt. Jag menar att Kvinnokonventionen i högsta grad lämpar sig för rättsliga avgöranden i svenska domstolar. Den svenska inställningen bidrar till okunskap om konventionen och att den inte används som ett levande dokument.

Hur anser du att Sverige lever upp till Kvinnokonventionen?

– Inte särskilt bra. Det är ingen tvekan om att det förekommer diskriminering och det visar sig ju också i den omfattande kritik

som regeringen får av Kvinnokommittén. Tyvärr har Sverige en tendens att slå sig för bröstet och hävda att vi har kommit långt. Sverige jämför sig gärna med andra länder men i mänskliga rättigheter går det inte att jämföra. Det finns en myt om uppnådd jämställdhet som förhindrar utveckling.

Vad har den individuella klagorätten haft för betydelse?

– Varför finns det inte ett enda mål som drivits vidare till Kvinnokommittén från Sverige? Är slutsatsen den att det inte finns diskriminering här? Diskrimineringsombudsmannen borde driva de fall de förlorar i Arbetsdomstolen vidare till kvinnokommittén för granskning. Tilläggsprotokollet måste utnyttjas i mycket högre grad. Det är obegripligt att det sammanlagt bara är 25 fall som har anmälts till Kvinnokommittén hitintills.

Vad kan göras för att sprida mer kunskap om Kvinnokonventionen?

– Det är viktigt att kunskapen ökar både hos jurister, journalister och bland allmänheten. Medierna borde uppmärksamma konventionen mer och jurister kan tolka svensk rätt i ljuset av konventionen om de känner till den. Här tror jag organisationer som UN Women har en viktig roll att fylla. Titta på vilken betydelse organisationer som Rädda Barnen och UNICEF har haft för att öka kunskapen om Barnkonventionen.

Foto: Mikael Ohlsson /Raoul Wallenberginstitutet

Tre kvinnor på Asia-Japan Women's Resource Center, en kvinnoorganisation i Tokyo. De förbereder en medlemstidning för utskick.

Foto: Anna Norlin

RESERVATIONER MOT KONVENTIONEN

Kvinnokonventionen tillåter att länder som skriver under och ratificerar konventionen gör reservationer mot vissa artiklar, såvida inte reservationerna står i strid med konventionens grundläggande mål och syfte. Tyvärr är Kvinnokonventionen den av FN:s kärnkonventioner som flest länder har reserverat sig mot. Ett drygt 50-tal länder har reserverat sig mot någon eller flera av artiklarna i konventionen.

I reservationerna hänvisas ofta till att innehållet i artikeln inte överensstämmer med landets nationella lagstiftning, inhemska traditioner, religioner, kultur eller sedvänjor. I många fall anför länder som orsak till reservationer att innehållet i artiklarna strider mot Sharialagstiftning eller mot konservativa kristna värderingar. Denna typ av hänvisningar strider mot själva grundtanken i mänskliga rättigheter.

Många reserverat sig mot grundläggande artiklar

Artikel 2 och 16 i konventionen ska enligt FN:s Kvinnokommitté räknas som grundläggande artiklar. Trots detta har en ansenlig mängd länder reserverat sig mot hela eller delar av dessa artiklar. I den dialog som kommittén har med konventionsstaterna då den periodiska rapporten granskas tas ett lands eventuella reservationer upp av kommittén och särskilt fokus läggs på om landet har reserverat sig mot artikel 2 och/eller 16. Stater som har reserverat sig uppmanas att dra tillbaka sina reservationer eller möjligtvis förändra dem så de inte strider mot konventionens mål och syfte.²⁹

Länder som reserverat sig mot artikel 2 och 16

Länder som har reserverat sig mot hela eller delar av artikel 2 är: Algeriet, Bahrain, Bangladesh, Egypten, Lesotho, Libyen, Marocko, Singapore, Syrien, Brittiska Falklandsöarna, Jungfruöarna, Bahamas, Korea, Mikronesien, Nya Zeeland (Cook Islands), Förenade Arabemiraten, Niger, Irak, Qatar.

Länder som har reserverat sig mot hela eller delar av artikel 16 är: Algeriet, Bahrain, Egypten, Irak, Israel, Maldiverna, Mikronesien, Marocko, Singapore, Thailand, Förenade Arab Emiraten, Indien, Oman, Malaysia, Libyen, Libanon, Syrien, Niger, Tunisien, Jordanien, Irland, Malta, Monaco, Kuwait, Brittiska Falklandsöarna, Jungfruöarna, Frankrike, Korea, Schweiz, Qatar och Bahamas.

Reservationer får konsekvenser

Kommittén är bekymrad över både antal och omfattning av reservationer mot Kvinnokonventionens artiklar och uppmärksammar världssamfundet över allvaret i situationen. Kommittén ser också med oro på att det finns ett motstånd hos staterna att dra tillbaka eller förändra innehållet i reservationerna och därmed fullfölja principerna i internationell rätt.

Två av kommitténs allmänna rekommendationer behandlar de omfattande reservationerna och de begränsningar de medför för Kvinnokonventionens implementering. Kvinnokommittén har även gjort ett särskilt uttalande angående reservationerna. I dessa betonas att reservationer mot Kvinnokonventionen får omfattande konsekvenser. Löftet som ges till kvinnor när konventionen ratificeras fullföljs inte. Det påverkar inte bara kvinnors möjlighet att utnyttja sina rättigheter men garanterar också att kvinnor fortsätter att vara underordnade män och att de inte har full tillgång till civila, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.³⁰

TA REDA PÅ

- Varför är rätt till medborgarskap viktigt?
- Varför går färre flickor än pojkar i skolan och varför är rätt till utbildning viktigt?
- Hur ser könsdiskrimineringen ut på den svenska arbetsmarknaden? ● Är den svenska värden jämställd? ● Varför finns det en särskild artikel i Kvinnokonventionen om landsbygdens kvinnor? ● Är kvinnor och män lika inför lagen i Sverige och andra länder?
- Varför har så många länder reserverat sig mot artikel 16 om jämställdhet inom äktenskapet och familjen? ● Vilken funktion har Kvinnokommitténs allmänna rekommendationer? ● Beskriv två frågor som Kvinnokommittén särskilt har angripit i sina rekommendationer. ● Vad innebär Kvinnokonventionens tilläggsprotokoll? ● Hur granskas att länder följer Kvinnokonventionen? ● Vilka artiklar i Kvinnokonventionen har fått flest reservationer och hur ser Kvinnokommittén på det stora antalet reservationer?

FUNDERA PÅ

- Står Sveriges grundlagar i överensstämmelse med Kvinnokonventionen? ● Är artikel 14 om landsbygdens kvinnor aktuell även i Sverige?
- På vilka sätt kan kvinnor och män riskera att bedömas olika i svenskt rättsväsende? ● Hur ser det ut med jämställdheten i familjer i Sverige?

LÄS MER

- Gå till Diskrimineringsombudsmannens webbplats www.do.se

TILL VÄNSTER: I Rosenbad sitter statsministern och här sammanträder regeringen. Det är regeringen som har ansvaret att se till att Kvinnokonventionen implementeras i Sverige. Foto: Björn Dalin.

3. SVERIGES ARBETE MED KVINNOKONVENTIONEN

REGERINGENS ARBETE

Liksom övriga stater som har skrivit under Kvinnokonventionen ska Sverige lämna in en skriftlig rapport vart fjärde år. Senaste rapporten lämnades in i september 2006, Den svenska regeringens sjätte och sjunde periodiska rapport om åtgärder för genomförande av konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

Rapporten var en sammanslagning av två rapporter eftersom Sverige var något försenad med den föregående rapporten och för att Kvinnokommittén kommit efter i sin granskning på grund av hög arbetsbelastning.³¹

Sveriges regering arbetar med jämställdhetsintegrering som strategi vilket innebär att samtliga departement har ett ansvar för jämställdhetsfrågor inom sitt sakområde. Det innebär att de flesta departement är delaktiga i arbetet med att ta fram en rapport. Departementen ansvarar för att ta fram fakta och statistik inom sitt respektive sakområde och att uppdatera vad som har hänt sedan förra rapporten. Dessutom lämnar Diskrimineringsombudsmannen in underlag. Sammanlagt är det runt ett 50-tal personer som är inblandade i rapportskrivandet.

KOMMITTÉNS KRITIK AV SVERIGE 2008

Under Kvinnokommitténs möte i januari 2008 granskades Sveriges senaste rapport. En regeringsdelegation bestående av ett 15-tal tjänstemän från olika departement deltog i det muntliga förhöret inför Kvinnokommittén i Genève. Representanter från Sveriges Kvinnolobby, CEDAW-Nätverket och Synskadades Riksförbund närvarade i egenskap av frivilligorganisationer.

FN:s kvinnokommitté gav regeringen både positiv och negativ kritik för hur Kvinnokonventionen har implementerats i Sverige. Den positiva kritiken handlade bland annat om att riksdagen beslutat om nya mål för jämställdhetspolitiken i maj 2006, att vi har en nationell handlingsplan för mänskliga rättigheter som sträcker sig mellan 2006-2009 och att en handlingsplan för att motverka mäns våld mot kvinnor antagits i november 2007.

Sverige får bakläxa på flera områden

Den övervägande delen av kritiken var dock negativ och det var flera områden där kommittén gav Sverige ordentlig bakläxa. Kvinnokommittén förväntar sig att regeringen framöver prioriterar dessa frågor i sitt arbete för att vid nästkommande granskning, som enligt planerna ska ske 2014, särskilt redogör för vilka resultat som har uppnåtts. På följande områden ser kommittén brister och uppmanar regeringen att arbeta vidare:

- En grundläggande översyn av Sveriges fyra grundlagar behöver göras utifrån ett genusperspektiv för att försäkra att grundlagarna överensstämmer med Kvinnokonventionens innehåll. Kommittén uppmanar även regeringen att den nya diskrimineringslagstiftningen medför att Kvinnokonventionen införlivas i svensk lag, och att den nya lagstiftningen inkluderar begreppet "de facto" (faktisk) jämställdhet.
- Staten bör se till att kunskapen om Kvinnokonventionen, tilläggsprotokollet och kommitténs rekommendationer ökar hos domare, advokater och övriga jurister så att konventionen blir välkänd och refereras till regelbundet i juridiska processer.
- Regeringen bör aktivt arbeta för att avskaffa stereotypa attityder kring kön genom bland annat informationskampanjer och utbildningar riktade till allmänheten och till medierna. Strategier för att motverka "sexualisering av det offentliga rummet" bör förstärkas.
- Regeringen bör förstärka arbetet med att öka andelen kvinnor på höga beslutsfattande positioner inom utbildningssektorn och inom det privata näringslivet. Regeringen bör använda sig av tillfälliga åtgärder enligt artikel 4 för att snabba på en jämställdhetsprocess och för att faktisk jämställdhet ska uppnås. Kommittén rekommenderar att tillfälliga åtgärder, såsom möjligheten till kvotering, inkluderas i jämställdhetslagstiftningen för att användas inom både privat och offentlig verksamhet.

Regeringen presenterade i november 2007 en nationell handlingsplan för att motverka mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer. Handlingsplanen får beröm av Kvinnokommittén som uppmanar regeringen att finansiera den tillräckligt så att den på ett effektivt sätt kan implementeras. Foto: Stockphoto

- Regeringen bör prioritera att faktisk jämställdhet mellan kvinnor och män uppnås på arbetsmarknaden. Regeringen bör genom politiska åtgärder uppmuntra delat ansvar för hem och barn och att män tar ut sin del av föräldraledigheten.
- Handlingsplanen mot våld ska finansieras och effektivt implementeras, samarbetet mellan regering, regioner och kommuner förstärkas och kvinnojourer måste finnas i tillräcklig utsträckning - även för kvinnor med funktionshinder.
- Regeringen behöver vidta alla tillgängliga åtgärder för att förhindra alla former av handel med kvinnor för sexuella ändamål. Lagstiftningen bör skärpas när det gäller svenska medborgare som sexuellt utnyttjar personer utomlands.
- Ett genusperspektiv bör integreras i all forskning och utbildning inom medicin samt inom sjuk- och hälsovård. Kvinnor och män ska ha lika tillgång till sjuk- och hälsovård. Regeringen bör vidta nödvändiga åtgärder för att förbättra den psykiska hälsan hos unga flickor, som har försämrats på senare år.
- Regeringen bör förstärka åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor med invandrabakgrund, kvinnor som flytt till Sverige och kvinnor från minoritetsgrupper. Regeringen bör också förstärka arbetet med att avskaffa alla slags diskriminering av kvinnor med funktionshinder.

I Sverige är Kvinnokonventionen endast indirekt gällande i domstolar och myndigheter. Vid en konflikt är det den nationella lagstiftningen som gäller. Detta bidrar till att konventionen är okänd. Foto: Patrik Svedberg (Sveriges domstolar)

KVINNOKONVENTIONEN OCH SVENSK LAG

De mänskliga rättigheterna är en del av folkrätten som är det rättssystem som gäller mellan stater. Mänskliga rättigheter begränsar statens makt över individen och reglerar samtidigt vilka skyldigheter staten har gentemot individen. Staten har ett ansvar att se till att individens mänskliga rättigheter respekteras och främjas. FN-konventioner och protokoll blir juridiskt bindande genom att stater och regeringar skriver under dem och parlamenten fastslår (ratificerar) dem. Genom att ratificera så lovar man att införa rättigheterna i ett lands lagstiftning.

Internationella konventioner binder stater men frågan om konventionernas ställning i det inhemska rättsväsendet är inte helt enkel. Det finns två olika system för att införliva internationella konventioner i det nationella rättssystemet – monistiska och dualistiska rättssystem.

I de stater som räknas som monistiska gäller att ingångna konventioner automatiskt blir en del av den nationella rätten. Den internationella konventionen ska då direkt tillämpas av domstolar och andra myndigheter på samma sätt som nationell lag. Länder som USA och flertalet europeiska stater är monistiska. I de flesta monistiska stater anses också en ratificerad internationell konvention ha företräde framför nationell lag.

Sverige har ett dualistiskt rättssystem

I en dualistisk stat, vilket Sverige och de nordiska länderna samt Storbritannien och Tyskland räknas som, krävs särskild lagstiftning för att konventionen ska gälla på samma sätt som svensk lagstiftning. Om det inte finns någon sådan lagstiftning blir konventionerna endast indirekt gällande som utfyllnad till nationell rätt. Vid en konflikt mellan den nationella lagstiftningen och konventionen är det den nationella lagstiftningen som gäller.

När det gäller FN:s kvinnokonvention ansåg man vid tidpunkten för ratificering att svensk rätt överensstämde med konventionens innehåll och ingen förändring av svensk lagstiftning var nödvändig. I Sverige är det endast Europakonventionen om mänskliga rättigheter som är direkt gällande i svensk lagstiftning. Anledningen till detta var att man ansåg att Europakonventionen intog en särställning bland konventioner om mänskliga rättigheter.³²

Vid vissa tillfällen har det föreslagits att samtliga MR-konventioner, däribland Kvinnokonventionen, ska bli direkt gällande som svensk lag. Konstitutionsutskottet har dock avslagit en sådan begäran med hänvisning till att konventioner om mänskliga rättigheter i allmänhet inte är lämpade för direkt tillämpning vid svenska domstolar och myndigheter.³³

“Kvotering - en mänsklig rättighet?”

Diana Amnéus är doktor i folkrätt vid Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law.

Hur påverkas genomförandet av Kvinnokonventionen av att den anses stå i full överensstämmelse med svensk rätt samtidigt som den inte är inkorporerad i svensk lag?

– Kvinnokonventionen är inte direkt tillämplig i svenska domstolar, vilket innebär att man inte kan åberopa den direkt i en rättsprocess, även om Sverige brister i sina förpliktelser enligt konventionen. För att svenska domstolar ska kunna tillämpa folkrätten krävs att rättsreglerna införlivas i svensk lagstiftning, antingen genom inkorporering eller transformation.

Kvinnokonventionen är inte inkorporerad i svensk lag. Sverige har valt att transformera konventionen genom att anpassa lagstiftningen i stället.

Med Europakonventionen om mänskliga rättigheter är det annorlunda. Den har inkorporerats i svensk rätt och är direkt gällande i svenska domstolar. Samtidigt hänvisar vissa domstolar till Barnkonventionen som inte heller är direkt tillämplig i svenska domstolar. Den är mer känd och principen om barnets bästa har fått stark genomslagkraft i svensk rätt.

Men täcker svenska lagar och praxis verkligen upp innehållet i Kvinnokonventionen? Exempelvis tillåter Artikel 4 kvotering som en tillfällig åtgärd vilket också Kvinnokommittén varmt förespråkar en ökad användning av.

– Kvinnokommittén har påpekat att Sverige måste transformera konventionen på ett mer heltäckande sätt. Bland annat nämns att författningen inte är tillräckligt genussensitiv utan helt genusneutral. Dessutom tas bland annat den låga andelen kvinnor bland höga poster och i ledande positioner inom universitetsvärlden, på arbetsmarknaden och i affärsvärlden upp som ett fortgående problem som Sverige bör åtgärda. Kommit-

tén uppmanar Sverige att tillämpa artikel 4 i både privat och offentlig sektor för att främja en ökad andel kvinnor i ledande befattningar genom kvotering och angivna målsättningar.

– Man skulle kunna hävda att konventionens artikel 4 om kvotering för att uppnå jämställdhet är en mänsklig rättighet. Den stadgar uttryckligen att positiv särdiskriminering (affirmative action) inte ska ses som diskriminering eftersom dessa åtgärder är tillfälliga och ska upphöra så fort jämställdhet har uppnåtts. I den ekonomiska sfären är makten ännu starkt mansdominerad och kvotering där är en mycket känslig fråga som ännu inte ansetts lämplig.

Tilläggsprotokollet ger svenska medborgare rätt att klaga till Kvinnokommittén. Tror du det finns fall i Sverige som skulle kunna läggas fram?

– Om Kvinnokonventionen vore mer känd bland svenska jurister, kvinnoorganisationer och MR-organisationer kanske möjligheten vore större att man går vidare och anmäler fall för Kvinnokommittén där man inte lyckats få upprättelse genom det svenska rättsväsendet. Kanske skulle något av de uppmärksammade sexualbrottsmål där respekt för principen om likhet inför lagen utmanats kunna drivas vidare till exempel. Även fall med multipel diskriminering av invandrar- och flyktingkvinnor, liksom kvinnor tillhörande minoritetsfolk eller med funktionsnedsättning, skulle kunna drivas med hjälp av Kvinnokonventionen. Det gäller även hedersrelaterade brott och våld mot kvinnor.

– Sverige har en internationell förpliktelse att skydda kvinnor mot övergrepp och våld även av privata aktörer enligt principen om due diligence. Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg har fastslagit denna princip i sin rättspraxis och liknande mål har varit uppe där från andra europeiska länder. Ett klagomål hos Kvinnokommittén innebär sannolikt lägre rättskostnader än att driva målet i Europadomstolen.

MÅL FÖR SVENSK JÄMSTÄLLDHETSPOLITIK

Övergripande mål

Kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Delmål

1. Jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män skall ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
2. Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män skall ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
3. En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män skall ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.
4. Mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, skall ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

KVINNOKONVENTIONEN OCH SVENSK JÄMSTÄLLDHETSPOLITIK

Vilken betydelse har egentligen Kvinnokonventionen haft för utvecklingen av svensk jämställdhetspolitik? Vilken betydelse har konventionen idag? Lika intressanta som frågorna ter sig lika svåra är de att besvara på ett enkelt sätt eftersom det till stor del saknas forskning på området.

Sverige har sedan starten haft en positiv inställning till FN där ett starkt engagemang för mänskliga rättigheter har präglat Sveriges hållning. Inte minst när det gäller svensk utrikespolitik och utvecklingssamarbete betonas vikten av mänskliga rättigheter och människors lika värde, både som ett mål i sig men också som ett medel för utveckling.

Som exempel kan nämnas att i juli 2010 antogs en policy för jämställdhet och kvinnors rättigheter inom svenskt internationellt utvecklingssamarbete. Jämställdhet, ökat inflytande för kvinnor samt ökad respekt för kvinnors rättigheter i utvecklingsländer är övergripande mål, enligt policyn som gäller till 2015. Fyra områden anges som huvudinriktning för utvecklingssamarbetet: kvinnors politiska deltagande och inflytande, kvinnors ekonomiska aktörskap och arbetsvillkor, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt kvinnors säkerhet inklusive bekämpning av alla former av könsrelaterat våld och människohandel.³⁴

Jämställdhet - en arbetsmarknadsfråga?

Men när det gäller den inhemska jämställdhetspolitiken kan det ibland vara svårare för en utomstående att se en tydlig koppling till mänskliga rättigheter. Svensk jämställdhetspolitik har av tradition varit starkt kopplat till arbetsmarknadsfrågor. JämO till exempel, den myndighet som fram till 2009 ansvarade för jämställdhetsfrågor, skulle i första hand motverka diskriminering av kön på det arbetsrättsliga området. Jämställdhetslagen handlade om diskriminering på arbetsmarknaden, tills också den ersattes av diskrimineringslagen 2009.

Gertrud Åström, statsvetare, har i ett flertal utredningar granskat samhällsfrågor med fokus på jämställdhet, bland annat ansvarade hon för den senaste jämställdhetspolitiska utredningen. I augusti 2005 kom *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (SOU 2005:66) där Sveriges jämställdhetspolitik granskades och förslag på nya mål och åtgärder lades fram. De föreslagna målen har antagits av riksdagen och ligger sedan maj 2006 till grund för Sveriges jämställdhetspolitik.³⁵

“Ställ krav på regeringen att förverkliga Kvinnokonventionen”

Gertrud Åström ansvarade för jämställdhetspolitiska utredningen som kom 2005 och var ordförande i Sveriges kvinnolobby fram till 2011.

Vilken betydelse har Sveriges åtagande att leva upp till FN:s Kvinnokonvention haft för utvecklingen av svensk jämställdhetspolitik anser du?

– Någon forskning har så vitt jag vet inte gjorts på detta område. Men jag har en hypotes om att FN:s arbete haft direkt betydelse för institutionaliseringen av svensk jämställdhetspolitik på 70-talet, inte för sakfrågorna på samma sätt för där finns andra rötter, även om FN:s behandling av frågan om våld mot kvinnor i hemmet senare påverkade det svenska arbetet.

Ett exempel är att FN antog den deklaration som föregick Kvinnokonventionen i slutet av 1960-talet och Generalförsamlingen beslutade 1971 att en särskild Kvinnokonferens skulle hållas för att få upp frågorna på dagordningen. Strax efter detta, 1972, fick Sverige jämställdhetspolitik som ett eget politikområde på initiativ av Olof Palme.

Har du fler exempel?

– I den jämställdhetsdelegation som Olof Palme tillsatte diskuterades att införa lagstiftning mot diskriminering av kvinnor i arbetslivet, men man passade. Men när Kvinnokonventionen antogs 1979, Sverige var först att skriva under, var den svenska regeringen redo. Samma år antogs Jämställdhetslagen av riksdagen och började gälla från den 1 januari 1980. Ett halvår senare inrättades JämO med uppdrag att verka utifrån jämställdhetslagen. Här tror jag Sveriges vilja att verka inom FN har påverkat utvecklingen.

Vad har skett efter det?

– När det gäller institutionella förstärkningar var det i princip stopp under 80-talet. Jämställdhetsarbetet bedrevs i stor utsträckning i projektform. Staten axlade inte ansvaret att institutionellt aktivt främja reell jämställdhet, det vill säga se till att jämställdhet uppfylls i praktiken, med ”alla till buds stående medel” som Kvinnokonventionen föreskriver. I Sverige har vi en lagstiftning som är könsneutral, alltså inte diskriminerande utifrån kön, men för att förändringar ska ske i praktiken måste politikområdet jämställdhet få starkare ställning. På 90-talet blev strategin jämtegrering, eller gender mainstreaming, vilket breddar uppdraget, men nödvändiga institutionaliseringar som detta kräver genomfördes inte, menar jag.

På vilket sätt då?

– Jämställdhet ska genomsyra alla andra politikområden och då krävs muskler. När JämO slogs ihop med de övriga ombudsmännen försvann den enda myndighet som särskilt hanterar jämställdhetsfrågor. Diskrimineringsombudsmannen tillhör inte jämställdhetspolitiken. I den skuggrapport som Sveriges Kvinnolobby lämnade 2009 poängteras att regeringens arbete försvagats och kvinnorörelsens kritik mot Diskrimineringsombudsmannens bristande insatser när det gäller att motverka diskriminering av kvinnor är skarp. Inrättandet av Diskrimineringsombudsmannen skulle väl motsvara ett bredare grepp över mänskliga rättigheter men har visat sig innebära att kvinnors individuella rättigheter relativiseras mot kollektiva idéer som exempelvis religion eller kultur. Sen när har en ”kultur” mänskliga rättigheter? Jämställdhetspolitik handlar enbart om intern organisering i regeringskansliet. Den operativa nivån saknas. Det är verkligen en apart förvaltningsmodell. Blockpolitiken menar jag har ytterligare försvagat jämställdhetsarbetet. När departementen delas upp som partiernas tårtbitar förlorar jämställdhetspolitiken den horisontella kraften. >>

forts. intervju med Gertrud Åström

Vad behöver förändras?

– Kvinnokonventionen är en radikal text som synliggör statens ansvar att bland annat göra den känd runt om i samhället, men konventionstexten är fortfarande okänd för de flesta. Vi måste ställa regeringen till svars för att de inte uppfyller det ansvar som konventionen lägger på dem att aktivt främja jämställdhet. En generell lagöversyn måste göras och skrivningarna i Amsterdamfördraget inkorporeras i svensk lagstiftning så att främjandearbetet får större tyngd. En särskild förordning och/eller lagstiftning om jämtegrering behövs också liksom en operativ nivå som en myndighet. Det behövs också en bättre uppföljning som fokuserar på resultat, inte på aktiviteter. Exempelvis har inkomstskillnaderna ökat mellan kvinnor och män och skillnaderna i de relativa arbetskraftstalen för kvinnor och män har inte varit så stora sedan mitten av 80-talet. Det är faktiskt något som vi skulle kunna påtala utifrån tilläggsprotokollets rätt att klaga. Och det tycker jag att vi ska göra.

Så staten kan bli bättre på att leva upp till Kvinnokonventionen?

– Det är lätt att tro att mänskliga rättigheter är något som folket har ett ansvar att förverkliga. Men konventionen säger att det är statens ansvar att styra så kraftfullt att även exempelvis kommuner och landsting arbetar i rätt riktning. Hur styr staten för att jämställdhet ska förverkligas i praktiken? Vilka institutioner, vilka sanktioner och vilken organisation finns? Vem ska jag fråga om hur Kvinnokonventionen efterlevs i min kommun? Det är statens ansvar att se till att den organisationen fungerar.

DO OCH KVINNOKONVENTIONEN

Diskrimineringsombudsmannen, DO, är den myndighet som utövar tillsyn över Sveriges sammanhållna diskrimineringslagstiftning, som trädde i kraft den 1 januari 2009. Där ryms det skydd mot diskriminering på grund av kön som tidigare fanns i jämställdhetslagstiftningen. Detta skydd är utvidgat till fler samhällsområden, exempelvis hälso- och sjukvården. Samtidigt har kravet på arbetsgivare att upprätta jämställdhetsplaner och handlingsplaner för jämställda löner lättats upp. Nu ska det ske vart tredje istället för varje år och kravet omfattar arbetsplatser med fler än 25 anställda mot tidigare 10.

Fortfarande finns områden som inte täcks in av lagstiftningen, såsom privata försäkringar, våld mot kvinnor, reklam och förhållanden inom idrotten. Även om DO:s mandat bygger på internationella konventioner har myndigheten hittills inte haft någon stark koppling till Kvinnokonventionen i sitt vardagliga arbete – vilket man kanske skulle kunna tro.

Med exempelvis Barnombudsmannen (BO) och FN:s Barnkonvention är det annorlunda. BO har ett direkt uppdrag att sprida kunskap om FN:s barnkonvention och att se till att Barnkonventionen efterlevs i samhället. Barnombudsmannen lämnar till exempel förslag till regeringen på ändringar i svensk lagstiftning och arbetar för att statliga myndigheter, kommuner och landsting ska använda Barnkonventionen som en utgångspunkt i sitt arbete. Något liknande uppdrag finns inte när det gäller Kvinnokonventionen.

”Internationella konventioner är kärnan i vårt arbete”

Katri Linna var Sveriges första Diskrimineringsombudsman, DO, under åren 2009-2011. Samspelet mellan internationella och inhemska juridiska system är en outnyttjad kraft. Det lade Katri Linna märke till redan i sin roll som facklig arbetsrättsjurist. Nu vill hon ta fasta på det i sin roll som DO.

– Det är i de internationella konventionerna vi hämtar vårt mandat. Att vi har en DO kommer inte av den svenska välfärdsmodellen, utan av att Sverige har ställt upp på det paket av mänskliga rättigheter som ingår i den västerländska demokratibilden. Därför är folkrätten och det inflytande den haft på EG-rätten för mig en kärna att utgå ifrån när jag pratar om ombudsmannen och ombudsmannens arbete.

Som facklig jurist upptäckte hon att både Europakonventionen och FN:s ILO-konvention förstärkte hennes argumentering på ett sätt som var ovanligt i dom-

stolarna. Som DO har hon den erfarenheten med sig och nu vill Katri Linna ta ett samlat grepp om konventionerna. Barnkonventionen och även andra konventioner har redan åberopats i ett antal rättsprocesser.

– När det gäller Kvinnokonventionen har vi inte kommit dithän än. Det är väldigt viktigt för oss att dissekera de här konventionstexterna och titta på vad vi kan använda oss av där vi är just nu. Men vi kan också använda de här konventionerna på ett helt annat sätt i vårt arbete med strukturella frågor. När vi diskuterar olika problemområden, olika aktörers ansvar kan vi gå tillbaka till ett resonemang som bottnar i svenska internationella åtaganden. Och vi kan också påverka lagstiftaren i viss riktning.

En förklaring till att Kvinnokonventionen är relativt okänd och lite använd i Sverige kan vara att jämställdheten redan anses ha kommit så långt. Det är en problematisk utgångspunkt tycker Katri Linna. På samma sätt resonerade man med arbetsrätten inför EU-inträdet.

– Väldigt mycket av diskussionen då handlade om ifall det skulle försvaga vår arbetsrätt. I själva verket kunde vi flytta fram positioner utifrån det internationella regelverket, där implementeringen inte alltid varit så exakt och noggrann som den borde ha varit, och där tolkningsutrymmet måste fyllas mot bakgrund av både EG-rätten och de intentioner som finns i konventionstexter.

På samma sätt fanns en stor skepsis mot sammanslagningen av diskrimineringsombudsmännen och vad den skulle innebära för arbetet med jämställdhetsfrågorna. Men Katri Linna hade länge förespråkats en sammanslagning just på grund av sitt människorättsliga perspektiv.

– Vi får större pedagogiskt genomslag för idén om att det här är en viktig samhällelig mekanism som upprätthåller respekten för människors lika värde och rättigheter när vi har helhetsperspektivet. Det blir lättare att fråga sig varför vi inte åberopar kvinnokonventionen när vi kan tycka att det är berättigat att diskutera Sveriges åtaganden utifrån minoritetskonventioner. Det finns ingen motsättning i att jobba med de här frågorna. Det tror jag är en central fråga i det långa perspektivet. Sedan är det klart att vi uppmärksammar jämställdhetsfrågan för sig också. Ytterst är det en fråga om resurser.

På ett sätt anser hon att tolkningsutrymmet har ökat i och med sammanslagningen. JämO:s uppdrag var baserat på en regeringsförordning, en svagare position än DO:s mandat, vilket bygger på lagstiftning och kräver riksdagsbeslut för att förändras.

– Jag driver att vårt uppdrag ska vara grundlagsfäst. Politiska vindar ska inte kunna ifrågasätta en sådan viktig samhällsfunktion som att skapa respekt för mänskliga rättigheter. Det är viktigt med en stark reglering.

Drygt hälften av alla ärenden som DO driver i domstol handlar om kön, och de flesta fall som DO vunnit har med kön att göra, exempelvis diskriminering av gravida. Möjligtvis var den granskande funktionen mer prioriterad under JämO:s tid.

Sveriges Diskrimineringsombudsman 2009-2011 Katri Linna.

Foto: Jenny Jarnestedt.

Som statlig myndighet förväntas Försvaret ge samma möjligheter till kvinnor och män. Foto: Andreas Karlsson/Försvarets Bildbyrå

– När det gäller arbetet med granskningar måste andra krafter till. Även om JämO:s arbete med jämställdhetsplaner var väldigt synligt har varje granskning visat nedslående resultat. Det här måste föranleda en förändring någonstans. Krav på aktiva åtgärder har funnits sedan 1992. Vi har inte råd att vänta 20 år till på att underverk ska ske av sig själv.

– Men det är inte realistiskt att tro att en liten myndighet som DO effektivt kan driva, granska och följa upp jämställdhetsarbetet ute på arbetsplatserna. Arbetsmiljöverket, som är betydligt större, har räknat ut att varje arbetsplats kan räkna med ett besök från myndigheten vart sextonde år. Ingen myndighet kan ha den konkretion i granskningsarbetet som behövs. Arbetsgivare säger själva att de mycket hellre vill ha oss efter sig än facket. Då är det lättare att klara sig undan. Därför driver jag frågan om fackets engagemang hårt.

Katri Linna vill också föra in fler perspektiv på könsdiskriminering – exempelvis vad det kan innebära för kvinnor med funktionshinder, annan etnisk bakgrund eller som är homo- eller bisexuella.

– Allt det här måste vi föra in i diskussionen nu. Det gjorde man redan på 70-talet i USA, men vi har inte kommit igång riktig med det i Sverige.

Att DO inte har något uttalat uppdrag att sprida kunskap om Kvinnokonventionen är egentligen inget hinder, enligt Katri Linna.

– Allting är en resursfråga, men det ingår i vårt uppdrag att öka kunskapen om mänskliga rättigheter. Jag tänker mig inte en informationskampanj i första hand, utan vill koppla det till användbarheten, hur arbetet mot diskriminering bottnar i internationell rätt. Det finns delar i Kvinnokonventionen som inte är diskriminering, till exempel människohandel, och därmed faller utanför ramen för vad myndigheten kan driva på individnivå. Men man kan ändå ha med det när man agerar ute i fältet, och föra en diskussion utifrån hur kvinnors rättigheter ser ut i jämförelse med mäns rättigheter.

DO lämnar underlag via regeringskansliet när Kvinnokommittén vart fjärde år granskar hur Sverige lever upp till Kvinnokonventionen.

– Vi håller på att se över om vi ska rapportera brister direkt till övervakningsmekanismerna. Jag ser alltmer ett behov av att inte gå via departementet, utan också ha en egen röst. Det gäller inte bara Kvinnokonventionen utan alla de internationella konventioner som har bäring på DO:s uppdrag.

Hittills har DO inte övervägt att överklaga något förlorat individärende som gäller könsdiskriminering till Kvinnokommittén, men Katri Linna är öppen för möjligheten.

– Principen att vi anser oss vara en myndighet som har en självständigt röst gentemot internationella övervakningsmekanismer, och kan agera i enskilda fall, den står jag väldigt starkt för.

KOMMUNER HAR ANSVAR FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

En stor del av de mänskliga rättigheter som Sverige förbundit sig att garantera ska förverkligas genom det arbete som sker på kommunal och regional nivå. Kommunen är huvudman för flera olika verksamheter av betydelse för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Exempelvis är grundskola och gymnasieskola kommunalt styrda och tillgängligheten till god vård och omsorg grundas på beslut av kommunen eller landstinget.

Många beslut som påverkar oss i vår vardag fattas av politiker och tjänstemän inom kommun och landsting. Hur de hanterar olika frågor kan ibland vara avgörande för om Sverige som stat lever upp till sina åtaganden när det gäller mänskliga rättigheter. Kommuner och landsting har därför en viktig roll och ett stort ansvar för att Sverige ska kunna leva upp till de krav som följer av internationella konventioner.³⁶

Delegation för mänskliga rättigheter

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige bildades i mars 2006 efter ett beslut av regeringen. Delegationens uppdrag har varit att stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i verksamheten, att utarbeta och genomföra strategier för ökad information och kunskap, att stimulera det offentliga samtalet samt lämna förslag om hur stödet kan utformas i fortsättningen. I oktober 2010 avslutade delegationen sitt arbete och överlämnade ett slutbetänkande till regeringen. I betänkandet finns delegationens förslag om fortsatt stöd i arbetet för de mänskliga rättigheterna i Sverige.³⁷

Kunskap om mänskliga rättigheter varierar

En undersökning utförd av SIFO på uppdrag av Delegationen för mänskliga rättigheter visar att kunskapen om mänskliga rättigheter varierar i kommuner, landsting och myndigheter. Vart femte landsting i undersökningen svarade att det inte är särskilt viktigt att ha kunskap om mänskliga rättigheter och såg inte heller någon koppling mellan sin egen verksamhet och Sveriges ansvar att implementera mänskliga rättigheter.

Drygt var femte myndighet såg inte heller någon – eller bara en mycket svag koppling – mellan den egna verksamheten och mänskliga rättigheter. Bland kommuner är siffrorna bättre. Här var det sju procent som inte tycker att den kommunala verksamheten har med mänskliga rättigheter att göra. Men samtidigt tycker var tionde kommun att ett människorättsperspektiv kan vara en belastning för verksamheten.

TA REDA PÅ

● Vilken kritik fick Sverige av Kvinno-kommittén vid den senaste granskningen?
● Hur påverkar Kvinnokonventionen svensk jämställdhetspolitik? ● Vad innebär det att Sverige har transformerat Kvinno-konventionen och vilken betydelse har det för domstolarnas arbete? ● Vilken koppling har Diskrimineringsombudsmannen till Kvinnokonventionen? ● Vilket ansvar har kommuner för mänskliga rättigheter?

FUNDERA PÅ

● Finns det områden i kommitténs kritik som inte Sverige kommer att jobba vidare med och varför i så fall? ● Är kvotering en mänsklig rättighet? ● Varför är just kvotering en så känslig fråga? ● Täcks Kvinno-konventionen in av Sveriges lagar? ● Vad kan regeringen göra för att öka kunskapen om Kvinnokonventionen? ● Kommer Kvinnokonventionen att få en starkare ställning i och med den nya diskrimineringslagstiftningen?

LÄS MER

● På Diskrimineringsombudsmannens hemsida finns bl.a. information om svensk jämställdhetslagstiftning, se **www.do.se**
● Sida är den myndighet som arbetar med svenskt bistånd och utvecklingssamarbete. För mer info se **www.sida.se** ● Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige har lämnat förslag på hur arbetet för mänskliga rättigheter i kommuner, landsting och i myndigheter kan stödjas. Läs i slutbetänkandet Ny struktur för mänskliga rättigheter (SOU 2010:70).
● Regeringen har lagt ut fakta på **www.manskligarattigheter.gov.se**

4. KVINNOKONVENTIONEN OCH FRIVILLIGORGANISATIONER

CEDAW-NÄTVERKET

Flera kvinno- och människorättsorganisationer i Sverige och runt om i världen har FN:s kvinnokonvention som ett viktigt redskap i sitt arbete. UN Women nationell kommitté Sverige är en av dessa. Sedan 1998 finns det ett CEDAW-Nätverk i Sverige där ett knappt tjugotal frivilligorganisationer, däribland UN Women nationell kommitté Sverige ingår. Syftet med nätverket är dels att arbeta fram skuggrapporter till FN:s kvinnokommitté i samband med att Sveriges regeringsrapport granskas, och dels att öka kunskapen om Kvinnokonventionen. Idag ligger CEDAW-nätverket under paraplyorganisationen Sveriges kvinnolobby.³⁸

År 2001 blev CEDAW-nätverket färdig med sin första skuggrapport Jämställdheten granskad i skuggrapport, som baseras på regeringens femte rapport. I samband med Sveriges senaste rapport, som granskades av Kvinnokommittén i januari 2008, har CEDAW-nätverket tagit fram sin andra skuggrapport Kvinna i världens mest jämställda land (2007).³⁹

Skuggrapporterna har stor betydelse för Kvinnokommitténs arbete och är mycket intressanta att läsa genom att de kritiskt granskar regeringens politik på jämställdhetsområdet utifrån Kvinnokonventionens artiklar. Skuggrapporterna bygger på aktuell forskning och statistik där experter på olika områden bidrar med sin kunskap.

UN WOMEN OCH KVINNOKONVENTIONEN

I allt arbete som UN Women utför världen över är Kvinnokonventionen och Pekingplattformen utgångspunkten och all verksamhet syftar till att öka kvinnors åtnjutande av sina mänskliga rättigheter.

UN Womens arbete fokuseras inom sju prioriterade områden; våld mot kvinnor, fred och säkerhet, ledarskap och deltagande, ekonomisk självständighet, nationell planering och budget, mänskliga rättigheter och FN:s millenniemål.

TILL VÄNSTER: I september 2009 arrangerade f.d. UNIFEM Sverige (idag UN Women nationell kommitté Sverige) en dialogkonferens tillsammans med Ungdomsstyrelsen. Syftet var att uppmärksamma Kvinnokonventionens 30-årsjubileum och lyfta frågan om mäns våld mot kvinnor. Konferensen inleddes med ett sång- och dansframförande. Foto: David Lundberg

“Maktperspektiv och fokus på männens roll saknas”

Eva Fager är vice president i Europeiska Kvinnolobbyn, styrelseledamot i Sveriges Kvinnolobby och närvarade då Sveriges regering senast granskades av Kvinno-kommittén, i Genève 2008.

Vad anser du om Kvinnokommitténs kritik av Sveriges jämställdhetsarbete?

– Vi kan se att den kritik som fanns med i förra skuggrapporten fortfarande finns kvar. Kommitténs rekommendationer från granskningen 2001 har inte genomförts. Det är allvarligt. Om man bryter ned det i separata frågor handlar det bland annat om lönegapet mellan kvinnor och män, den könssegregerade arbetsmarknaden, den stora andelen kvinnor som inte kan försörja sig på sitt arbete, mäns våld mot kvinnor, prostitution och trafficking, kvinnokonventionens genomslag i lagstiftningen och inte minst representation på viktiga positioner i samhället.

Saknar du något i Kvinnokommitténs kritik?

– Kvinnokommittén följer vår skuggrapport väldigt väl och täcker in det mesta. Vad jag saknar är maktperspektivet, tydligt och klart uttryckt. Istället blir det underförstått. Ett etablerat begrepp, en förklaringsmodell som könsmaktsordningen, osynliggörs därmed. Begreppet är centralt för att föra jämställdheten framåt.

Det finns en risk att existerande maktordning osynliggörs och att diskriminering ses som ett individuellt problem. Det är viktigt att göra analysen att det finns en strukturell diskriminering, att kvinnor som grupp är diskriminerade. Även mansrollen och dess effekter på kvinnors rättigheter är relativt osynlig. Vare sig

kommittén eller Sveriges regering går närmare in på männens roll för förändring av kvinnors möjligheter. Det gör att jämställdhet återigen blir en kvinnofråga.

Vad har den skuggrapport som CEDAW-Nätverket tagit fram betytt för Kvinnokommitténs granskning tror du?

– Skuggrapporten bidrar till att förstå Sveriges problematik på ett bättre sätt. Den är ett värdefullt underlag inför utfrågningen men också för rekommendationerna. Vid sidan av skuggrapporten är det viktigt att vara på plats, förklara, trycka på, sätta avtryck och bedriva aktiv lobbying. Sveriges Kvinnolobby och CEDAW-Nätverket var i Genève och det betydde oerhört mycket för förhöret och rekommendationerna.

Vi hade möjlighet att träffa Kvinnokommittén personligen och lägga fram våra synpunkter. Innan förhören frågades frivilligorganisationer ut av kommitténs experter. Det land som inte hade någon frivilligorganisation där missade den möjligheten. Kvinnokommittén ser det som en brist när skuggrapporter eller frivilligorganisationers närvaro saknas vid granskningen.

Är det någon kritik som du anser är särskilt viktig att regeringen tar till sig?

– Kvinnokommittén uppehåller sig vid stereotypa rollers betydelse för att vidmakthålla ojämställdhet, vilket följer vår skuggrapport, och hur media medverkar så att människor frivilligt går in i traditionella och stereotypa roller. Det är en viktig fråga i ett land som har många verktyg för jämställdhet.

Hur kommer vi vidare och hur skapas opinion? Media har en stor betydelse för att upprätthålla ett patriarkalt system. Fler kvinnor på strategiskt viktiga samhällsposter som kan förändra och påverka är också ett återkommande krav som kommittén ställer.

TILL HÖGER: Per Nilsson, generaldirektör vid Ungdomsstyrelsen, talar på Dialogkonferensen för att uppmärksamma Kvinnokonventionens 30-årsjubileum.

Foto: David Lundberg

Vad anser du om Kvinnokommitténs uppmaning att Sverige bör använda sig av tillfälliga åtgärder som kvotering för att snabba på en jämställdhetsprocess?

– Det är en väldigt känslig fråga i Sverige. Vi har en hög kvinnorepresentation i riksdag och regering som tillkom utan formell kvotering, olika påtryckningar ledde till resultat. Nu verkar det som om vi nöjer oss med det. Artikel 4 i Kvinnokonventionen ger möjlighet till tillfälliga åtgärder, som kvotering. Det går att se som en demokratifråga.

Kanske skulle man vända på resonemanget och fråga sig om det är diskriminering att inte använda sig av denna möjlighet? Genom förhören med kommittén blir bilden av regeringens politik relativt entydig. Det är genom attitydförändringar och dialog som en förändring ska ske. Individens rättigheter ska skyddas. Det är intressant att detta kan innebära att kvinnors rättigheter får stå tillbaka.

Hur kan kunskapen om Kvinnokonventionens betydelse öka?

– Jag kan tycka att både nuvarande och föregående regering har gjort väldigt lite. Kvinnokonventionen är inte alls känd, kanske hos vissa myndigheter men inte på lokal nivå. Diskrimineringsombudsmannen borde ha ett starkare uppdrag att sprida kunskap om konventionen och se till att man arbetar efter den. I CEDAW-Nätverket arbetar vi med en fördjupad svensk skuggrapport. Den ska spridas när vi gör uppföljningsskonferenser runt om i Sverige.

Alla dessa områden har en stark koppling till FN:s Kvinnokonvention och Pekingplattformen och UN Womens arbete syftar till att förverkliga konventionens artiklar och Pekingplattformens åtaganden.

Utöver de prioriterade verksamhetsområdena arbetar även UN Women att med olika medel direkt öka Kvinnokonventionens genomslagskraft i olika länder. Det kan till exempel ske genom att utbilda politiker, tjänstemän och civila representanter i Kvinnokonventionen, att bistå frivilligorganisationer i arbetet med skuggrapportering och att stödja arbetet med nationell lagstiftning i linje med Kvinnokonventionen.

På UN Womens huvudkontor finns personal vars huvuduppgifter är arbeta strategiskt och övergripande för att samordna och förstärka rättighetsperspektivet i organisationens operativa arbete. Det sker bland annat genom rådgivning och genom att ta fram strategier och policydokument för hur det globala arbetet ska genomföras.

“Kvinnokonventionen inte bara ord på papper”

Ines Alberdi är professor i sociologi och var general-sekreterare för UNIFEM 2008–2010, till och med bildandet av UN Women.

Hur ser du på Kvinnokonventionen och kvinnors rättigheter?

– Kvinnokonventionen definierar vad som är diskriminering mot kvinnor och sätter en agenda för nationerna att sätta stopp för diskriminering. Konventionen är nära på universellt ratificerad, av 186 FN-medlemsstater. Särskilt under de senaste 10–15 åren har nationella konstitutioner ändrats, lagar och bestämmelser har justerats och domstolar använder Kvinnokonventionen mer och mer. Länders rapportering till Kvinnokommittén – en motor för att regelbundet utvärdera kvinnors ställning – är också viktig. Rapporteringen har förbättrats dramatiskt på senare år och kvinnoorganisationer runt om i världen har blivit mer involverade. Idag får Kvinnokommittén in skuggrapporter från praktiskt taget alla länder som granskas.

Vad är den viktigaste framgången och vilket är det största hinder du har mött?

– En av Kvinnokonventionens största framgångar är att den har antagits i så pass hög utsträckning och faktiskt används. Vi som arbetar inom FN-systemet får genom våra relationer med parter på nationell nivå tillgång till information om de förändringar som Kvinnokonventionen har främjat, och de är betydande.
– Ett hinder är att kvinnors mänskliga rättigheter fortfarande betraktas som andra rangen jämfört med mäns. Fortfarande accepteras kränkningar av kvinnors rättigheter som naturliga

eller oundvikliga av en bred allmänhet. Det är fortfarande enormt svårt att få uppmärksamhet även för de mest flagranta kränkningar av kvinnors rättigheter, som till exempel det pandemiskt utbredda användandet av våldtäkt som ett vapen i väpnade konflikter.

Som generaldirektör för UNIFEM välkomnar du UN Women. Varför?

– Det här är en historisk tid. Att FN:s medlemsstater står bakom inrättandet av UN Women är mycket betydelsefullt och är en central framgång för UNIFEM och för den globala kvinnorörelsen. Vi har alla arbetat hårt i många år för en ny myndighet.

– FN har länge stått inför allvarliga utmaningar i att främja jämställdhet världen över. Finansieringen har varit otillräcklig och FN:s arbete med jämställdhetsfrågor har saknat en självklar ledning. UN Women har skapats för att hantera sådana utmaningar och kommer att bli en dynamisk och stark förkämpe för kvinnor och flickor, som ger dem en kraftfull röst på global, regional och lokal nivå. Därför ser vi verkligen fram emot att vara en del av denna lovande nya enhet som kommer att ha mer kapacitet och resurser för att ta itu med jämställdhetsfrågor och kvinnors frigörelse.

Vad krävs för att Kvinnokonventionens intentioner ska förverkligas fullt ut?

– Kvinnokonventionen fordrar ett fullständigt avskaffande av diskriminering av kvinnor i alla aspekter av livet, vilket tar lång tid att genomföra. Vad vi har lärt oss under mer än 30 år – och som den framstående kvinnorrättsaktivisten Shanthi Dairiam ofta påminner oss – är att “Kvinnokonventionen inte ‘gör’ någonting. Frågan är, vad planerar vi att göra med Kvinnokonventionen? Vi har sett att Kvinnokonventionen innebär en otrolig potential som kan rivstarta förändringar för jämställdhet men det händer bara där människor erkänner denna potential och drar nytta av den.

UN WOMEN SVERIGE ARBETAR FÖR ÖKAD KUNSKAP OM KVINNORS RÄTTIGHETER

UN Women har arton nationella kommittéer runtom i världen, en av dem är UN Women nationell kommitté Sverige, som bildades 1986. De nationella kommittéerna har som syfte att stödja UN Women genom att sprida kunskap om dess verksamhet, att bedriva lobbying gentemot politiker och andra beslutsfattare och genom att samla in medel till UN Women-fonden.

UN Women Sverige driver olika typer av informations- och utbildningskampanjer om kvinnors mänskliga rättigheter, om mäns våld mot kvinnor, om människohandel för sexuella ändamål och andra viktiga frågor. UN Women Sverige ordnar också kurser och seminarier om kvinnors rättigheter och samarbetar i olika jämställdhetsprojekt tillsammans med andra organisationer i Sverige och i världen.

Gertrud Åström, ordförande i Sveriges Kvinnolobby fram till 2011, talar på konferensen "Jämställdhet, makt och beslutsfattande" som före detta UNIFEM Sverige (idag UN Women Sverige) arrangerade i april 2010 tillsammans med KRUS/Staten leder jämt för att uppmärksamma 15-årsjubileumet av Pekingplattformen. Foto: David Lundberg

“Kunskap är det viktigaste verktyget för att förändra”

**Margareta Winberg
är ordförande för
UN Women nationell
kommitté Sverige.**

Varför är Kvinnokonventionen viktig?

– Det finns en tro i Sverige att vi är färdiga eller att det är ingen idé att försöka och dessutom en tilltagande likgiltighet inför andra människors situation. Tempot i arbetslivet, kraven på småbarnsföräldrar och en ökad egoism i största allmänhet gör att engagemanget, tron på förändring, har klingat av. Vi som kommer till tals har det ju faktiskt ganska bra. Men den sanna bilden av kvinnor i Sverige och världen är en annan.

– Visst hamnar Sverige i topp när vi jämförs med andra länder. Men det betyder inte att vi har lyckats. Vi har en strukturell diskriminering av kvinnor i vårt land. Det gäller löner, arbetstillfällena och arbetstid, föräldraansvar, karriärmöjligheter, sjukvård, äldreomsorg och mycket annat. Om detta måste vi berätta! Samtidigt lever vi i ett paradiset jämfört med många kvinnor i andra länder. Kvinnor används som redskap i krig och konflikter. Och vi orkar inte engagera oss. Kvinnokonventionen är ett verktyg i kampen för att entusiasmera och väcka den glöd som saknas.

Hur vill du använda Kvinnokonventionen?

– Jag är en folkrörelsemänniska. Jag tror på ett lokalt engagemang. Jag har sett det i det sociala utvecklingsprojekt som jag startade i en by i Brasilien när jag var ambassadör och nu leder från Sverige. När människor får kunskap vill de vara med, hjälpa till, vara generösa, allt utifrån sin förmåga. Med Kvinnokonventionen i hand vill jag att UN Womens nationella kommitté ska

starta lokalavdelningar runtom i Sverige. Vi kan, med FN som skylt, nå de kvinnor som av olika skäl inte kommer ut, inte får eller kan vara med. Ett lokalt utvecklingsarbete är viktigt för mig. Lokalavdelningar kan sedan ta tag i kommuner och landsting och ställa sina krav. Barnkonventionen är rätt känd – men hur är det med Kvinnokonventionen ute bland våra politiker?

– Självklart behöver vi också upplysa och sprida kunskap om Kvinnokonventionen även centralt. Det ingår i vår handlingsplan att se till att centrala beslutsfattare, myndigheter och andra förstår vad FN har ålagt oss!

Vilka förhoppningar har du på UN Women?

– Det finns inget enkelt svar. Vi hoppas och kämpar för att jämställdhetsfrågorna ska få en större plats i FN-systemet. Gender-mainstreaming, detta ord som vi har så svårt att översätta till svenska, är en nog så viktig metod. Alla beslut skall föregås av en analys där man frågar sig hur resultatet påverkar kvinnor respektive män. Vägen dit är lång. Under tiden skall vi sätta press på FN-systemet att i alla sammanhang värdera kvinnor och män lika. Då behövs, med tanke på utgångsläget, särskilda insatser för kvinnor. Och dessa ska genomföras i den nya organisationen!

Hur påverkar omorganisationen arbetet med kvinnors rättigheter i Sverige?

– I dagsläget är det lite oklart. Men som alltid när något nytt händer kan man väcka uppmärksamhet kring det. Jag vill använda omorganisationen till att skapa en större kunskap om vårt arbete, dess syfte och mål. Kunskap är det viktigaste verktyget för att förändra. Det skall vi minnas och använda oss av!

Foto: Svenska Spel

KVINNOKONVENTIONEN OCH FREDARBETE

Säkerhetsrådets resolution 1325 - Kvinnor, fred och säkerhet - antogs av FN år 2000. Resolutionen har som övergripande mål att öka kvinnors deltagande och inflytande i arbetet med att förebygga, hantera och lösa väpnade konflikter. Kvinnor och barn tillhör majoriteten av dem som drabbas i väpnade konflikter samtidigt som kvinnor är starkt underrepresenterade och i många fall helt uteslutna ur de sammanhang där beslut fattas.

Gemensam agenda för jämställdhet

Resolution 1325 och Kvinnokonventionen är starka dokument var och en för sig men kan även användas tillsammans för att bredda och stärka arbetet för jämställdhet i väpnade konflikter, i fredsbyggande syfte och i postkonfliktområden. Resolution 1325 breddar Kvinnokonventionens funktion genom att tydliggöra kvinnors rättigheter i länder som befinner sig i en pågående konflikt eller är i en fas av återuppbyggnad efter konflikt. Kvinnokonventionen erbjuder ett juridiskt bindande ramverk som resolution 1325 kan dra nytta av.

Resolution 1325 och Kvinnokonventionen har på många sätt en gemensam agenda för jämställdhet. De ser båda kvinnors fulla deltagande i beslutsfattande organ på nationell, regional och internationell nivå som nödvändigt för att uppnå jämställdhet. Båda ser våld mot kvinnor som ett sätt att behålla kvinnor i en underordnad position och båda kräver jämställdhet inför lagen. Båda dokumenten vill också försäkra att kvinnors erfarenheter, behov och perspektiv är inbyggda i politiska, juridiska och sociala beslut. UN Women nationell kommitté Sverige arbetar också för att förverkliga Resolution 1325. Det finns även flera frivilligorganisationer som i sitt arbete knyter samman Kvinnokonventionen och Resolution 1325.

Växande kritik mot brister i förverkligandet av Resolution 1325 och FN:s passiva hållning till bruket av systematiska våldtäkter i konflikter ledde till att Resolution 1820 antogs av FNs säkerhetsråd den 30 juni 2008. Med utgångspunkt i de båda resolutionerna tillkom 2009 resolution 1888 för att skapa konkreta verktyg inom FN-systemet i kampen mot det sexualiserade våldet i konflikter. Där föreskrivs bland annat utnämningen av en särskild FN-representant med ansvar för det arbetet och inrättandet av en rådgivande expertgrupp som ska motverka straffrihet och förbättrad rapportering och statistik.⁴⁰

I februari 2010 utnämndes Margot Wallström till FN:s särskilda representant för frågor som rör sexuellt våld i konflikter. Uppdraget innebär att genomföra arbetet med FN:s säkerhetsråds resolution 1820 i krigs- och konfliktdrabbade länder och att värna och stärka kvinnors roll i återuppbyggnad i postkonfliktområden. Foto: FN

“Kvinnokonventionen stärker arbetet för fred”

Cora Weiss (längst till vänster) från Hague Appeal for Peace och Milkah Kihunah från Women's International League for Peace and Freedom (WILPF).

Hur används Kvinnokonventionen inom era organisationer?

(Milkah Kihunah) – Eftersom vi i huvudsak arbetar med freds-förebyggande arbete så försöker vi hitta vägar att använda Kvinnokonventionen för att förverkliga FN:s resolution 1325, som saknar en egen rapporteringsmekanism. I de länder där WILPF har kontor deltar vi i arbetet med att ta fram en skugg-rapport till Kvinnokommittén. I Colombia, som är ett land i konflikt, bidrog vi nyligen till delar av skuggrapporten. För oss är det ett effektivt sätt att använda oss av konventionen för att föra fram vår huvudfråga – att öka andelen kvinnor i freds- och konfliktarbete.

(Cora Weiss) – USA är ju ett av de länder som inte har skrivit under Kvinnokonventionen. Men jag håller snart i en utbildning i Washington DC för kvinnliga parlamentariker från samtliga delstater. Där kommer jag att fokusera på hur våra nationella lagar kan återspegla innehållet i internationell rätt som Kvinnokonventionen och Resolution 1325.

Vilken betydelse kan Kvinnokonventionen ha i praktiken?

(Milkah Kihunah) – Jag kom just tillbaka från Kirgizistan och de hade nyligen presentat sin skuggrapport. Det är fascinerande att se hur rapporteringsprocessen har skapat en positiv utveckling där de frivilligorganisationer som skrivit skuggrapporten har involverats av regeringen för att arbeta för att förverkliga kvinnokommitténs rekommendationer. Att regeringar och

frivilligorganisationer närmar sig varandra och kan arbeta tillsammans är en klar fördel som arbetet med konventionen för med sig.

Hur ser ni på den framtida utvecklingen av kvinnors rättigheter?

(Milkah Kihunah) – Det beror på var man tittar. I vissa delar av världen så går det framåt. I länder som Rwanda, Burundi, Sierra Leone och Liberia som i någon mening ska bygga upp samhället på nytt efter en konflikt har till viss del mer jämlika institutioner skapats. Att Rwanda har världens högsta andel kvinnliga parlamentariker är ett exempel på det. Men tittar vi på USA så är jag tveksam. Vi har kommit en bit på vägen men det känns inte som om vi tar nästa steg. Kanske beroende på det politiska klimatet, på den amerikanska kulturen eller på kriget i Irak.

(Cora Weiss) – Ja, det är dubbelt. Jag läste nyligen att i Baltimore, en av USA:s större städer, så är alla chefer för stadens lokala domstolar svarta kvinnor. Det är första gången så vitt jag vet att detta inträffar. Det är lite av en revolution. Å andra sidan; om Hillary Clinton satt vid det här bordet så är det ganska troligt att hon skulle fråga vad är Kvinnokonventionen för något? Jag skulle vilja vara optimistisk men jag är ärligt talat nervös. De krafter som står för våld och krig har mer makt och pengar än de krafter som står för rättvisa och jämställdhet.

Foto (Cora Weiss): Anna Schori

En 13-årig flicka som våldtagits av beväpnade män väntar på behandling i en klinik i Goma, Demokratiska Republiken Kongo. Under fem år av väpnad konflikt i Kongo har tiotusentals kvinnor och flickor utsatts för våldtäkt, tortyr och sexuellt slaveri. Foto: Tiggy Ridley/IRIN

KVINNORS RÄTT TILL SIN EGEN KROPP – EN KÄNSLIG FRÅGA

Kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter är en av de absolut mest känsliga frågorna när det gäller kvinnors mänskliga rättigheter, om inte den mest känsliga. Det visar sig bland annat genom att det i stora delar av världen är totalförbud mot abort oavsett hur förhållanden runt graviditeten ser ut. Starka konservativa religiösa, kulturella, ekonomiska och politiska krafter verkar emot kvinnors rätt till att bestämma över sin egen kropp, över sin sexualitet och om och när de vill föda barn.

Abort är en av de svåraste frågorna inom reproduktiva rättigheter. I Kairodeklarationen och Pekingplattformen står det att abort ska vara säker – där det är lagligt. Flera instanser som övervakar mänskliga rättigheter kritiserar länder som inte erbjuder laglig abort för att bryta mot kvinnors mänskliga rättigheter. Men abort anses ännu inte som en mänsklig rättighet i internationella sammanhang – även om många organisationer inkluderar abort i rätten till hälsa, jämställdhet och kroppslig integritet.⁴¹

Kvinnor dör på grund av dålig kunskap

I många fattiga länder är kunskapen om sexualitet och barnafödande mycket låg. Det är också vanligt med regler och tabun kring sexualiteten som gör att kvinnor och män inte har tillgång till preventivmedel, bra vård och rådgivning. Det drabbar kvinnor särskilt hårt – och i synnerhet unga kvinnor. Hög mödradödlighet, skador och dödsfall till följd av illegala aborter och spridning av könssjukdomar och Hiv skördar miljontals offer varje år.

Sexuell och reproduktiv ohälsa utgör en femtedel av den totala ohälsan i världen. För kvinnor i barnafödande ålder är komplikationer vid graviditet och förlossning en av de vanligaste orsakerna till ohälsa och för tidig död. Varje år dör tre miljoner människor i aids. Bakom detta tal finns miljontals personliga tragedier.

Totalförbud mot abort gäller till exempel i majoriteten av länder i Latinamerika. Våldtäkt inom äktenskapet är också helt lagligt i många av länderna. Att mildra abortlagarna är en av de frågor som många kvinnoorganisationer arbetar med och där Kvinnokonventionen och andra internationella överenskommelser är viktiga redskap.

Varje minut

- Dör en kvinna i samband med en graviditet eller förlossning.
- Får 16 kvinnor skador eller infektioner till följd av förlossning.
- Smittas fem människor med hiv, de flesta genom sexuella kontakter.
- Genomgår 36 kvinnor en osäkert utförd abort som allvarligt kan skada deras liv.
- Behandlas nio kvinnor på sjukhus för skador som tillkommit genom en osäker abort.⁴²

Daghem i Colombia för barn till kvinnor i flykt. Foto: FN/Mark Garten

Colombia hårt drabbat

En tredjedel av kvinnorna i Latinamerika blir mödrar i tonåren och i Colombia är medelåldern för alla som utsätts för sexuellt våld 14 år. Endast 48 procent av graviditeterna har skett av fri vilja. Colombia har tillsammans med Chile och El Salvador haft Latinamerikas hårdaste abortlagar. Det är aldrig, inte ens vid våldtäkt eller risk för kvinnans liv, lagligt att göra abort. Men Mónica Róa, feministisk advokat och engagerad i Women's Link Worldwide, har lyckats ändra på detta genom radikal juridik.

1991 fick Colombia en ny konstitution vilket medförde att alla de internationella konventioner som Colombia ratificerat automatiskt blir en del av grundlagen. Detta har Mónica Róa utnyttjat. Efter att sju lagförslag om förändrad abortlagstiftning röstats ned drev hon frågan vidare till det övervakande organet för den nya grundlagen La Corte Constitucional.

Mónica Róa hävdade att colombiansk abortlag strider mot mänskliga rättigheter och den egna konstitutionen. Genom ett brett kontaktnät med kvinnorörelser i Latinamerika men också i Europa synliggörs kontroversiella frågor som kvinnors rätt till sin egen kropp som den mänskliga rättighet det är.⁴³

TA REDA PÅ

- Vad har CEDAW-Nätverket för syfte?
- Vilken betydelse har skuggrapporter för Kvinnokommitténs granskning? • Hur arbetar UN Women med Kvinnokonventionen?
- Vad betyder Kvinnokonventionen i UN Women nationell kommitté Sveriges arbete?
- Hur kan Kvinnokonventionen användas i arbetet för fred? • Hur kan Kvinnokonventionen användas i arbetet för rätten till abort?

FUNDERA PÅ

- Hur ser du på utvecklingen för kvinnors rättigheter? • Varför är kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter en så känslig fråga? • Vilken betydelse har frivilligorganisationer för att driva på arbetet för kvinnors rättigheter och jämställdhet?

LÄS MER

- Women's Link Worldwide är en organisation som arbetar för kvinnors mänskliga rättigheter globalt. Läs mer på www.womenslinkworldwide.org
- Riksförbundet för sexuell upplysning arbetar med att stödja sexuella och reproduktiva rättigheter i världen. På deras hemsida finns intressanta fakta www.rfsu.se
- www.wilpf.org
- Hauge appeal for peace är en nätverksorganisation som arbetar för fred och mänskliga rättigheter. Läs mer på www.haugepeace.org
- Operation 1325 är en svensk paraplyorganisation som utifrån FN:s Säkerhetsråd Resolution 1325 arbetar för att öka kvinnors deltagande i att förebygga, hantera och lösa väpnade konflikter. Läs mer på www.operation1325.se

“Kvinnors liv räddas med ny abortlag i Colombia”

Mónica Rúa är kvinnoaktivist och jurist för Women's Link Worldwide.

Har Kvinnokonventionen varit användbar i ditt arbete för att förändra Colombias abortlag?

– Women's Link Worldwide driver ett juridiskt förändringsarbete där domstolar, domare och andra jurister är viktiga måltavlor. I vårt arbete är Kvinnokonventionen och flera andra internationella konventioner viktiga redskap.

Kan internationella konventioner bli mer tydliga och ha skarpare formuleringar när det gäller sexuella och reproduktiva rättigheter? Eller behöver vi nya konventioner på området?

– Nej, det är ingen bra idé med nya konventioner. Motståndet mot abort är starkt och de grupper som står för motståndet är mäktiga och arbetar mycket strategiskt. Det är bättre att koppla reproduktiva rättigheter till oomtvistade rättigheter som rätten till ett värdigt liv, rätten till hälsa exempelvis. Det är också viktigare att arbeta för att domstolar gör bra tolkningar av redan existerande konventioner.

Vad har Colombias nya mildare abortlag betytt för kvinnorna i Colombia?

– Många liv har räddats. Idag kan kvinnor få göra abort enligt de skäl som lagen anger oavsett ekonomiska tillgångar. Lagen och kampanjen för att ändra lagen har också påverkat opinionen i rätt riktning. När vi startade vår kampanj var 85 procent av

befolkningen emot en förändrad lag. När lagen trätt i kraft och den första kvinnan gjorde abort, en elvaårig flicka som blivit våldtagen av sin styvfar, så var 85 procent för lagändringen.

Hur fortsätter ni kampen för kvinnors rättigheter och rätten till abort?

– Vi fortsätter att arbeta för lagändringar och att påverka länders domstolar. Vi har kontor i Colombia och i Spanien men jobbar över hela världen. Lagändringen i Colombia har fått stor uppmärksamhet och det är klart att det har hjälpt oss i vårt arbete.

2010 har fyra år gått sedan den nya abortlagstiftningen trädde i kraft. Rätten till abort är ännu ingen självklarhet, ens i de tre fall som lagen anger – våldtäkt, risker för moderns hälsa eller när fostret av medicinska skäl inte kan leva vidare utanför livmodern. I juli 2010 anmälde Women's Link Worldwide Alejandro Ordoñez, Colombias Procurador (en kombination av de svenska institutionerna Justitiekansler och Justitieombudsman), till FN:s människorättskommitté för att han hindrat implementeringen av den nya abortlagstiftningen.

I sina rekommendationer kritiserar kommittén för de mänskliga rättigheterna Procuradorens agerande, liksom bristen på sexualundervisning och information om rätten till legal abort, och uppmanar den colombianska staten att fullfölja implementeringen av abortlagstiftningen.

– Det här är ett tydligt krav på att Ordoñez, erkänner att abort och sexuella och reproduktiva rättigheter är mänskliga rättigheter som det finns en skyldighet att respektera och skydda, säger Mónica Rúa i en kommentar till kommitténs slutsatser.

Veckan som föregick anmälan från Women's Link Worldwide dog en 13-årig våldtagen flicka i samband med förlossningen och en 23-årig kvinna när hon genomgick en osäker abort.

Foto: Carolina Hemlin/RFSU

5. PEKINGPLATTFORMEN

FN:S KVINNOKONFERENS I PEKING

FN:s internationella kvinnokonferenser i Mexico City, Köpenhamn, Nairobi och Peking har alla haft stor betydelse för att driva på arbetet för att kvinnor ska få full tillgång till sina mänskliga rättigheter. På konferenserna har representanter från majoriteten av världens regeringar samlats, nya resolutioner för att driva på arbetet för de mänskliga rättigheterna har antagits och frivilligorganisationer har kraftsamlat sig i parallella konferenser.

Den senaste kvinnokonferensen som har arrangerats inom FN:s ram hölls i Peking 1995 och hade som tema jämställdhet, utveckling och fred. Konferensen samlade nära 40.000 kvinnor och män och de 189 regeringarna som deltog antog enhälligt både en deklaration och en omfattande handlingsplan för jämställdhetsarbetet på nationell, regional och internationell nivå, den så kallade Pekingplattformen.

Beslutet utgjorde en grund och ett nytt åtagande för att uppnå FN:s mål om jämställdhet, utveckling och fred. Handlingsplanen fokuserar och lyfter fram tolv särskilt kritiska områden där kvinnors rättigheter kränks allvarligt och systematiskt och där konkreta åtaganden för ländernas fortsatta arbete sätts upp.

Pekingplattformen fortsatt central

Pekingplattformens mål sattes på fem års sikt och skulle uppnås år 2000. Så har det dock inte blivit. Det gör att handlingsplanen i allra högsta grad är ett fortsatt centralt dokument för FN:s och medlemsländernas arbete för jämställdhet. Uppföljningar av hur arbetet fortskrider görs på Kvinnokommissionens (CSW) årliga möten i New York. Under de två veckor långa sessionerna belyses varje år ett par teman med koppling till handlingsplanens tolv kritiska områden och en grundlig genomgång av hur frågorna har utvecklats och hur arbetet ska drivas vidare genomförs.

Pekingkonferensen var en stor framgång genom att en majoritet av världens länder lyckades enas om en mängd konkreta åtgärder när det gäller kvinnors rättigheter, även på områden som är känsliga. Bland annat beslutades det om att abort är en folkhälsofråga.

Kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter är ett av dessa områden där fortsatta stridigheter pågår och där starka religiösa och politiskt konservativa krafter försöker motverka de beslut som fattades i Peking.

TILL VÄNSTER: Deltagare i frivilligorganisationers forum i samband med FN:s fjärde internationella kvinnokonferens i Peking, Kina den 4-15 september 1995. Foto: FN

En grupp av kvinnor talar med en av FN:s säkerhetsvakter utanför FN:s högkvarter i väntan på att delta i uppföljningen av Pekingplattformen år 2000. "Kvinnor 2000: Jämställdhet, Utveckling och Fred" eller Beijing + 5 som uppföljningsmötet även kallas. Foto: FN/Susan Markisz

Tyvärr finns det anledning att tro att en internationell kvinnokonferens idag skulle riskera att riva upp redan tagna överenskommelser istället för att driva arbetet vidare vilket är en viktig anledning till att det inte har hållits någon internationell kvinnokonferens i FN:s regi efter konferensen i Peking.

Uppföljning femton år efter Peking

Både tio och femton år efter Pekingkonferensen, 2005 och 2010, gjordes mer omfattande uppföljningar av hur implementeringen av Pekingplattformen skett inom FN-systemet och hur utvecklingen varit i de 189 länder som antagit deklarationen och handlingsplanen. Utvärderingarna visade på vissa framgångar men också på stora utmaningar.

När det gäller FN:s arbete har olika FN-organ i högre grad prioriterat ett jämställdhetsperspektiv genom att utveckla policies och strategier och genom att inrätta institutioner för att underlätta arbetet. Genusexperter, om än begränsade i antal och resurser, finns idag inom de flesta FN-organ för att stödja implementeringen av handlingsplanens åtaganden. Utbildningar i genusfrågor för personalen har genomförts i de flesta av FN:s organ och verktyg och metoder för att integrera ett genusperspektiv i arbetet har tagits fram.

Stora brister inom FN

Trots detta finns det fortfarande stora utmaningar inom FN:s egen struktur. Implementeringen av ett jämställdhetsperspektiv i FN:s arbete hindras bland annat av otillräckliga resurser, okunskap om frågornas betydelse och outvecklade styr- och utvärderingsmekanismer. Könsuppdelad statistik saknas i hög grad vilket gör det svårt att utvärdera insatser och följa upp utveckling inom olika områden. Det finns inte heller något sanktionssystem att ta till när utlovade åtaganden inte fullföljs. Gapet mellan teori och praktik är således stort.⁴⁴

Hur utvecklingen ser ut i världens länder inom handlingsplanens tolv kritiska områden är svårt att få en heltäckande bild av eftersom det fortfarande saknas tillförlitlig statistik på flera områden. Brist på könsuppdelad statistik tillsammans med könsstereotypa normer och attityder som understödjer kvinnors underordning är genomgående två viktiga faktorer som förhindrar utveckling.

I utvärderingen Peking +15 har flertalet länder svarat på enkäter som ger en bild av hur läget ser ut femton år efter att Pekingplattformen antogs. Vissa framsteg har gjorts men på samtliga av de tolv kritiska områdena återstår mycket att göra och ett mer effektivt och målinriktat arbete krävs för att handlingsplanen ska förverkligas. Läs mer om detta i nästa kapitel.⁴⁵

PEKINGPLATTFORMENS INNEHÅLL

Handlingsplanen från Peking innehåller sex kapitel som fokuserar tolv kritiska områden där långsiktiga mål och åtgärder fastställs som i första hand världens regeringar och det internationella samfundet åtar sig att arbeta efter. Men även frivilligorganisationer och det privata näringslivet förväntas medverka i arbetet att förbättra kvinnors villkor.

Jämställdhetsintegrering införs som metod

Pekingdeklarationen bekräftar regeringarnas åtaganden att avskaffa diskrimineringen av kvinnor och ta bort alla hinder för jämställdhet. Regeringarna erkänner också behovet av att införa ett jämställdhetsperspektiv i alla sina åtgärder och program. Det är i handlingsplanen från Peking som jämställdhetsintegrering eller gender mainstreaming antas som strategi för att uppnå jämställda villkor.

Handlingsplanen är en agenda för att stärka kvinnors ställning och en strategi för att främja kvinnors fulla åtnjutande av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter såsom de beskrivs i FN:s Kvinnokonvention. Handlingsplanen framhåller att kvinnor och män ska dela bestämmanderätt och ansvar i hemmet, på arbetsplatsen och i nationella och internationella sammanhang.

De tolv kritiska områdena som lyfts fram är:

- Kvinnor och fattigdom
- Kvinnors rätt till undervisning och utbildning
- Kvinnors hälsa
- Våld mot kvinnor
- Kvinnor i väpnade konflikter
- Kvinnor och ekonomisk makt
- Kvinnor och beslutsfattande
- Jämställdhetsintegrering (gender mainstreaming)
- Kvinnors brist på åtnjutande av de mänskliga rättigheterna
- Kvinnor och medier
- Kvinnor och miljö
- Unga flickors situation

En kvinna väntar på behandling på en fistulaavdelning på sjukhuset i Zalingei, Sudan. Foto: FN/Fred Noy

Zahra Shojaie, rådgivare till chefen för Centrum för Kvinnors deltagande i Iran, medverkar på uppföljningsmötet av Pekingplattformen år 2000 "Kvinnor 2000: Jämställdhet, Utveckling och Fred". Foto: FN/Eskinder Debebe

KVINNOR OCH FATTIGDOM

Över en miljard av jordens sammanlagda befolkning på sex miljarder lever i yttersta fattigdom. Risken att hamna i fattigdom är större för kvinnor än för män och särskilt utsatta är de kvinnor som lever på landsbygden där resurserna är som minst. Beräkningar visar att drygt 70 procent av de allra fattigaste är kvinnor. Det finns flera orsaker till att kvinnor är fattigare än män. Några av dem är att kvinnor i flera länder fortfarande inte har samma rätt att ära som män, de har inte heller samma möjligheter att ta lån och de har lägre lön.

Regeringar har ett ansvar att i ekonomisk och social politik ta större hänsyn till kvinnors behov och att omfördela resurser så att kvinnors villkor förbättras. Regeringar ska främja kvinnors roll som ekonomiska aktörer.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Se över lagar och myndigheters praxis för att trygga lika rättigheter och lika tillgång till ekonomiska resurser. Det kan gälla arvsrätt, rätt att äga land och annan egendom.
- Ge kvinnor ökade möjligheter till ekonomiska resurser som exempelvis kredit- och mikrolån.

Ökad medvetenhet - men mycket arbete återstår

Det finns en växande medvetenhet om att jämställdhet är nödvändigt för hållbar ekonomisk utveckling. Länder uppmärksammar i högre grad att kvinnors erfarenheter av fattigdom ser annorlunda ut än mäns. Till exempel att kvinnor har svårare att ta sig ur fattigdom på grund av ansvaret för det obetalda arbetet inom familjen, sämre tillgång till utbildning och lönearbete liksom sämre möjligheter att påverka ekonomiska och politiska beslut.

Att kvinnor lever i fattigdom har börjat uppmärksammas som ett mer komplext problem än enbart ekonomiskt otillräcklighet. Försöken att förhindra marginalisering och social exkludering av människor och särskilt av kvinnor har ökat. Länder har börjat titta på hur globaliseringen påverkar kvinnor och män på olika sätt och ett växande antal länder försöker utveckla och implementera strategier med genusperspektiv för att bekämpa fattigdom.

Men mycket återstår. Större uppmärksamhet måste riktas mot kvinnors bristande tillgång och kontroll över kapital och resurser. Att kvinnor i ökad utsträckning deltar i ekonomiska och politiska beslut är nödvändigt för att minska fattigdom bland kvinnor. Systematiska och uthålliga strategier med genusperspektiv krävs i program för fattigdomsbekämpning.

Även om de flesta länder anger att majoriteten av fattiga är kvinnor så kan endast ett fåtal länder presentera tillförlitliga fakta. Statistik kring fattigdom är sällan uppdelad efter kön och det finns ingen systematisk insamling och uppdatering av fakta kring kvinnor och fattigdom.

Det försvårar en effektiv implementering av ett jämställdhetsperspektiv i fattigdomsbekämpning.

Allt för lite uppmärksamhet har getts till vikten av den ojämlika uppdelningen av ansvar för familjen. Forskning visar också på en mycket begränsad utveckling när det gäller att fördela ett lands resurser för att omsätta jämställdhetssträvanden i faktiska handlingar.

KVINNORS RÄTT TILL UNDERVISNING OCH UTBILDNING

Utbildning är en mänsklig rättighet och ett viktigt redskap för att uppnå jämställdhet, utveckling och fred. Utbildning som är fri från könsdiskriminering bidrar till att lägga grunden för jämställda relationer mellan kvinnor och män. Utbildning stärker möjligheterna att delta i beslutsfattande sammanhang och bidrar till att familjen får bättre hälsa.

Även om det sker vissa framsteg när det gäller flickors deltagande i grundskolan så är det många länder där flickor hindras från utbildning på grund av traditioner, tidiga äktenskap och graviditeter. I högre utbildning och undervisning är skillnaderna tydligare. Cirka två tredjedelar av alla vuxna analfabeter är kvinnor. Särskilt stort är problemet med analfabetism i Afrika söder om Sahara och i flera arabländer. Att investera i teoretisk och yrkesinriktad utbildning för flickor och vuxna kvinnor är ett av de bästa sätten att uppnå en effektiv och långsiktigt hållbar utveckling och ekonomisk tillväxt.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Ge kvinnor lika möjligheter till utbildning. Regeringarna ska förbinda sig att avskaffa könskillnaderna i grundskolan senast år 2000. Skolundervisning för alla ska vara uppnådd innan 2015.
- Utrota analfabetism bland kvinnor.
- Förbättra kvinnors tillgång till yrkesutbildning, vetenskap och teknologi samt vidareutbildning.
- Utveckla skolundervisning och yrkesutbildning som inte är könsdiskriminerande.
- Anslå tillräckliga medel till reformer av undervisningen och övervaka att reformerna genomförs.
- Främja livslångt lärande och yrkesutbildning för flickor och vuxna kvinnor.

Fler flickor i skolan

Många länder har erkänt vikten av utbildning och har nått framsteg när det gäller ökad andel flickor som går i grundskolan. Men fortsatta ansträngningar krävs för att överbrygga ojämställdhet i både grundutbildningen och i högre utbildning.

Ökade resurser krävs för att fler flickor ska få utbildning och för att icke traditionella utbildningsområden i praktiken blir tillgängliga för flickor. Arbetet med att ta bort könsstereotypa föreställningar från undervisning, utbildningsmaterial och skolböcker måste fortsätta.

Tre unga flickor förbereder sig för examen i byn Bam Sarai i Afghanistan. Utbildningen är en del av UNICEF:s samarbete med den Afghanska regeringen för att öka andelen flickor som går i grundskola med 20 procent till slutet av 2008. Foto: FN/Shehzad Noorani

Samtal om mödradödlighet

Foto: FN

KVINNORS HÄLSA

Kapitlet om kvinnors hälsa var ett av de mest kontroversiella och arbetskrävande under Pekingkonferensen. Oenigheten gällde bland annat hur resultaten från FN:s befolkningskonferens i Kairo om kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa skulle återspeglas i Pekingdokumentet och om det skulle vara möjligt att gå vidare med än mer långtgående skrivningar exempelvis när det gäller kvinnors sexuella rättigheter.

Sverige och EU hade ambitionen att aktivt verka för framsteg i fråga om kvinnors sexuella rättigheter. De segslitna förhandlingarna om kvinnors rätt till hälsa nådde viss framgång. För första gången nåddes enighet i FN-sammanhang om en text som slår fast att kvinnors mänskliga rättigheter innefattar rätten att fritt kontrollera och fritt bestämma över sin sexualitet, utan tvång, diskriminering eller våld.

Många länder, däribland Sverige, tolkar detta som ett godkännande av frågan om olika sexuella läggningar. Motståndet i denna fråga var stort hos muslimska och katolska länder. Ett 25-tal länder reserverade sig mot paragraferna om sexuell orientering. Vatikanstaten reserverade sig i ett långt uttalande vid antagandet av dokumentet mot hela hälsokapitlet med hänvisning till dess "obalanserade uppmärksamhet på frågor om sexuella och reproduktiva rättigheter".

Enighet nåddes om att i Pekingdeklarationen återge en paragraf från Kairokonferensen i sin helhet om reproduktiv hälsa och en paragraf om osäkra aborter som inkluderar översyn av lagar som tillåter straff för kvinnor som genomgått illegala aborter. Även denna paragraf fick många reservationer.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Att förbättra kvinnors möjligheter att erhålla ändamålsenlig och ekonomiskt överkomlig hälsovård av god kvalitet och att få upplysning om service inom hälsovården under hela sin livstid.
- Minska mödradödligheten till högst hälften av 1990 års nivåer till år 2000 och med ytterligare hälften till år 2015.
- Uppmana både kvinnor och män att ta ansvar för sitt sexuella agerande.
- Förbättra såväl kvinnors som mäns situation i fråga om sjukdomar som överförs sexuellt, som HIV/AIDS och sexuella och reproduktiva hälsofrågor.
- Avsätta större anslag för hälsovård för kvinnor och övervaka att uppföljning görs.

Långt kvar till god hälsa

Trots ansträngningar sedan 1995 har inte kvinnors behov av och rättigheter till god hälsa uppnåtts. Ett genusperspektiv integreras visserligen i högre grad i offentliga hälsoprogram, särskilt när det gäller reproduktiv hälsa, men problem finns kvar och mödradödligheten är fortsatt hög i många länder. Andelen tonårsgraviditeter har till och med ökat något och den höga andelen tonårsaborter i vissa länder visar att frågan behöver uppmärksammas mer. Särskilt unga kvinnor fortsätter att dö i sviter av illegala aborter.

I vissa länder har aborter minskat till följd av ökad undervisning i familjeplanering vilket visar på vikten av utbildning. Att involvera män som aktiva partners är nödvändigt för att förbättra kvinnors hälsa. Regeringar måste fortsätta att öka kunskapen om jämställdhet hos män särskilt i förhållande till kvinnors reproduktiva hälsa och våld mot kvinnor.

Tillgången till god sjuk- och hälsovård på landsbygden är ofta mycket begränsad. Kvinnor på landsbygden är därför särskilt utsatta. Större ansträngningar måste göras när det gäller att motverka undernäring och sjukdomar som tuberkulos, malaria och mental ohälsa.

VÅLD MOT KVINNOR

I alla samhällen är flickor och kvinnor utsatta för fysisk, sexuell eller psykisk misshandel. Våldet mot kvinnor sträcker sig över inkomst-, klass- och kulturella gränser både i den offentliga och i den privata sfären. Risk för våldtäkt, sexuellt utnyttjande och sexuella trakasserier är något kvinnor utsätts för och som ökar i konflikter, där systematiska våldtäkter används som en del i krigsföringen.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Lagstifta för att stoppa våld mot kvinnor och se till att lagar efterlevs.
- Arbeta aktivt för att ratificera och tillämpa internationella avtal om våld mot kvinnor, inklusive FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

Kvinna på workshop om våld mot kvinnor. Foto: FN

Unga flickor deltar i en demonstration mot den förstörelse som Israels bombningar orsakade i Libanon 2006. Det månadslånga kriget mellan Israel och Hizbollah förvandlade byar och städer i södra Libanon till ett ödeland.

Foto: Manoocher Deghati/IRIN

- Stifta nya lagar och se till att de som finns efterlevs för att bestraffa medlemmar av säkerhetsstyrkor, polis och andra offentliga organ som utsätter kvinnor för våld.
- Verka för att polisen skyddar kvinnor, att inrätta kvinnojourer och tillhandahålla rättshjälp och andra möjligheter för flickor och kvinnor i fara och erbjuda förebyggande rådgivning och rehabilitering för de män som utsätter kvinnor för våld.
- Upprätta nationellt och internationellt samarbete för att komma till rätta med kriminella organisationer som bedriver handel med kvinnor, trafficking.

Fler länder lagstiftar mot våld

Länder har gjort framsteg sedan 1995 när det gäller våld mot kvinnor. Våld mot kvinnor i alla dess former är nu erkänt som könsbaserad diskriminering och ett brott mot mänskliga rättigheter. Många länder har stiftat lagar mot könsbaserat våld, ökat kunskapen om våldet genom utbildning och byggt ut hjälp till kvinnor som drabbas av våld. En trend sedan 2005 är att allt fler lagstiftar om skadliga sedvänjor, som kvinnlig omskärelse, tvångsäktenskap och så kallade hedersbrott. I flera länder har begreppet våldtäkt vidgats. Fokus har i större utsträckning riktats mot våldets orsaker och mot dem som utövar våld. Straffskalor för våld överensstämmer också i högre grad med brottets allvar.

Men trots ökad uppmärksamhet ökar våldet mot kvinnor i flera länder, och vissa grupper är särskilt utsatta – exempelvis etniska minoriteter och unga kvinnor. Det har saknats ett helhetsgrepp i initiativen mot våldet. Nationella strategier måste omfatta både förbättrad lagstiftning, ökad juridisk hjälp och god tillgång till kvinnojourer med utbildad personal.

Könsstereotyper och kulturella attityder om kvinnors underlägsenhet, som ligger till grund för samhällets acceptans för våld mot kvinnor, måste utrotas. Det finns ett stort behov av utbildning för att öka medvetenheten hos alla medborgare, inte minst hos män och pojkar. Regeringar bör arbeta tillsammans med frivilligorganisationer i denna fråga. Behovet av tillförlitlig könssupplad statistik och styr- och utvärderingsmekanismer är stort.

KVINNOR I VÄPNADE KONFLIKTER

Fred är en grundförutsättning för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Fastän kvinnor sällan medverkar i de beslut som leder till väpnade konflikter arbetar de ofta för att se till att vardagen fungerar under pågående konflikt och ger viktiga bidrag i freds- och konfliktlösning. I handlingsplanen erkänns att våldtäkt, som ofta används som en strategi under väpnade konflikter, är ett brott mot mänskliga rättigheter och under vissa omständigheter kan vara liktydigt med folkmord.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Öka kvinnors deltagande i konfliktlösning på beslutsnivå.
- Erkänna kvinnors viktiga roll i bidrag till fredsörelserna över hela världen.
- Erkänna behovet av att skydda kvinnor som lever under väpnade konflikter och andra konflikter under främmande ockupation eller som har blivit flyktingar eller tvångsförflyttade.

Få kvinnor delaktiga i fredsarbete

En del framsteg har gjorts när det gäller kvinnor och väpnade konflikter. Gemensamma ansträngningar hos det internationella samfundet, regeringar och frivilligorganisationer märks genom normativa åtaganden, lagstiftning och internationella tribunaler. Brott mot kvinnors rättigheter är mer systematiskt dokumenterade och rapporteras i högre utsträckning. Bidraget från kvinnoorganisationer att förhindra konflikter, agera medlare och fredsbyggare är i ökad omfattning erkänt. Humanitärt bistånd till kvinnor är mer effektivt och snabbt.

År 2000 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Resolutionen är juridiskt bindande för alla FN:s medlemsländer och dess övergripande mål är att öka kvinnors deltagande och inflytande i arbetet med att förebygga, hantera och lösa konflikter. 2008 tillkom FN:s säkerhetsråd resolution 1820, som riktar fokus mot sexualiserat våld i krig och konflikter. Nu finns också resolution 1888 och 1889 som ger FN-systemet verktyg att agera.

Trots att starka globala mandat nu finns på plats återstår mycket arbete när det gäller implementeringen. Motstridigheter har resulterat i att man missat tillfällen och underfinansierat många ansträngningar för att förstärka kvinnors roll i fred- och säkerhetssammanhang. Kvinnor uteslås från eller är starkt underrepresenterade i fredsprocessers beslutande organ, vilket begränsar möjligheten att påverka agendan. Kunskapen om väpnade konflikters effekter på kvinnor och flickor är otillräcklig och den kunskap som finns omsätts inte i praktik. Våld mot kvinnor i konflikter fortsätter. Ett starkare juridiskt ramverk har än så länge resulterat i ett fåtal fällande domar.

Större ansträngningar är nödvändiga för att stoppa alla former av våld mot kvinnor i väpnade konflikter och att förövre döms. Regeringar måste ge ökat stöd till internationella tribunaler. Kvinnors deltagande i fredsprocesser och i konfliktförebyggande arbete måste öka i enlighet med Resolution 1325. Regeringar måste också öka andelen kvinnor inom militär, polis och civilförsvaret.

En kvinnlig invånare går förbi de militära styrkor som är satta att övervaka oroligheter i Kiberias slumområden i Nairobi januari 2008. Foto: Allan Gichigi/IRIN

En ung flicka säljer frukt vid vägen i Zambia. Enligt undersökningar har en tredjedel av Zambias barn förlorat en eller båda av sina föräldrar. En stor del av dessa barn tvingas till prostitution eller barnarbete.

Mer än 90 procent av världens barnarbetare tjänar så lite som 24 kronor per månad (3 US dollar).

Foto: Manoocher Deghati/IRIN

KVINNOR OCH EKONOMI

Kvinnors bidrag till ekonomin är betydande samtidigt som kvinnor i hög grad är uteslutna från ekonomiskt beslutsfattande. Låga löner, dåliga arbetsförhållanden och begränsade möjligheter till utveckling är villkor som råder.

Det obetalda arbete som är till stor nytta för samhället och som kvinnor i hög grad står för, som hushållsarbete och omsorg om barn och äldre, räknas inte in i länders nationella räkenskaper. Diskriminering av kvinnor när det gäller skola och utbildning, anställning, lön, arbetsvillkor och ojämställda familjerelationer bidrar till att begränsa kvinnors ekonomiska inflytande. Men kvinnors andel av lönearbetet fortsätter att öka och deras inkomst blir allt viktigare i alla hushåll.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Främja kvinnors ekonomiska rättigheter och självständighet, att ta anställning, rätt till fullgoda arbetsvillkor och att bestämma över egna tillgångar.
- Främja lika möjligheter för kvinnor att få tillgång till resurser, arbete, marknader och handel.
- Tillhandahålla yrkesutbildning och marknadstillträde, information och teknologi, särskilt för kvinnor med små inkomster.

- Stärka kvinnors ekonomiska förmåga och kommersiella nätverk.
- Avskaffa könssegregering i yrkeslivet och alla former av diskriminering på arbetsmarknaden.
- Främja delat ansvar för familjen mellan kvinnor och män.

Ojämna framsteg inom ekonomi

Länder har gjort viktiga framsteg när det gäller att stödja kvinnors ekonomiska rättigheter och självständighet. Policies och program med genusperspektiv riktade till både kvinnor och män har ökat kvinnors deltagande i lönearbete i de flesta länder. Men framstegen har varit ojämna. Medan de flesta länder tar steg mot kvinnors lika möjligheter till lönearbete och stödjer kvinnors företagsamhet så riktas mindre uppmärksamhet mot kvinnors låga deltagande i ekonomiskt beslutsfattande. Könsstereotypa attityder hindrar kvinnor från att nå höga positioner inom det privata näringslivet och inom förvaltningen.

Kvinnor måste få tillgång till krediter inklusive mikrolån och få stöd att delta i både formella och informella ekonomiska sektorer. Medvetenheten måste öka om hur ekonomiska policies påverkar kvinnors villkor, länder måste erkänna kvinnors bidrag till ekonomisk utveckling och fler kvinnor måste delta i ekonomiska beslut. Strategier för jämställdhet måste införlivas i den privata sektorn. Tillförlitlig könsuppdelad statistik är nödvändig för att åstadkomma förändring.

KVINNOR OCH BESLUTFATTANDE

Trots ökad demokratisering i en stor del av världens länder är kvinnor starkt underrepresenterade på beslutsfattande positioner inom politik, förvaltningar och andra verkställande organ. Kvinnor är också starkt underrepresenterade på beslutsfattande nivå inom världens parlament och inom områden som konst, kultur, idrott, medier, utbildning, religion och rättsväsende. Det har hindrat kvinnor från att få inflytande i många centrala institutioner och politikområden.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Säkerställa att kvinnor får lika tillgång till och fullt deltagande i maktstrukturer och beslutsfattande i statliga myndigheter och förvaltning, domstolsväsendet, frivilligorganisationer, politiska partier, fackföreningar och internationella organisationer.
- Förbättra kvinnors förmåga att delta i beslutsfattande och ledande positioner.

Politiskt deltagande ökar långsamt

Världen har fått fler demokratier sedan 1995 men kvinnors politiska deltagande har trots det ökat långsamt och ojämnt. Sedvänjor, traditioner och stereotypa attityder som genomsyrar

både vardag och lagstiftning hindrar kvinnors inflytande. Även om principen om ickediskriminering finns inskriven i de flesta länders lagar så har jämställda villkor inte uppnåtts i praktiken. Kvinnor har inte uppnått jämlik representation på någon nivå i samhället.

1995, när handlingsplanen från Peking antogs, satt i snitt tio procent kvinnor i världens parlament. 2010 är siffran 19,2 procent. På femton år har andelen ökat med nio procent. Om ökningen fortsätter i samma takt får vi vänta i nästan 60 år innan kvinnor och män är jämställda när det gäller politisk representation. För att snabba på en jämställdhetsprocess har en del länder börjat använda sig av artikel 4 i Kvinnokonventionen och infört kvotering. Rwanda, Costa Rica, Argentina är exempel på länder som har ökat andelen kvinnor i parlamenten på detta sätt.

Sambanden mellan ekonomiskt deltagande och politiskt deltagande behöver utforskas vidare. Mycket uppmärksamhet har riktats mot kvinnors inträde i politiska sammanhang. Mindre uppmärksamhet har riktats mot vilka positioner kvinnor uppnår och deras möjlighet att agera effektivt för att åstadkomma förändring. Kvinnors politiska deltagande handlar också om kvalitet och vilka faktiska resultat som uppnås när det gäller ökad jämställdhet.

ORGANISERING AV JÄMSTÄLLDHETSARBETET PÅ NATIONELL NIVÅ

Texten i handlingsplanen är en framgång jämfört med tidigare FN-dokument eftersom det innehåller konkreta exempel och krav på hur och med vilka metoder jämställdhetsarbetet på central nivå bör drivas vidare på ett effektivt sätt.

Idag finns särskilda organ för jämställdhetsfrågor på central regeringsnivå i de flesta av FN:s medlemsländer. Men många av dessa präglas av marginalisering och saknar politiskt stöd, klara riktlinjer och resurser. En huvuduppgift för de centrala organen bör vara att stödja regeringens arbete med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla samhälls- och politikområden. Tydliga strategier och mandat för jämställdhetsarbete (jämställdhetsintegrering), ökad samordning inom regeringskansliet och rättsliga reformer på områden som har betydelse för jämställdhet är viktiga för att bedriva ett effektivt arbete. Det är viktigt att synliggöra jämställdhetsarbetet, att införa könsuppdelad statistik och att prioritera forskning med genusperspektiv.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Inrätta eller förstärka nationella organ för jämställdhet och säkerställa att ansvaret för jämställdhet ligger på högsta möjliga regeringsnivå.
- Införa perspektiv som tillgodoser kvinnors och mäns olika villkor och behov i lagstiftning, statliga policies och statliga program och projekt. Se till att analysera vilka effekter politiska beslut får på kvinnor och män innan besluten fattas.
- Inrätta och sprida könsuppdelad statistik och mäta kvinnors och mäns obetalda arbete.

Klyfta mellan policy och verklighet

I handlingsplanen beslutades om en dubbel strategi för att uppnå jämställdhet; dels genom jämställdhetsintegrering dels genom särskilda satsningar på att avskaffa könsdiskriminering och att stärka kvinnors makt.

En del länder rapporterar om tydliga framsteg sedan 1995 vad gäller att etablera och förstärka institutioner som hanterar jämställdhetsfrågor. Sedan 1995 har förståelsen för och erkännandet av jämställdhetsintegrering som metod ökat i många länder. Samtidigt finns stora klyftor mellan policynivå och verklighet.

Det är nödvändigt att länder får en djupare förståelse för jämställdhetsintegrering och hur strategin kan bidra till utveckling. Det är viktigt att fokusera och prioritera konkreta handlingar för att uppnå resultat; som tydliga mandat, handlingsplaner, tidsbundna mål, styr- och utvärderingsmekanismer och möjlighet att utkräva ansvar.

FN får underkänt på jämställdhetsintegrering

Inom FN finns ett tydligt politiskt mandat för jämställdhetsintegrering, men trots det är bristande resurser och ineffektivitet i genomförandet ett stort problem. Flertalet FN-organ har policy och strategier för att jämställdhetsintegrera, men saknar tillräckliga resurser att genomföra dem.

Ett annat problem är genomförandet ute i organisationerna under den politiska nivån. Det finns många chefer på mellannivå som upplever sig vara förhindrande, beroende på okunskap eller rent motstånd.

Bristen på krav och sanktionsmöjligheter, brist på uppföljning och utvärdering samt brist på resurser upplevdes av intervjuad FN personal vara de främsta hindren. FN arbetar heller inte mot konkreta jämställdhetsmål, vilket också är ett hinder. Något annat som motverkar utveckling inom FN-systemet är att en stor del av utbildningen köps in via konsulter, vilket leder till att kunskapen inte byggs upp och stannar inom organisationen.

KVINNORS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

Majoriteten av världens länder har anslutit sig till FN:s Kvinnokonvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor. Men flera länder har reserverat sig mot centrala delar av konventionen och på många håll finns stora brister i tillämpning och engagemang för att värna dessa rättigheter.

Många regeringar har också misslyckats med att informera kvinnor och män på ett likvärdigt sätt om kvinnors rättigheter som de uttrycks i FN:s kvinnokonvention och i andra MR-konventioner.

Utsikt över FN:s högkvarter i New York. I bakgrunden Manhattans skyskrapor. Foto: FN/Andrea Brizzi

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Främja kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna genom att fullt ut tillämpa alla konventioner om mänskliga rättigheter, bland annat konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
- Se till att alla internationella avtal om mänskliga rättigheter tillämpas genom att se över nationella lagar.
- Säkerställa jämställdhet och ickediskriminering både genom lag och i praktiken.
- Informera och utbilda så att kvinnor blir medvetna om sina lagliga rättigheter.

Viktigt med utbildning i mänskliga rättigheter

Många länder har prioriterat att införliva kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter i nationella lagar i enlighet med Kvinnokonventionen. Samtidigt existerar fortfarande diskriminerande lagar i ett alldeles för stort antal länder när det gäller personlig status, arbetsmarknads- och ekonomisk lagstiftning och lagar gällande äktenskap och familj. Kvinnors kunskap om sina rättigheter har ökat men okunskapen är fortfarande stor. Sociala och kulturella normer och attityder begränsar kvinnors tillgång till sina rättigheter och understödjer stereotypa synsätt som underordnar kvinnor.

Länder måste se över sin lagstiftning och ta bort all diskriminering av kvinnor så att det råder full överensstämmelse med Kvinnokonventionen. Nationella lagar ska ha jämställdhet mellan kvinnor och män inskrivet och förbjuda diskriminering enligt artikel 1 i Konventionen. Även artikel 4 om tillfälliga åtgärder är viktig för att snabba på processen att uppnå jämställdhet.

Alla länder behöver ratificera Kvinnokonventionen inklusive tilläggsprotokollet och andra konventioner och traktat som reglerar kvinnors rättigheter. Stater som har reserverat sig ska uppmanas att dra tillbaka sina reservationer. Lagstiftning ska kompletteras med handlingsplaner, policies och mål för jämställdhet som går att utvärdera. Institutioner som ansvarar för en implementering av Kvinnokonventionen och handlingsplanen från Peking måste inrättas och bli mer effektiva. Utbildning i mänskliga rättigheter ska nå alla samhällets nivåer. Särskilt personal inom förvaltning, rättsväsende och utbildningssektorn är viktiga. Kvinnor måste få kunskap om sina rättigheter och därmed ges möjlighet att hävda dem. Män och pojkar måste aktivt engageras för att förverkliga kvinnors rättigheter.

KVINNOR OCH MEDIER

En stor del kvinnor arbetar inom massmedier men få har beslutsfattande positioner. I många länder förmedlar medier en negativ och nedsättande bild av kvinnor som inte speglar kvinnors liv och deras bidrag till samhället. Våld, förnedring eller pornografi i medier påverkar kvinnor och deras medverkan i samhället negativt.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Öka kvinnors tillgång till och deltagande i massmedier och nya kommunikationsteknologier.
- Sträva efter könsbalans vid tillsättning av kvinnor och män i alla rådgivande, styrande, reglerande och övervakande organ kopplat till mediebranschen.
- Utan att det strider mot yttrandefriheten utforma yrkesinriktade riktlinjer och uppförandekoder inom massmedier och reklamindustri och andra yrkesregler för att främja icke stereotypa framställningar av kvinnor.

Vissa framsteg men könsstereotyper finns kvar

Uppföljningen år 2010 visar att lokala, nationella och internationella kvinnliga medienätverk fortsätter att verka för att höja andelen kvinnor inom medierna generellt och i synnerhet på beslutsfattande positioner. Riktlinjer för jämställdhet inom medier, både när det gäller innehåll och deltagande, har tagits fram av flera länder och är en del av nationella handlingsplaner.

Samtidigt konstateras att negativa könsstereotyper finns kvar. Det är nästan dubbelt så troligt att nyheter som rapporteras av kvinnor bryter mot könsstereotyper, men andelen nyhetsinslag som görs av kvinnor är liten. Kvinnor får i nästan lika hög utsträckning som män företräda folkopinionen, men färre än var femte expert är kvinna.

Utbildning inom mediebranschen är nödvändig för att motverka sociala och kulturella föreställningar som hindrar kvinnor att delta och att göra karriär på lika villkor. Regeringar bör genomföra informationskampanjer i medier om kvinnors rättigheter, exempelvis om mäns våld mot kvinnor.

Organisationen Who makes the news? gör globala undersökningar över kvinnors medverkan i medier både som anställda och som subjekt i nyhetsartiklar. Resultaten visar att utvecklingen går långsamt. Andelen kvinnor som framställs som subjekt i nyhetsmedier har ökat från 17 till 24 procent mellan 1995 och 2010.⁴⁶

FN:s Informationsavdelning arbetar med en videoupptagning av FN:s generalsekreterare Ban Ki-Moon.
Foto: UN Photo/Mark Garten

KVINNOR OCH MILJÖ

Som producenter och konsumenter, familjeförsörjare och uppfostrare spelar kvinnor en viktig roll i att främja en bättre miljö och en ekologiskt hållbar utveckling. Försämringen av naturresurser är negativt för hälsa, välbefinnande och livskvalitet för alla människor. Men kvinnor saknas till stor del på alla nivåer där beslut fattas om att förvalta, bevara och skydda naturresurser och miljö. Kvinnors kunskaper och erfarenhet tas inte tillvara.

Kvinnor måste i högre grad medverka i beslut som rör förvaltning av naturresurser, skydd och bevarande av miljön. Det är viktigt att utveckla strategier som avlägsnar alla hinder för att kvinnor helt och fullt ska kunna medverka till en hållbar utveckling, få tillgång till och kontrollera naturresurser.

Miljöförstöring och fattigdom är ofta kopplade till varandra. Kvinnor bör spela en mer aktiv roll i sammanhang där beslut fattas som påverkar miljön, i synnerhet som kvinnor på det lokala planet ofta spelar en avgörande roll i hushållningen med begränsade resurser.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Att ge kvinnor, inklusive ursprungskvinnor, möjlighet att delta i beslutsfattande i miljöfrågor på alla nivåer. Särskilt när det gäller att leda, utforma, planera, verkställa och utvärdera miljöprojekt.
- Integrera ett jämställdhetsperspektiv i policies och program med inriktning på hållbar utveckling.
- Stärka befintliga eller införa nya mekanismer nationellt, regionalt och internationellt för att utvärdera utvecklings- och miljöpolitikens inverkan på kvinnors villkor.

Fler kvinnor tar miljöbeslut

Vissa framsteg har gjorts i att öka kvinnors deltagande i beslut som gäller miljön och att främja ett genusperspektiv inom miljösektorn. Att ta fram och använda könsuppdelad statistik för planering, genomförande och utvärdering av miljöarbete är nödvändigt och här finns fortfarande stora brister. Det globala och nationella arbetet med hållbar utveckling kan bli mer framgångsrikt och effektivt genom att regeringar, det civila samhället, i synnerhet kvinnoorganisationer, och den privata sektorn samarbetar i större utsträckning.

FLICKORS SITUATION

I många länder utsätts flickor för diskriminering från mycket tidig ålder. Till följd av skadliga attityder eller sedvänjor såsom; kvinnlig könsstympning, att hellre vilja ha söner än döttrar vilket resulterar i abort av flickfoster och flickmord, tidiga äktenskap, sexuellt utnyttjande och diskriminerande traditioner kring mat och hälsa, överlever färre flickor än pojkar till vuxen ålder. FN uppskattar att det saknas över 60 miljoner flickor i världen på grund av abort av flickfoster och flickmord.⁴⁷ Flickor har generellt sätt sämre tillgång till utbildning och till sjuk- och hälsovård än pojkar. Flickor är också genom graviditet och social utstötning mer utsatta än pojkar för följderna av oskyddade och tidiga sexuella förbindelser inkluderat HIV/AIDS.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Avskaffa all diskriminering av flickor. Anta lagar som garanterar lika arvsrätt oavsett barnets kön och se till att lagarna respekteras.
- Avskaffa diskriminerande kulturella attityder och sedvänjor mot flickor, såsom barnamord på flickor, könsstympning, incest och prostitution.
- Avskaffa diskriminering mot flickor när det gäller grundskole- och yrkesutbildning.
- Avskaffa diskriminering av flickor när det gäller hälsovård och tillgång till föda.
- Avskaffa ekonomiskt utnyttjande av barnarbete och skydda unga flickor på arbetsplatserna.

Tydliga framsteg i flickors rättigheter

Länderna rapporterar om tydliga framsteg när det gäller flickors rättigheter. Internationella avtal har ratificerats som skyddar flickors rättigheter och länder har infört nationella lagar som skyddar flickors reproduktiva och sexuella hälsa, förbjuder abort på grund av kön och barnarbete. Även minimiålder för giftermål har höjts och våld mot flickor förbjudits. Prostitution, trafficking och pornografi uppmärksammas i högre grad. Tvångsäktenskap har klassats som ett brott mot mänskligheten i en dom från den specialdomstol som granskat övergrepp under inbördeskriget i Sierra Leone.

Framsteg har särskilt gjorts när det gäller flickors ökade möjligheter till utbildning, framförallt grundutbildning. Fortsatt arbete krävs för att ge lika tillgång till högre utbildning och att utbildning resulterar i lika jobbmöjligheter. Fortsatt arbete är nödvändigt för att avskaffa sexuellt utnyttjande och sexturism. Flickors situation i väpnade konflikter måste uppmärksammas i högre grad. Det är också viktigt att främja ledarskap hos flickor och deras deltagande i organisationer och sport.

Statistiken om barn och ungdomar är otillräcklig, inte minst om unga flickors situation, vilket försvårar behovsanpassade program och åtgärder. Barn- och ungdomsforskning med genusperspektiv är nödvändigt särskilt när det gäller HIV/AIDS, droger, barnprostitution och gatubarn.

En flicka som lever som gatubarn i Sao Paulo, Brasilien. Foto: FN/Claudio Edinger

TILL VÄNSTER: Flickor i närheten av skräp dumpat direkt på gatan i Kairo. Smala gator och brist på sanitetsanläggningar medför att skräp från hushåll slängs på gatorna vilket bidrar till ohälsa. Foto: Jeff Black/IRIN

INSTITUTIONELLA OCH EKONOMISKA FRÅGOR

Handlingsplanen ställer upp ett antal åtgärder som är inriktade på en grundläggande förändring för att förbättra kvinnors villkor och motverka diskriminering. I första hand är det världens regeringar som är ansvariga för att genomföra de åtgärder som beskrivs i handlingsplanen. Men det är också nationella, regionala och internationella institutioner, både statliga och privata, som har ett ansvar för att framgång ska nås. För att lyckas behövs klara mandat, auktoritet och resurser.

Alla regeringar ska göra upp egna nationella strategier och handlingsplaner. För att handlingsplanen ska kunna genomföras krävs engagemang från högsta politiska nivå.

Världens regeringar har genom handlingsplanen åtagit sig att:

- Internationellt bör alla enheter inom FN-systemet få de resurser som behövs för att bedriva uppföljningsverksamhet. Internationella finansinstitut bör se över och förändra sin policy för att säkerställa att investeringar och program gagnar kvinnor.
- För att säkerställa att handlingsplanen genomförs inom hela FN-systemet och för att få expertstöd i jämställdhetsfrågor, uppmanas FN:s generalsekreterare att inrätta en befattning på hög nivå i sin stab. Handlingsplanen kräver att tillräckliga ekonomiska resurser avsätts.
- Regionalt bör FN:s regionala kommissioner främja och stödja de nationella institutionerna. Regionala institutioner bör utveckla och sprida kunskap om regionala handlingsplaner i linje med handlingsplanen från Peking.

Finansiering för jämställdhet

Kvinnokommissionens möte 2008 hade som tema finansiering för jämställdhet och kvinnors makt (Financing for Gender Equality and Empowerment of Women).

Kvinnokommission är oroad över att trots ökade bevis för att investeringar i kvinnor och flickor har en flerfaldig effekt på ett lands produktivitet, effektivitet och ger hållbar ekonomisk tillväxt, och trots krav på jämställdhetsintegrering i ekonomi och offentliga finanser har inte länder avsatt tillräckliga resurser. Styrmedel för och rapportering av hur resurser fördelas är otillräckliga inom alla områden.

TA REDA PÅ

- Vad är det för skillnad mellan Kvinno-konventionen och Pekingplattformen och vilken relation har de till varandra?
- Vilka tolv kritiska områden fokuseras i Pekingplattformen?
- Hur följs implementeringen av Pekingplattformen upp?
- Varför har det inte varit någon internationell kvinnokonferens i FN:s regi efter Peking?
- Vilka framsteg har gjorts sedan 1995 när det gäller mäns våld mot kvinnor?
- Hur har kvinnors politiska deltagande utvecklats sedan 1995?
- Hur har jämställdhetsintegrering lyckats inom FN:s struktur?
- Hur har flickors situation förbättrats?

FUNDERA PÅ

- Hur tycker du att arbetet med att implementera Pekingplattformen har gått?
- Vad har gått bra och vad har gått mindre bra?
- Vad krävs för att arbetet med Pekingplattformen ska bli mer effektivt?
- Är det några frågor som du tycker är särskilt viktiga att arbeta med? Varför då?

LÄS MER

- På Womenwatch hemsida finns en speciell webbportal som handlar om kvinnokonferensen i Peking: www.un.org/womenwatch/daw/beijing/index.html
- Sverige har antagit en handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor hösten 2007. För mer info läs på www.manskliga-rattigheter.gov.se
- Om kvinnor och medier kan du läsa på Allt är möjligt hemsida www.alltar-mojligt.se och Who makes the News hemsida www.whomakesthenews.org
- Läs mer om flickors situation på www.unicef.se

BILAGA - KONVENTION OM AVSKAFFANDE AV ALL SLAGS DISKRIMINERING AV KVINNOR

De stater som har anslutit sig till denna konvention (konventionsstaterna)

konstaterar att Förenta nationernas stadga bekräftar tron på grundläggande mänskliga rättigheter, på människans värdighet och värde samt på lika rättigheter för män och kvinnor,

konstaterar att den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna slår fast principen om icke-diskriminering och förklarar att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter samt att var och en är berättigad till alla de fri- och rättigheter som anges däri, utan åtskillnad av något slag, inbegripet åtskillnad på grund av kön,

konstaterar att de stater som tillträtt de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna är skyldiga att säkerställa lika rätt för män och kvinnor att åtnjuta alla ekonomiska, sociala, kulturella, medborgerliga och politiska rättigheter,

åberopar de internationella konventioner som antagits inom FN och dess fackorgan och som främjar lika rättigheter för män och kvinnor,

uppmärksammar även de resolutioner, deklarationer och rekommendationer som antagits av FN och dess fackorgan och som främjar lika rättigheter för män och kvinnor,

ser dock med oro att det trots dessa olika instrument fortfarande förekommer en utbredd diskriminering av kvinnor,

erinnrar om att diskriminering av kvinnor kränker principerna om lika rättigheter och respekt för människans värdighet, är ett hinder för kvinnors deltagande, på samma villkor som män, i sina länders politiska, sociala, ekonomiska och kulturella liv, hindrar ett ökat välbefinnande för samhälle och familj och försvårar den fulla utvecklingen av kvinnors möjligheter i sitt lands och mänsklighetens tjänst,

ser med oro att där fattigdom råder är det kvinnorna som har minsta tillgången till föda, hälsovård, utbildning av olika slag samt till anställningsmöjligheter och till tillfredsställelse av andra behov,

är övertygad om att upprättandet av den nya ekonomiska världsordningen grundad på rätt och rättvisa, på ett betydelsefullt sätt kommer att bidra till främjandet av jämställdhet mellan män och kvinnor,

betonar att utplånandet av apartheid, alla former av rasism, rasdiskriminering, kolonialism, nykolonialism, aggression, utländsk ockupation och utländskt herravälde samt av inblandning i staters inre angelägenheter är av största vikt för att män och kvinnor till fullo skall kunna åtnjuta sina rättigheter,

slår fast att stärkandet av internationell fred och säkerhet, internationell avspänning, ömsesidigt samarbete mellan alla stater oberoende av deras sociala och ekonomiska system, allmän och fullständig nedrustning och särskilt kärnvapennedrustning under sträng och effektiv internationell kontroll, beästande av principerna om rättvisa, jämlikhet och ömsesidiga fördelar i förbindelserna mellan länder samt förverkligande av de under främmande och koloniala herravälde och utländsk ockupation stående folkens rätt till självbestämmande och oberoende samt respekt för nationell suveränitet och territoriell integritet kommer att främja socialt framåtskridande och utveckling och som en följd härav medverka till uppnåendet av full jämställdhet mellan män och kvinnor,

är övertygade om att en fullständig och allsidig utveckling av ett land, välfärden i världen samt fredens sak kräver att kvinnorna deltar i största möjliga utsträckning på alla områden och på samma villkor som männen,

betänker kvinnornas stora, hittills inte fullt erkända bidrag till familjens välfärd och samhällets utveckling, moderskapets sociala betydelse och båda föräldrarnas roll inom familjen och när det gäller barnens uppfostran, och är medvetna om att kvinnornas roll som barnaföderskor inte får vara en grund för diskriminering utan att ansvaret för barnuppfostran måste delas mellan män och kvinnor samt hela samhället,

är medvetna om att en ändring av mannens traditionella roll liksom av kvinnans roll inom samhället och familjen är nödvändig för att full jämställdhet mellan män och kvinnor skall uppnås,

är beslutna att genomföra principerna i deklarationen om avskaffande av diskriminering av kvinnor och vidta de åtgärder som krävs för avskaffandet av sådan diskriminering i alla dess former och yttringar,

har kommit överens om följande:

Del I

Artikel 1

I denna konvention avser uttrycket »diskriminering av kvinnor» varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgerliga området eller något annat område för kvinnor, oberoende av civilstånd och med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, eller åtnjutandet eller utövandet av dessa rättigheter och friheter.

Artikel 2

Konventionsstaterna fördömer diskriminering av kvinnor i alla dess former, är eniga om att på lämpligt sätt och utan dröjsmål inrikta sin politik på att avskaffa diskriminering av kvinnor och åtar sig i detta syfte att

- a) införa principen om jämställdhet mellan män och kvinnor i sina nationella grundlagar eller andra lämpliga författningar, om så inte redan skett, och säkerställa att denna princip genomförs i praktiken genom författningar och andra lämpliga medel;
- b) vidta lämpliga lagstiftnings och andra åtgärder, vid behov innefattande påföljder, som förbjuder all diskriminering av kvinnor;
- c) skapa rättsligt skydd för kvinnors rättigheter på samma grunder som för män och att genom behöriga nationella domstolar och andra offentliga institutioner säkerställa ett effektivt skydd för kvinnor mot varje diskriminerande handling;
- d) avstå från varje diskriminerande handling eller förfarande mot kvinnor och säkerställa att myndigheter och offentliga institutioner handlar i överensstämmelse med denna skyldighet;
- e) vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor från enskilda personers, organisationers eller företags sida;
- f) vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att ändra eller upphäva gällande lagar och förordningar, sedvänjor eller bruk som innebär diskriminering av kvinnor;
- g) upphäva alla nationella straffbestämmelser som innebär diskriminering av kvinnor.

Artikel 3

Konventionsstaterna skall på alla områden, och särskilt på de politiska, sociala, ekonomiska och kulturella områdena, vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att säkerställa full utveckling och framsteg för kvinnorna och därmed garantera dem utövande och åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på grundval av jämställdhet med männen.

Artikel 4

1. Konventionsstaternas vidtagande av tillfälliga särskilda åtgärder för att påskynda faktisk jämställdhet mellan män och kvinnor skall inte betraktas såsom diskriminering enligt denna konvention, men får inte medföra ett bibehållande av olikvärdiga eller skilda normer; dessa åtgärder skall upphöra när jämställdhet i fråga om möjligheter och behandling har uppnåtts.
2. Konventionsstaternas vidtagande av särskilda åtgärder, inklusive de åtgärder som nämns i denna konvention, för att skydda moderskapet, skall inte anses vara diskriminerande.

Artikel 5

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att

- a) ändra mäns och kvinnors sociala och kulturella beteendemönster för att därmed avskaffa fördomar samt seder och bruk som grundar sig på föreställningen om det ena könets underlägsenhet eller på stelnade roller för män och kvinnor;
- b) säkerställa att familjeutbildningen bibringar en riktig uppfattning om moderskapet såsom social funktion och erkänner att män och kvinnor har ett gemensamt ansvar för sina barns uppfostran och utveckling, varvid barnens bästa alltid skall komma i första hand.

Artikel 6

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att bekämpa alla former av handel med kvinnor och utnyttjande av kvinnoprostitution.

Del II

Artikel 7

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor i landets politiska och offentliga liv och särskilt säkerställa kvinnornas rätt att, på samma villkor som gäller för män,

- a) rösta vid alla val och folkomröstningar samt vara valbara till alla genom allmänna val tillsatta organ;
- b) delta i utformningen av de styrande samhällsorganens politik och i förverkligandet av denna samt inneha ämbeten och fullgöra alla officiella åligganden på alla nivåer inom förvaltningen;
- c) delta i icke-statliga organisationer och sammanslutningar inom landets offentliga och politiska liv.

Artikel 8

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att tillförsäkra kvinnor på samma villkor som män och utan någon diskriminering möjligheten att företräda sina regeringar på internationell nivå och delta i arbetet i internationella organisationer.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna skall ge kvinnor samma rätt som män att förvärva, byta eller behålla sitt medborgarskap. De skall särskilt säkerställa att varken äktenskap med en utlänning eller makens byte av medborgarskap under äktenskapet automatiskt skall medföra ändring av hustruns medborgarskap, göra henne statslös eller påtvinga henne makens medborgarskap.
2. Konventionsstaterna skall ge kvinnor samma rättigheter som män i fråga om deras barns medborgarskap.

Del III

Artikel 10

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor för att tillförsäkra dem samma rättigheter som män när det gäller utbildning och särskilt, med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, säkerställa

- a) samma villkor för yrkesvägledning, tillträde till studier och erhållande av diplom från utbildningsanstalter av alla slag, såväl på landsbygden som i städerna; denna jämställdhet skall säkerställas i förskolor och i allmän, teknisk och högre teknisk utbildning liksom i all yrkesutbildning;
- b) tillträde till samma studiekurser och examina, tillgång till lärarpersonal med lika höga kvalifikationer samt skollokaler och utrustning av samma standard;
- c) avskaffandet, på alla nivåer och inom alla former av utbildning, av stelnade uppfattningar av mans- och kvinnorollerna genom att främja samundervisning och annat slags undervisning som kan bidra till att detta syfte uppnås och särskilt genom att se över läroböcker och läroplanen samt anpassa undervisningsmetoderna;
- d) samma möjligheter att få stipendier och andra studiebidrag;
- e) samma möjligheter till återkommande utbildning, inklusive alfabetiseringsprogram för vuxna, särskilt sådana som syftar till att så snabbt som möjligt minska klyftan i utbildning mellan män och kvinnor;

- f) en minskning av antalet kvinnliga elever som avbryter sina studier och upprättande av studievägar för flickor och kvinnor som har slutat skolan i förtid;
- g) samma möjligheter att delta aktivt i idrott och gymnastikundervisning;
- h) tillgång till detaljerad pedagogisk information för att bidra till att säkerställa familjernas hälsa och välbefinnande, inklusive information och rådgivning om familjeplanering.

Artikel 11

1. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden för att, med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, säkerställa samma rättigheter särskilt
 - a) rätten till arbete såsom en oförtytterlig rätt som tillkommer alla människor;
 - b) rätten till samma anställningsmöjligheter, inklusive användning av samma urvalskriterier vid anställning;
 - c) rätten till fritt val av yrke och anställning, rätten till befordran, anställningstrygghet samt alla anställningsförmåner och tjänstevillkor, liksom rätten till yrkesutbildning och omskolning, inklusive lärlingsutbildning, högre yrkesutbildning och återkommande utbildning;
 - d) rätten till lika lön, inklusive förmåner, och till lika behandling vad beträffar arbete av lika värde liksom till lika behandling i fråga om arbetsvärdering;
 - e) rätten till social trygghet, särskilt då det är fråga om pensionering, arbetslöshet, sjukdom, invaliditet och ålderdom samt annan arbetsoförmåga liksom rätten till betald semester;
 - f) rätten till arbetarskydd, inklusive skydd för fortplantningsfunktionen.
2. För att förhindra diskriminering av kvinnor på grund av äktenskap eller moderskap och för att säkerställa kvinnors faktiska rätt till arbete, skall konventionsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att
 - a) förbjuda, med stöd av rättsliga påföljder, avskedande på grund av graviditet eller moderskapsledighet, liksom också diskriminering vid avskedande grundad på civilstånd;
 - b) införa moderskapsledighet med lön eller jämförbara sociala förmåner utan förlust av anställning, kvalifikationstid eller sociala bidrag;
 - c) främja nödvändig social service som gör det möjligt för föräldrar att förena familjeplikter med yrkesansvar och deltagande i det offentliga livet, särskilt genom att verka för att ett system för barnomsorg skapas och byggs ut;
 - d) ge särskilt skydd för gravida kvinnor i arbeten som visat sig ha skadlig inverkan på dem.
3. Skyddslagstiftning i frågor som behandlas i denna artikel skall regelbundet omprövas mot bakgrund av vetenskaplig och teknologisk kunskap och skall vid behov ändras, upphävas eller utvidgas.

Artikel 12

1. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor när det gäller hälsovård för att, med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, säkerställa tillgång till hälso- och sjukvård, inklusive sådan som avser familjeplanering.
2. Utan hinder av bestämmelserna i punkt 1 ovan skall konventionsstaterna tillförsäkra kvinnor lämplig vård vid havandeskap och förlossning samt under tiden efter nedkomsten, varvid fri vård skall stå till förfogande när det är nödvändigt, liksom även lämplig kost under havandeskapet och amningstiden.

Artikel 13

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor inom andra områden av det ekonomiska livet och samhällslivet för att med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund tillförsäkra dem samma rättigheter, särskilt

- a) rätten till familjeförmåner;
- b) rätten till banklån, hypotekslån och andra former av kredit;
- c) rätten att delta i fritidsverksamhet, i idrott och i kulturlivet i alla dess former.

Artikel 14

1. Konventionsstaterna skall ta hänsyn till de särskilda problem som möter kvinnorna på landsbygden och den viktiga roll dessa kvinnor spelar för sina familjens försörjning, särskilt genom sitt arbete i sektorerna utanför penninghushållningen, och skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att bestämmelserna i denna konvention tillämpas på landsbygdens kvinnor.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor på landsbygden för att säkerställa att de, med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, deltar i och drar fördel av landsbygdens utveckling, och skall särskilt tillförsäkra dessa kvinnor rätt att

- a) delta i utarbetandet och genomförandet av utvecklingsplanen på alla nivåer;
- b) få tillgång till tillfredsställande hälso- och sjukvård, inklusive upplysning, rådgivning och hjälp i familjeplaneringsfrågor;
- c) direkt dra nytta av program för social trygghet;
- d) få teoretisk och praktisk utbildning av alla slag, inklusive sådan som avser läs- och skrivkunnighet, samt dra nytta av bl a alla former av lokala samhälleliga tjänster och rådgivningsverksamhet för att öka sitt tekniska kunnande;
- e) organisera självhjälpssgrupper och kooperativer för att uppnå lika möjligheter på det ekonomiska planet genom anställning eller egen verksamhet;
- f) delta i alla slag av samhällsaktiviteter;
- g) få tillgång till krediter och lån för jordbruksändamål, anordningar för marknadsföring och lämplig teknologi samt att få lika behandling vid land- och jordbruksreformen liksom vid nyodlingsprogram;
- h) ha tillfredsställande levnadsförhållanden, särskilt i fråga om bostäder, sanitära anläggningar, elektricitets- och vattenförsörjning samt transporter och kommunikationer.

Del IV

Artikel 15

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra män och kvinnor likhet inför lagen.

2. Konventionsstaterna skall på det civilrättsliga området tillförsäkra kvinnor samma rättsliga befogenheter som män och samma möjligheter att utöva dessa befogenheter. De skall särskilt ge kvinnor samma rätt att ingå avtal och förvalta egendom samt lika behandling under hela förfarandet inför domstol.

3. Konventionsstaterna kommer överens om att alla avtal och alla andra privata skriftliga handlingar med rättsverkan som syftar till att inskränka kvinnors rättsliga handlingsförmåga skall anses ogiltiga.

4. Konventionsstaterna skall tillförsäkra män och kvinnor samma lagliga rättigheter såvitt avser rätten att resa och friheten att välja bostad och hemvist.

Artikel 16

1. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av kvinnor och i alla frågor som gäller äktenskap och familjeförhållanden samt skall särskilt, med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, säkerställa
 - a) lika rätt att ingå äktenskap;
 - b) lika rätt att fritt välja make och ingå äktenskap endast med sitt eget fria och fulla medgivande;
 - c) lika rättigheter och skyldigheter under äktenskapet och vid dess upplösning;
 - d) lika rättigheter och skyldigheter som föräldrar, oberoende av civilstånd, i frågor som gäller barnen, varvid dock barnens bästa alltid skall komma i första hand;
 - e) lika rätt att fritt och under ansvar bestämma om antalet barn och tidrymden mellan havandeskapen samt att få tillgång till upplysning och utbildning liksom till de medel som erfordras för att kunna utöva denna rätt;
 - f) lika rättigheter och skyldigheter när det gäller förmyndarskap eller godmanskap för barn, vårdnad om barn och adoption eller liknande, om sådana begrepp förekommer i nationell lag, varvid dock barnens bästa alltid skall komma i första hand;
 - g) lika rättigheter i personligt hänseende som man och hustru, inklusive rätten att välja familjenamn, yrke och sysselsättning;
 - h) lika rättigheter för båda makarna i fråga om ägande, förvärv, skötsel, förvaltning, förfogande och avyttring av egendom, vare sig detta sker utan kostnad eller mot vederlag.
2. Barns trolovning och giftermål skall inte ha någon rättslig verkan och alla nödvändiga åtgärder, inklusive lagstiftning, skall vidtas för att fastställa en minimiålder för äktenskap och för att göra officiell registrering av äktenskap obligatorisk.

Del V

Artikel 17

1. För att granska vilka framsteg som gjorts vid tillämpningen av denna konvention skall en kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor (härefter kallad kommittén) tillsättas, som vid denna konventions ikraftträdande skall bestå av 18 och efter den trettiofemte medlemsstatens ratifikation eller anslutning av 23 moraliskt högtstående sakkunniga med stor kompetens på det område konventionen behandlar. Konventionsstaterna skall utse de sakkunniga bland sina egna medborgare och dessa skall fullgöra uppdraget i sin personliga egenskap; hänsyn bör härvid tas till en rättvis geografisk fördelning och till att såväl olika kulturtyper som de viktigaste rättssystemen blir representerade.
2. Kommitténs ledamöter skall utses genom hemlig omröstning från en lista över personer som föreslagits av konventionsstaterna. Varje konventionsstat kan föreslå en kandidat bland sina egna medborgare.
3. Det första valet skall hållas sex månader efter dagen för denna konventions ikraftträdande. Senast tre månader före varje valdag skall FN:s generalsekreterare skriftligen uppmana konventionsstaterna att inom två månader sända in sina förslag. Generalsekreteraren skall göra en alfabetisk förteckning över alla de föreslagna personerna med angivande av vilka konventionsstater som föreslagit dem och sända förteckningen till konventionsstaterna.
4. Val av kommitténs ledamöter skall förrättas vid ett möte med konventionsstaterna som generalsekreteraren sammankallat i FN:s högkvarter. Vid detta möte, som är beslutsfärdigt när två tredjedelar av konventionsstaterna är närvarande, skall de kandidater som fått det högsta antalet röster och absolut majoritet av närvarande och röstande konventionsstaters röster utses till ledamöter i kommittén.
5. Kommitténs ledamöter skall väljas för en period av fyra år. För nio av de ledamöter som utsetts vid det första valet skall mandatet dock

- upphöra efter två år. Omedelbart efter det första valet skall dessa nio ledamöter utses genom lottdragning av kommitténs ordförande.
6. Val av ytterligare fem kommittéledamöter skall förrättas i enlighet med bestämmelserna i punkterna 2, 3 och 4 i denna artikel sedan den trettiofemte ratifikationen eller anslutningen ägt rum. För två av de ledamöter som utsetts vid detta tillfälle skall mandatet upphöra efter två år; dessa båda ledamöter utses av kommitténs ordförande genom lottdragning.
7. För att besätta tillfälliga vakanser skall den konventionsstat vars sakkunnige har upphört att vara ledamot av kommittén utse en annan sakkunnig bland sina medborgare med förbehåll för kommitténs godkännande.
8. Kommitténs ledamöter skall, med generalförsamlingens godkännande, få arvoden från FN på de villkor som generalförsamlingen bestämmer med hänsyn till vikten av de uppgifter som åligger kommittén.
9. FN:s generalsekreterare skall tillhandahålla den personal och de anordningar som är nödvändiga för att kommittén på ett effektivt sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna konvention.

Artikel 18

1. Konventionsstaterna åtar sig att, för granskning av kommittén, till FN:s generalsekreterare sända en rapport om lagstiftning och andra rättsliga, administrativa eller övriga åtgärder som de har vidtagit för att genomföra konventionens bestämmelser samt de framsteg som gjorts i detta hänseende
- a) inom ett år efter ikraftträdandet för vederbörande stat och
 - b) därefter minst vart fjärde år och vidare när kommittén så begär.
2. Rapporterna kan ange faktorer och svårigheter som påverkar den utsträckning i vilken åtagandena enligt denna konvention har uppfyllts.

Artikel 19

1. Kommittén skall själv anta sin arbetsordning.
2. Kommittén skall välja sitt presidium för en period av två år.

Artikel 20

1. Kommittén skall normalt sammanträda under en period av högst två veckor årligen för att behandla de rapporter som kommit in enligt artikel 18 i denna konvention.
2. Kommitténs möten skall normalt hållas i FN:s högkvarter eller på annan lämplig, av kommittén angiven plats.

Artikel 21

1. Kommittén skall genom ekonomiska och sociala rådet årligen rapportera till FN:s generalförsamling om sin verksamhet. Kommittén kan lägga fram förslag och allmänna rekommendationer grundade på de rapporter som granskats och information som erhållits från konventionsstaterna. Sådana förslag och allmänna rekommendationer skall ingå i kommitténs rapport tillsammans med eventuella kommentarer från konventionsstaterna.
2. Generalsekreteraren skall överlämna kommitténs rapporter till kommissionen för kvinnans ställning för kännedom.

Artikel 22

Fackorganen skall ha rätt att vara företrädare då genomförandet av de bestämmelser i denna konvention som faller inom ramen för deras verksamhet behandlas. Kommittén kan uppmana fackorganen att komma in med rapporter om tillämpningen av konventionen på områden som faller inom ramen för deras verksamhet.

Del VI

Artikel 23

Ingenting i denna konvention skall inverka på bestämmelser som i högre grad främjar jämställdheten mellan män och kvinnor och som återfinns

- a) i en konventionsstats lagstiftning, eller
- b) i andra internationella konventioner, fördrag eller överenskommelser som gäller för sådan stat.

Artikel 24

Konventionsstaterna åtar sig att vidta alla nödvändiga åtgärder på nationell nivå för att uppnå det fulla förverkligandet av de i denna konvention erkända rättigheterna.

Artikel 25

1. Denna konvention är öppen för undertecknande av alla stater.
2. FN:s generalsekreterare utses till depositarie för denna konvention.
3. Denna konvention förutsätter ratifikation. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos FN:s generalsekreterare.
4. Denna konvention är öppen för anslutning av alla stater. Anslutning sker genom deponering av anslutningsinstrument hos FN:s generalsekreterare.

Artikel 26

1. Begäran om revision av denna konvention kan när som helst göras av en konventionsstat genom en skriftlig underrättelse till FN:s generalsekreterare.
2. FN:s generalförsamling beslutar om de eventuella åtgärder som skall vidtas med anledning av en sådan begäran.

Artikel 27

1. Denna konvention träder i kraft den trettionde dagen efter den dag då det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet har deponerats hos FN:s generalsekreterare.
2. För varje stat som ratificerar eller ansluter sig till denna konvention efter deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet träder konventionen i kraft den trettionde dagen efter dagen för deponeringen av dess eget ratifikations- eller anslutningsinstrument.

Artikel 28

1. FN:s generalsekreterare skall ta emot texten till förbehåll som stater gör i samband med ratifikation eller anslutning och delge alla stater sådana förbehåll.
2. Förbehåll som är oförenligt med denna konventions ändamål och syfte skall inte tillåtas.
3. Förbehåll kan när som helst återtas genom underrättelse till FN:s generalsekreterare, som sedan skall informera alla stater härom. En sådan underrättelse skall gälla från mottagningsdagen.

Artikel 29

1. Varje tvist mellan två eller flera konventionsstater om tolkningen eller tillämpningen av denna konvention, som inte biläggs genom förhandlingar, skall på begäran av en av dem hänskjutas till skiljedom. Kan parterna inom sex månader från dagen för begäran om skiljedom inte enas om skiljedomsförfarandet, kan en av parterna hänskjuta tvisten till Internationella domstolen genom begäran i enlighet med domstolens stadga.
2. Varje konventionsstat kan vid tiden för undertecknandet eller ratifikationen av denna konvention eller vid anslutning till den förklara att den inte anser sig bunden av punkt 1 i denna artikel. De övriga konventionsstaterna skall inte vara bundna av punkt 1 i denna artikel i förhållande till konventionsstat som gjort sådant förbehåll.
3. Varje konventionsstat som har gjort förbehåll enligt punkt 2 i denna artikel kan när som helst återta detta förbehåll genom underrättelse till FN:s generalsekreterare.

Artikel 30

Denna konvention, vars arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter är lika giltiga, skall deponeras hos FN:s generalsekreterare.

New York, 18 december, 1979; undertecknad av Sverige den 7 mars 1980. Beslut om ratifikation 5 juni, 1980, deposition av Sveriges ratifikationsinstrument den 2 juli 1980. Konventionen i kraft den 3 september 1981, även för Sverige. (SÖ 1980:8, Proposition 1979/80:147). Översättning enligt den i prop. 1979/80:147 intagna texten.

Noter

1. Barnkonventionen antogs i FN:s generalförsamling 1989, tio år efter Kvinnokonventionen. FN:s kärnkonventioner har nyligen kompletterats med en ny konvention om funktionshindrades rättigheter. Konventionen antogs av FN 2006 och trädde ikraft under 2008 när tillräckligt många länder hade ratificerat (skrivit under) konventionen. Sveriges undertecknade konventionen om funktionshindrades rättigheter i mars 2007 och den trädde i kraft i Sverige i januari 2009 (www.manskligarattigheter.gov.se).
2. 186 av FN:s 192 medlemsstater har undertecknat konventionen. Nästan alla världens länder är medlemmar i FN. Man räknar med att det finns 194 självständiga stater i världen.
3. Källor: Svenska FN-förbundet www.sfn.se, *The Unfinished Story of Women and the United Nations* (2007), FN:s hemsida www.un.org.
4. Sexuell läggning fanns inte med då Deklarationen om mänskliga rättigheter antogs. Fortfarande är det den diskrimineringsgrund som har sämst skydd i internationella konventioner och avtal.
5. Mänskliga rättigheter Kvinnors rättigheter (2002) s. 10
6. Slutordet i den svenska översättningen är numera ändrad till "gemenskap" men den engelska originaltexten lyder "All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood".
7. Källor: Kvinnors rättigheter En handbok för aktivister, journalister och beslutsfattare (2004), Svenska FN-förbundet, regeringens hemsida www.manskligarattigheter.gov.se.
8. Källor www.unwomen.org samt treaties.un.org
9. Källor www.unwomen.org samt un.org/womenwatch
10. Källor www.un.org/womenwatch, Kvinnors rättigheter En handbok för aktivister, journalister och beslutsfattare (2004)
11. Indirekt diskriminering innebär att en person missgynnas genom bestämmelser och kriterier som framstår som könsneutrala men som i praktiken verkar diskriminerande.
12. CEDAW and the Human Rights Approach to Programming (2007)
13. För att läsa mer om de proceduriella reglerna som återfinns i artikel 17-30 rekommenderas ett besök på Womenwatch hemsida www.un.org/womenwatch/daw/cedaw.
14. Källa: www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3120&doktyp=proposition&bet=2009/10:80 samt www.sweden.gov.se/content/1/c6/08/99/84/2cd4fcb7.pdf.
15. Positiv särbehandling är (enligt uttryckt) att ge företräde till underrepresenterat kön då meriter i övrigt är likvärdiga exempelvis vid en anställning. Kvotering är att reservera ett antal platser, en kvot, för underrepresenterat kön, för att skapa könsbalans.
16. DN 2010-03-31.
17. www.reklamombudsmannen.org och www.ud.se/sb/d/10327/a/103722.
18. Kvinnors rättigheter – En handbok för aktivister, journalister och beslutsfattare (2004).
19. www.amnesty.se
20. www.ipu.org
21. www.learningpartnership.org/citizenship
22. www.unwomen.org och www.unicef.se
23. www.medlingsinstitutet.se och www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0201_2010A01_BR_X10BR1001.pdf
24. För att läsa rekommendationerna i fullständig version gå in på www.un.org/womenwatch/daw/cedaw och klicka på "General Recommendations".

25. Källa www.un.org/womenwatch
26. Läs mer om tilläggsprotokollet på [womenwatch](http://www.un.org/womenwatch) hemsida under [daw/cedaw/Optional protocol](http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/Optional_protocol)
- Källor Kvinnors rättigheter – En handbok för aktivister, journalister och beslutsfattare 2004, CEDAW and its Optional Protocol Handbook for Parliamentarians 2003, Kvinnornas svarta bok En antologi om kvinnors villkor i världen idag 2007.
27. Källa Kvinnors rättigheter – En handboken för aktivister, journalister och beslutsfattare 2004.
28. På grund av hög arbetsbelastning har en resolution antagits av Generalförsamlingen som ger Kvinnokommittén möjlighet att träffas under tre istället för två sessioner varje år. Beslutet gäller sedan januari 2006 som en tillfällig åtgärd.
29. <http://treaties.un.org>
30. Källa www.un.org/womenwatch
31. Rapporten dessförinnan, den femte rapporten, lämnades in år 2000 och granskades år 2001. Rapport nummer åtta och nio kommer även de att bli sammanslagna och ska lämnas in till kommittén i september 2014.
32. Prop. 1993/94:117 s.34
33. Bland annat i Motion 2002/03:Ju 278 under hösten 2002.
34. www.sweden.gov.se/content/1/c6/14/97/06/47ee9f14.pdf
35. Prop. 2005/06:155.
36. Regeringens hemsida om mänskliga rättigheter www.manskligarattigheter.gov.se
37. MR-delegationens slutbetänkande Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter (SOU 2010:70).
38. Sveriges Kvinnolobby är en paraplyorganisation för svensk kvinnorörelse med uppgift att samla kvinnorörelsen och arbeta för kvinnors demokratiska förutsättningar och livsvillkor i samhället. Verksamheten utgår från FN:s Kvinnokonvention (CEDAW) och handlingsplanen från Peking 1995.
39. Den första skuggrapporten har titeln Jämställdheten granskad i skuggrapport (2001).
40. www.kvinnaatillkvinna.se/fokus/kvinnor-fred-och-sakerhet
41. RFSU, Sex är politik, Faktablad www.rfsu.se
42. Källa www.rfsu.se
43. Arena 2005/2 Linton, M. Papperskonspirationen.
44. E/CN.6/2005/3 Rapport från Generalsekreteraren om framsteg som gjorts gällande implementering och integrering av ett jämställdhetsperspektiv inom FN-systemet i samband med uppföljningen av Pekingplattformen 2005, Peking +10.
45. E/CN.6/2010/2. Rapport från Generalsekreteraren om implementeringen av Pekingplattformen i FN:s medlemsländer i samband med uppföljningen av Pekingplattformen 2010, Peking +15.
46. www.whomakesthenews.org/gmmp-2009-2010.html
47. Uppgifter hämtade från Sida Jämställdhet gör världen rikare (2006)

Referenser

Agreed Conclusions of the Commission on the Status of Women on the Critical Areas of Concern of the Beijing Platform for Action 1996-2005, United Nations 2006

Bringing Equality Home Implementing the Convention on the Elimination of All forms of Discrimination Against Women UNIFEM 1998

CEDAW and the Human Rights Approach to Programming. A UNIFEM Guide Waldorf, Lee UNIFEM 2007

CEDAW and Security Council Resolution 1325: A Quick Guide UNIFEM ÅRTAL?

Kvinnors rättigheter – en handbok för aktivister, journalister och beslutsfattare Ljung, Christina 2004 CEDAW-Nätverket

FN:s konventioner om mänskliga rättigheter 2006 Regeringskansliet

Förenta Nationernas fjärde kvinnokonferens Johnsson, Gerd 1996 Utrikesdepartementet

Handlingsplanen från FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking 1995 (1997) Johnsson, Gerd Utrikesdepartementet

Gör världen jämställd! En studiehandledning för att arbeta med jämställdhet och FN:s Kvinnokonvention 2006 Norlin, Anna ABF UNIFEM Sverige

Jämställdheten granskad i skuggrapport. Rapport till FN:s CEDAW-kommitté från tio svenska frivilligorganisationer 2003 Lindahl-Kiessling, Kerstin (red) Svenska Unifem-kommittén

Kvinnor och mänskliga rättigheter Amneus, Diana 2005 Studentlitteratur Allas värde och lika rätt Perspektiv på mänskliga rättigheter (red) Gunner. G & Namli. E.

Kvinnornas svarta bok En antologi om kvinnors villkor i världen idag Ockrent, C (red) 2007 Damm förlag

Kvinnors mänskliga rättigheter 2003 Frivilligorganisationernas fond för Mänskliga Rättigheter

Mänskliga rättigheter Kvinnors rättigheter om FN:s Kvinnokonvention 2002 Lindahl-Kiessling, Kerstin (red) Svenska Unifem-kommittén

Mänskliga rättigheter är också kvinnors rättigheter 1999 Lindahl-Kiessling, Kerstin (red) Svenska Unifem-kommittén

Rättighetspraktika – om sexualitet och mänskliga rättigheter 2007 RFSU

The Circle of Empowerment Twenty-five years of the UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women Schöpp-Schilling, H.B (red) 2007 Feminist Press

The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and its Optional Protocol. Handbook for Parliamentarians 2003 Inter-Parliamentary Union

The Unfinished Story of Women and the United Nations 2007 Pietilä, Hilka United Nations

UNIFEM Annual Report 2006-2007 UNIFEM 2007

UN Reform What's in it for Women? International Women's Tribune Centre 2006

Hemsidor

<http://www.iknowpolitics.org/> Internationell organisation för kvinnor inom politik

<http://www.humanrights.se>

<http://www.whrnet.org> Women's Humans Rights Net

<http://www.awid.org> Womens' Human Rights in Development

Att jämställdhet är en mänsklig rättighet är något som kanske inte alla tänker på. Men att inte bli diskriminerad på grund av sitt kön är en bärande princip i alla FN:s konventioner och andra internationella överenskommelser som rör mänskliga rättigheter från Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter som kom redan 1948 och framåt.

Ändå fortsätter diskrimineringen och ojämställdheten. FN:s Kvinnokonvention och Pekingplattformen, som antogs 1979 respektive 1995, är två kraftfulla verktyg i den globala kampen för rättvisa och jämställda villkor.

Idag har över 95 procent av alla FN:s medlemsländer skrivit under Kvinnokonventionen och därmed förbundit sig att skapa jämställda villkor för kvinnor och män. Kring Pekingplattformen, eller handlingsplanen från Peking som den också kallas för, samlas världens regeringar och frivilligorganisationer varje år för att följa upp hur arbetet går med att stoppa diskrimineringen inom de tolv kritiska områden där ojämställdheten är som störst.

Det här arbetet berör oss alla. Som medborgare kan du vara med och påverka. Ojämställda villkor finns i vår vardag. Genom att lära mer om Sveriges och det internationella arbetet för jämställdhet och genom att öka kunskapen om att jämställdhet är en mänsklig rättighet kan vi alla vara med och bidra till förändring.